

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย : ศึกษารูปแบบและการจัดการท่องเที่ยว
เชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับศักยภาพของชุมชนบ้านกู่กาสิงห์
ตำบลกู่กาสิงห์อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

โดย

นายอำคา แสงงาม และคณะ

พฤษภาคม 2549

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย : ศึกษารูปแบบและการจัดการท่องเที่ยว
เชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับศักยภาพของชุมชนบ้านกู่กาสิงห์
ตำบลกู่กาสิงห์อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

คณะผู้วิจัย

๑. นายอำคา	แสงงาม	หัวหน้าโครงการ
๒. นายเพชร	สวนงาม	นักวิจัย
๓. นายคูสิต	นาสุข	นักวิจัย
๔. นายอนันต์	ทอนจอก	นักวิจัย
๕. นางเพ็ญมาลี	คำภูเมือง	นักวิจัย
๖. นางสอาด	สีนาทนาวา	นักวิจัย
๗. นางจันทร์ทิพย์	นาสุข	นักวิจัย
๘. นางศิรินันท์	เวียงคำ	นักวิจัย
๙. นางนงเยาว์	สวนงาม	นักวิจัย
๑๐. นายอุทัย	บัวแก้ว	นักวิจัย
๑๑. นายสงบ	ใจสาหัส	ที่ปรึกษาโครงการ
๑๒. นายสิทธิชัย	จันทร์บุศรี	ที่ปรึกษาโครงการ

คำนำ

ในที่สุด กระบวนการวิจัยเชิงพัฒนา ตามโครงการการศึกษารูปแบบกิจกรรม และการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่เหมาะสมกับศักยภาพของชาวบ้านกู่กาสิงห์ ตำบลกู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ดก็เสร็จสิ้นลง โดยต่อไปนี้อย่าเชื่อว่าชาวบ้านกู่กาสิงห์จะสามารถบริหารจัดการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเองอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

การจัดเวทีประชุม เสนวนา พูดคุยถกเถียงกัน เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาการท่องเที่ยวทุกครั้ง ต่างได้รับความร่วมมือจากเทศบาลตำบลกู่กาสิงห์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน เด็กเยาวชน กลุ่มอาชีพ รวมทั้งคณะครูนักเรียนด้วยดี ถึงแม้กระบวนการวิจัยพัฒนาจะสิ้นสุดลง แต่แนวคิดที่ถือเอาการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมหนึ่งในการในการพัฒนา อนุรักษ์ สืบทอดเผยแพร่วัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย และมีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรมจะต้องดำเนินต่อไป เพื่อพิสูจน์ความเข้มแข็งยั่งยืนของสังคมหมู่บ้าน

ขอขอบพระคุณคณะที่ปรึกษาทุกท่าน ขอขอบขอบคุณเกษตรอำเภอ เกษตรจังหวัดร้อยเอ็ด ที่ได้ให้การสนับสนุนมาตั้งแต่ต้น ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดร้อยเอ็ดและคณะ ที่ให้การสนับสนุนในกิจกรรมด้วยดี โดยเฉพาะพี่น้องชาวบ้านกู่กาสิงห์ที่ให้การสนับสนุน และเข้าร่วมประชุมหรือร่วมกิจกรรมต่างๆ ตามโอกาสอันควร ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านทั้งที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว ทั้งที่กล่าวนามและไม่ได้กล่าวนาม ไว้ ณ โอกาสนี้

อำคา แสงงาม
หัวหน้าคณะนักวิจัย

คำนำ

บทคัดย่อ

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

๑ บทนำ.....	๑
ภูมิหลัง.....	๑
คำถามของการวิจัย.....	๔
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๔
ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย.....	๕
ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย.....	๕
วิธีดำเนินการวิจัย.....	๕
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๖
งบประมาณที่ใช้ในการวิจัย.....	๗
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	๗
๒ สภาพทั่วไปของบ้านกู่กาสิงห์ และเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๕
สภาพทั่วไปของบ้านกู่กาสิงห์.....	๕
ที่ตั้งและอาณาเขต.....	๕
ประวัติบ้านกู่กาสิงห์.....	๕
พัฒนาการของหมู่บ้าน.....	๑๓
การปกครอง.....	๑๕
ประชากร.....	๑๕
เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม.....	๑๕
- สภาพเศรษฐกิจ.....	๑๕
- สภาพสังคม.....	๑๖
- สภาพวัฒนธรรม.....	๑๖
- การทำบุญตามจารีต.....	๑๗
- วัดทางศาสนา.....	๑๘
- ความเชื่อเรื่องผี.....	๑๘

- ภาษาและวรรณกรรม.....	๒๒
กลุ่มอาชีพที่รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลคูกาสิงห์.....	๒๖
สถานที่ราชการ.....	๒๗
สาธารณูปโภค.....	๒๘
เหตุการณ์สำคัญของบ้านคูกาสิงห์.....	๒๙
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๓๐
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่บ้านคูกาสิงห์.....	๓๐
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์โบราณคดี.....	๓๓
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว.....	๓๖-๔๑
๓ วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย.....	๔๒
ขั้นตอนวิธีการศึกษา.....	๔๒
การพัฒนาโครงการ.....	๔๒
การเตรียมการศึกษา.....	๔๒
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๔๖
ขอบเขตการศึกษาวิจัย.....	๔๖
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๔๘
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๕๕
การทดลองจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว.....	๕๖
การเตรียมการทดลอง.....	๕๖
การซ่อมกิจกรรมท่องเที่ยว.....	๕๗
การทดลองจัดกิจกรรมท่องเที่ยว.....	๕๘-๕๙
การสรุปและประเมินผลการทดลอง.....	๖๐
๔ ผลการศึกษาวิจัย.....	๖๑
ทรัพยากรการท่องเที่ยวและกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรม.....	๖๑
ทรัพยากรการท่องเที่ยว.....	๖๑
ด้านประวัติศาสตร์.....	๖๑
ด้านธรรมชาติ.....	๗๓
ด้านกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรม.....	๘๓
งานประเพณีของหมู่บ้าน.....	๘๓
กิจกรรมทางสังคม.....	๘๓

ภูมิปัญญาพื้นบ้าน.....	๑๑๐
พัฒนาการของหมู่บ้านในการแก้ปัญหาการท่องเที่ยว.....	๑๑๑
ลักษณะการท่องเที่ยวก่อนทดลองจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว.....	๑๑๔
การทดลองจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว.....	๕๔
การทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยว ครั้งที่ ๑ ระดับชุมชน.....	๕๐
การทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยว ครั้งที่ ๒ ระดับจังหวัด.....	๑๐๒
การทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยว ครั้งที่ ๓ รอบสื่อมวลชน.....	๑๐๓
การทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยว ครั้งที่ ๔ ค่ายทักษะชีวิต.....	๑๑๓
เส้นทางเครือข่ายเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว.....	๑๓๓
เครือข่ายการท่องเที่ยว.....	
เส้นเชื่อมโยงเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยว	
-ทางระดับหมู่บ้าน.....	๑๓๓
- เส้นทางระดับตำบล.....	๑๓๘
- เส้นทางระดับอำเภอ.....	๑๓๘
- เส้นทางระดับจังหวัด.....	๑๓๙
เส้นทางระดับภาคอีสาน.....	๑๓๙
แผนการพัฒนาการท่องเที่ยว.....	๑๔๔
บทเรียนคณานักวิจัยและผู้เกี่ยวข้อง.....	๑๔๖
บทเรียนคณานักวิจัย.....	๑๔๖
บทเรียนของชุมชน.....	๑๔๗
สิ่งใหม่ที่สามารถทำให้คณานักวิจัยและผู้เกี่ยวข้องอ่อนแอ.....	๑๔๗
ข้อเสนอเป็นบทเรียนให้กับพื้นที่อื่นๆ.....	๑๔๘-๑๕๘

๕ สรุปอภิปรายและเสนอแนะ

สรุป.....	๑๕๙-๑๖๓
อภิปรายผล.....	๑๖๓-๑๖๙
ข้อเสนอแนะ.....	๑๖๙-๑๘๐

บรรณานุกรม	๑๘๑-๑๘๓
------------------	---------

ภาคผนวก.....	๑๘๘
--------------	-----

ภาคผนวก ก เครื่องมือในการศึกษาวิจัย.....	๑๘๙-๑๙๙
--	---------

ภาคผนวก ข	คำสั่ง.....	๒๐๐-๒๑๑
ภาคผนวก ค	โครงการ.....	๒๑๒-๒๒๒
ภาคผนวก ง	ประวัตินักวิจัย.....	๒๒๓-๒๒๕
ภาคผนวก จ	แผนที่.....	๒๒๖-๒๓๐

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นกระบวนการที่คนในชุมชน ได้มาร่วมกันคิดสถานการณ์ตั้งคำถาม วางแผนหาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานเพื่อหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป กล่าวคืองานวิจัยในท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ คน ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การร่วมคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และการค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบรูปธรรม โดยการเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้แก้ไขปัญห่อื่นๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างมีเหตุผล

ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นเวทีเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิก อบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัยกัน

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึงการทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบคำถามหรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็นคำถามต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา ข้อมูล ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ วางแผน การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการบันทึก มีการทบทวน ความก้าวหน้าวิเคราะห์ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อถอดกระบวนการความรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน

ในที่สุดก็จะสามารถ สรุปบทเรียน ตอบคำถามที่ตั้งไว้ แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่นๆ หรือพื้นที่อื่นๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย ผู้สงสัย ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง

ดังนั้นกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่ง ที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนในท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

สกว.สำนักงานภาค ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่าชาวบ้านหรือทีมงานวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงาน ด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะที่เดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงาน เป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่นักวิจัยเป็นอย่างมาก

ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว. สำนักงานภาค จึงได้ปรับปรุงแบบการเขียนรายงานวิจัย ให้มีความยืดหยุ่นและมีความง่ายต่อการนำเสนองานออกมาในแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป เป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพ ของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย

โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย(Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้น จนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น (Node) จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการ จึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าว ได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัย สู่อการเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตามรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อาจไม่สมบูรณ์แบบ ดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว. สำนักงานภาค

ชื่อเรื่อง การศึกษารูปแบบกิจกรรมและการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตาม
ศักยภาพ

ของบ้านกู่กาสิงห์ ตำบลกู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด
ผู้วิจัย นายอำคา แสงงาม และคณะ

หน่วยงานสนับสนุน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)

บทคัดย่อ

การศึกษารูปแบบกิจกรรมและการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่เหมาะสมตามศักยภาพ
ของชาวบ้านกู่กาสิงห์ ตำบลกู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อ
ศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยว และกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรมที่สามารถนำมาพัฒนาเป็นกิจกรรม
เสริมศักยภาพการท่องเที่ยวได้ สองเพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมและการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสม
กับศักยภาพของชาวบ้านกู่กาสิงห์ และเพื่อศึกษาเส้นทางเครือข่ายเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว ระดับ
หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และระดับภาคอีสาน ที่สามารถนำมาเสริมศักยภาพการท่องเที่ยว
ของบ้านกู่กาสิงห์ได้ ผลการศึกษาพบว่า

บ้านกู่กาสิงห์มีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมากคือ กู่กาสิงห์ กู่โพนวิง กู่โพนระฆัง ถนน
ภูเขา สระแก โพนขึ้นก หุ่นกลาร้องไห้ ส่วนกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรมที่สามารถนำมา
พัฒนาเป็นกิจกรรมเสริมศักยภาพการท่องเที่ยว ได้แก่ งานบุญบั้งไฟ งานสงกรานต์เทพ งาน
ลอยกระทง งานท่องเที่ยวเชิงเกษตรโครงการ “กินช้างทุ่งนุ่งผ้าไหม” เป็นต้น กิจกรรมทาง
สังคม ได้แก่ ชมรมมัลลเทศก์น้อย สวนเกษตรทฤษฎีใหม่ การผลิตผ้าไหมพื้นเมืองของกลุ่ม
แม่บ้าน สวนเกษตรทฤษฎีใหม่ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน กลุ่มโรงสีผลิตข้าวกล้อง การคัดลาย
กระดาษพื้นบ้าน นักรรณกรรมพื้นบ้าน กลุ่มแม่บ้านจัดทำอาหาร หมูคู่ขวัญ แม่บ้านจัดทำ
เครื่องบายศรี นักดนตรีพื้นเมือง การฟ้อนรำบุญบั้งไฟทุกปี นักร้องหมอลำในชุมชน เป็นต้น

.ในด้านรูปแบบกิจกรรมและการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับศักยภาพ
ชุมชนพบว่า มี ๓ รูปแบบคือ ๑. นักท่องเที่ยวชาวจีนที่ต้องการมาศึกษาและเที่ยวตามอัยยาศัย
และไม่มีกิจกรรมรองรับ ๒. การเข้ามาทัศนศึกษาดูงาน ได้แก่ กลุ่มนักเรียนนักศึกษาที่เข้ามาชม
โบราณสถาน หรือกลุ่มแม่บ้านที่เข้ามาศึกษาดูงาน ที่ศูนย์ผ้าไหมแล้วจึงไปชมโบราณสถาน
๓. การพักค้างคืน มี ๒ รูปแบบคือ สำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไป มีกิจกรรมการต้อนรับ
นักท่องเที่ยว การนำชมโบราณสถาน พิพิธภัณฑ์ สวนเกษตรทฤษฎีใหม่ กินข้าวพาสและชม
การแสดงทางศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เวทีหน้าปรังค์กู่กาสิงห์ แล้วเข้าพักโฮมสเตย์ ดั้นต้อนเข้า
ทำบุญตักบาตร แล้วจึงเดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ ส่วนสำหรับนักเรียนนักศึกษาที่มาเข้าค่าย

ทักษะชีวิตสืบสานภูมิปัญญาพื้นบ้าน จะมีฐานเรียนรู้คือ ฐานผ้าไหมงาม ฐานพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ฐานสวนเกษตรทฤษฎีใหม่ ฐานโบราณสถาน ฐานคัดลายกระดาษพื้นบ้าน และฐานวรรณกรรม ซึ่งจะเน้นให้ผู้เข้าเรียนรู้ได้สัมผัสและซึมซับกับภูมิปัญญาพื้นบ้านโดยตรง

ในด้านการจัดการท่องเที่ยวมีแนวคิดว่า “การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ทำให้เกิดการ พัฒนา ส่งเสริม สืบทอด เผยแพร่ประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้าน” โดยการมีส่วนร่วมของคนใน ชุมชน และมีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม ซึ่งการจัดการท่องเที่ยวมี ๒ รูปแบบคือ รูปแบบเป็นทางการโดยเทศบาลเป็นผู้ออกคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงาน ซึ่งจะใช้กับงานท่องเที่ยว ประจำปี ส่วนรูปแบบการจัดการตามศักยภาพชุมชน จะดำเนินการโดยชมรมส่งเสริมการ ท่องเที่ยวตำบลภูเก้าสิงห์ ซึ่งจะมีผู้ประสานงานไปบอกกล่าวให้ผู้รับผู้รับผิดชอบ ทำงานนั้นให้ เสร็จตามกำหนดเวลา

ในส่วนเส้นทางเครือข่ายท่องเที่ยว พบว่าได้จัดสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวขึ้นในพื้นที่ คือ บ้านตองค้อน ซึ่งมีผู้ใหญ่บ้านและองค์การบริหารส่วนตำบลภูเก้าสิงห์ คูแล บ้านเมืองบัว ซึ่งมี องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้ดูแล และที่บ้านภูเก้าสิงห์มีเทศบาลและชมรมส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเป็นผู้ดูแล ส่วนเส้นทางเชื่อมโยงยกว่า ในหมู่บ้านมีทั้งเส้นทางท่องเที่ยวทาง ประวัติศาสตร์ และเส้นทางชมวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับเส้นทางระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และระดับอนุภูมิภาคของภาคอีสาน โดยเฉพาะเส้นทางของจังหวัดร้อยเอ็ด สามารถเป็นประตูอินโดจีนได้

บทที่ ๑

บทนำ

ภูมิหลัง

ชุมชนบ้านกุกาสิงห์ ตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ ในเขตปกครองของเทศบาล ตำบลกุกาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ครอบคลุมเป็น ๕ หมู่บ้านคือบ้านกุกาสิงห์ บ้านหนองเมืองแสน บ้านกุ่มน้อย บ้านหนองอีดำและบ้านหนองสิม มีครัวเรือนจำนวน ๑,๑๓๕ ครัวเรือน ประชากรจำนวนประมาณ ๕,๐๓๕ คน โดยมีรายได้หลักจากการประกอบอาชีพทำนาข้าวหอมมะลิ ส่วนอาชีพเสริม ได้แก่ การเลี้ยงปลาในนาข้าว การบริการรับจ้างไถและปรับพื้นที่นา การทอผ้าไหมพื้นเมืองไว้จำหน่าย เป็นต้น

ทำเลที่ตั้งหมู่บ้านนับเป็นชุมชนโบราณมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย ดังปรากฏพบหม้อภาชนะดินเผาที่ใช้ในพิธีกรรมการฝังศพครั้งที่ ๒ ซึ่งร่วมสมัยกับแหล่งโบราณคดีบ้านเมืองบัว (สุพรรณิ สมานญาติ ๒๕๔๕ : ๔๕) และในระยะต่อมาชนชาติขอมได้สร้างสระ

วัฒนธรรมเจริญเป็นบ้านเมืองต่อเนื่องกันมาไม่น้อยกว่า ๓๐๐ ปี โดยหลักฐานทางโบราณคดีคือโบราณสถานขอมหลายแห่งตั้งอยู่ในพื้นที่ชุมชน คือกุกาสิงห์สร้างขึ้นราวพุทธศักราช ๑,๕๕๐ - ๑,๖๓๐ ตามคติความเชื่อทางศาสนาฮินดู ลัทธิไศวนิกาย กุโพนวิจิตรสร้างขึ้นตามคติทางศาสนาฮินดู ซึ่งสันนิษฐานว่าเบื้องต้นได้สร้างขึ้นตามคติไวษณพนิกาย ภายหลังเปลี่ยนมาเป็นไศวนิกายและกุโพนระฆังสร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ตามคติความเชื่อทางศาสนาพุทธ ลัทธิมหายาน ซึ่งมักมีผู้สนใจเข้าไปเที่ยวชมโบราณสถานขอมอยู่เสมอ จนถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

ที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดร้อยเอ็ด

นอกจากนี้บริเวณจากกุโพนระฆังไปทางทิศเหนือพบถนนโบราณชาวบ้านเรียกว่าถนนคูขาด ยาวประมาณ ๔ กิโลเมตร และด้านทิศใต้หมู่บ้านก็ปรากฏแนวถนนโบราณยาวประมาณ ๑๐ กิโลเมตร ไปจดกับสระแกซึ่งเป็นสระขุดสมัยโบราณ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีชื่อเป็นที่สนใจของคนทั่วไปคือทุ่งกุลาร้องไห้ อันเป็นแหล่งผลิตข้าวหอมที่ขึ้นดีมีชื่อระดับโลก โพนขึ้นกึ่งซึ่งเป็นฟอสซิลหอยหินปูนที่มีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับตำนานทุ่งกุลาร้องไห้ อันเป็นหลักฐานทางธรณีวิทยาที่ชี้ให้เห็นว่าดินแดนแห่งนี้เคยเป็นทะเลมาก่อน

ในปลายปี ๒๕๓๔ กรมศิลปากรได้ขุดแต่งบูรณะกุกาสิงห์ เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของภาคอีสาน และปลายปีพุทธศักราช ๒๕๔๕ ได้ดำเนินการขุดแต่งบูรณะกุ

โพนระฆัง และกุโพนวิจ ทำให้พบโบราณวัตถุสำคัญหลายชิ้น และส่วนหนึ่งได้เก็บรักษาไว้ใน พิพิธภัณฑ์โบราณวัตถุบ้านกุกาสิงห์ ซึ่งคาดว่าโอกาสต่อไปจะเป็นแหล่งเรียนรู้แห่งใหม่ที่คนสนใจเข้ามาท่องเที่ยว

ทั้งนี้การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่มีบทบาทในการสร้างงาน และกระจายรายได้สู่ชนบทให้กับประชากรของประเทศชาติจำนวนมาก เป็นผลให้เศรษฐกิจของชาติโดยส่วนรวมมีความเจริญก้าวหน้าและกว้างขวาง เพราะการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และมีอุตสาหกรรมย่อยและธุรกิจต่างๆ เกี่ยวข้องจำนวนมาก ซึ่งล้วนแต่ก่อให้เกิดการใช้แรงงาน และเกิดอาชีพที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้มีการขยายการลงทุนด้านก่อสร้างสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ อันเป็นผลให้มีการจ้างแรงงานเพิ่มขึ้น หรือทำให้ชาวชนบทได้จำหน่ายผลิตผลทาง

การเกษตรและหัตถกรรมพื้นบ้าน ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

ปีพุทธศักราช ๒๕๔๕ กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้มีนโยบายส่งเสริมให้ชุมชนบ้านกุกาสิงห์ จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงการเกษตร ชื่อโครงการ “กินข้าวทุ่ง นุ่งผ้าไหม” โดย ฯพณฯ นายสมัครรต กลิ่นประทุม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในสมัยนั้นเป็นประธานเปิดงาน ในงานนี้เวลากลางวันได้จัดนิทรรศการแสดงสินค้าทางการเกษตร การนำเที่ยวโบราณสถานในท้องถิ่น เวลากลางคืนได้จัดให้มีอาหารพาแลง และชมการแสดงทางศิลปวัฒนธรรมบนเวทีหน้าปราสาทกุกาสิงห์ โดยมีเกษตรจังหวัดจากทั่วประเทศเข้าร่วมงาน

การจัดงานครั้งนี้ถือว่าเป็นการประชาสัมพันธ์ให้คนได้รู้จักแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ ที่บ้านกุกาสิงห์ อันตั้งอยู่ในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ และหลังจากนั้นก็มีคนเข้ามาเที่ยวมากขึ้น ดังในปีพุทธศักราช ๒๕๔๗ มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวที่บ้านกุกาสิงห์ จำนวน ๙,๗๘๙ คน และในปีพุทธศักราช ๒๕๔๘ มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวเพิ่มขึ้นอีก เป็นจำนวน ๑๑,๑๗๑ คน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑ แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าชมกุกาสิงห์ในแต่ละปี

นักท่องเที่ยว	จำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละปี		หมายเหตุ
	๒๕๔๗	๒๕๔๘	
๑.ชาวไทย	๖,๔๙๗	๘,๙๗๘	
๒.ชาวต่างประเทศ	๑๗๗	๑๗๗	
๓.นักเรียน นักศึกษา	๒,๘๐๔	๑,๖๖๔	
๔.พระภิกษุ สามเณร	๓๑๑	๓๕๒	

รวม	๙,๗๘๙	๑๑,๑๗๑	
-----	-------	--------	--

(บันทึกของเจ้าหน้าที่ สำนักงานโบราณคดีที่ ๑๐ ร้อยเอ็ด)

จากการดำเนินงานการท่องเที่ยวที่ผ่านมาถือเป็นเรื่องที่ดี เพราะทำให้มีคนเข้ามาเที่ยวและซื้อสินค้าพื้นเมืองคือผ้าไหมอันเป็นงานหัตถกรรมของกลุ่มแม่บ้าน ส่งผลให้ระบบการเงินในท้องถิ่นหมุนเวียนดี และชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านโดยทั่วไปก็ดีขึ้น แต่เมื่อพิจารณาอีกมุมหนึ่งจะเห็นว่า ที่ผ่านมาเป็นการดำเนินงานท่องเที่ยวตามนโยบายจากส่วนกลาง คนในท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมในการคิดการวางแผน ดำเนินการและชุมชนไม่ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว

อย่างเท่าที่ควรจะเป็น ที่สำคัญการท่องเที่ยวถือเป็นวัฒนธรรมภายนอกที่กำลังเข้าไปมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนในชนบท หากไม่มีการวางแผนดำเนินงานการท่องเที่ยวอย่างถูกหลักวิชาการ การท่องเที่ยวอาจเป็นตัวอันตรายที่เข้าไปทำลายระบบสังคมวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ให้ สูญหายไปก่อนเวลาอันควร

อาภรณ์ จันทรสมวงศ์(๒๕๔๖ : ๒) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือการท่องเที่ยว

เชิงวัฒนธรรมจะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความยั่งยืน และได้กลายเป็นกระแสทำให้ท้องถิ่นหรือชุมชนหลายแห่งมีการจัดการท่องเที่ยวขึ้นมา ด้วยหวังว่าจะเป็นเครื่องมือที่ทำให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ ทบทวนสภาพของชุมชน มีการฟื้นฟูอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี อัตลักษณ์ของท้องถิ่นตน และเปิดรับผู้คนจากต่างถิ่นเข้ามาเรียนรู้ทำความเข้าใจในวัฒนธรรมของตน รวมไปถึงผลพลอยได้ในเชิงเศรษฐกิจของท้องถิ่นด้วย ส่วนรัตนากิตติกร(๒๕๔๖ : ๑๕) กล่าวว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดจากฐานคิดที่ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับเข้มข้นจะทำให้การนำเอาทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ในการจัดการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม ไม่สร้างผลกระทบต่อกิจกรรมวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม มีการกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชนอย่างเป็นธรรม และถูกนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนให้ดีขึ้น สามารถพึ่งพาตัวเองได้ในระยะยาว อันเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของชุมชนเข้มแข็ง ตามแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน

สินธุ์ สโรบล(๒๕๔๖ : ๑๒) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมี ๔ ประการคือ ด้านพื้นที่ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลัก รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องระบบนิเวศในพื้นที่ ด้านการจัดการเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ และจะต้องไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม โดยมีการจัดการอย่างยั่งยืน ด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการ

การเรียนรู้ ให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ ความประทับใจ สร้างความตระหนัก ปลุกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมเกือบตลอดกระบวนการ ก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น ทั้งการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต การได้รับผลตอบแทนมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยท้องถิ่นเข้ามามีส่วนในการควบคุมพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ

จากแนวคิดการจัดท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังกล่าว ผู้วิจัยเชื่อว่าการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ให้มาช่วยกันคิด วางแผน ดำเนินการบริหารจัดการ กำหนดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพชุมชน น่าจะเป็นทางเลือกหนึ่งที่คณะผู้วิจัยเชื่อว่าจะทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว นำไปสู่ความเข้มแข็งยั่งยืนในอนาคต

ด้วยเหตุดังกล่าว คณะนักวิจัยท้องถิ่นหวังว่ากระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นจะสามารถขับเคลื่อนให้คนในชุมชนได้มีเวทีช่วยกันคิดช่วยกันหาคำตอบ แก้ปัญหา และพัฒนาการท่องเที่ยวของตนเอง จนสามารถบริหารจัดการท่องเที่ยวตามศักยภาพ โดยมีรูปแบบที่เหมาะสม จึงได้จัดทำโครงการวิจัยนี้

คำถามของการศึกษาวิจัย

๑. ชุมชนบ้านกุกาสิงห์มีทรัพยากรการท่องเที่ยว และมีกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรมอะไรบ้าง ที่สามารถนำมาพัฒนาจัดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เสริมศักยภาพการท่องเที่ยวได้

๒. รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวและการจัดการท่องเที่ยวที่เชิงอนุรักษ์ ที่เหมาะสมกับศักยภาพของบ้านกุกาสิงห์ควรเป็นอย่างไร

๓. เส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัดและระดับภาคอีสานที่สามารถนำมาจัดทำเป็นเส้นทางเครือข่ายเชื่อมโยง เสริมศักยภาพการท่องเที่ยวบ้านกุกาสิงห์ควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

๑. เพื่อศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยว และกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรมของบ้านกุกาสิงห์ ที่สามารถนำมาพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เสริมศักยภาพการท่องเที่ยวได้

๒. เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมและการจัดการจัดท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่เหมาะสมกับ

ศักยภาพของบ้านกู่กาสิงห์

๓.. เพื่อศึกษาเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับภาคอีสาน ที่สามารถนำมาจัดทำเป็นเส้นทางเครือข่ายเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว เสริมศักยภาพการท่องเที่ยวของบ้านกู่กาสิงห์

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาวิจัย

๑. ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้องค์ความรู้เรื่องทรัพยากรท่องเที่ยว และกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรม และนำมาพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว เสริมศักยภาพการท่องเที่ยวของชาวบ้านกู่กาสิงห์

๒. ทำให้ได้รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสม กับศักยภาพของชาวบ้านกู่กาสิงห์

๓. การศึกษาวิจัยครั้งนี้จะทำให้ได้เส้นทางเครือข่ายเชื่อมโยง แหล่งท่องเที่ยวในระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัดและระดับภาคอีสาน ไว้เป็นทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวทั่วไป

๔. ผลจากการวิจัยพัฒนาครั้งนี้ยังเป็นการ เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนให้สามารถจัดการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืนอีกด้วย

ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

ใช้เวลาในการทำวิจัยตั้งแต่ระหว่างวันที่ ๑๗ เดือนกรกฎาคม ๒๕๔๗ ถึง วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๔๙ รวมเวลาทั้งสิ้น ๒ ปี ๖ เดือน

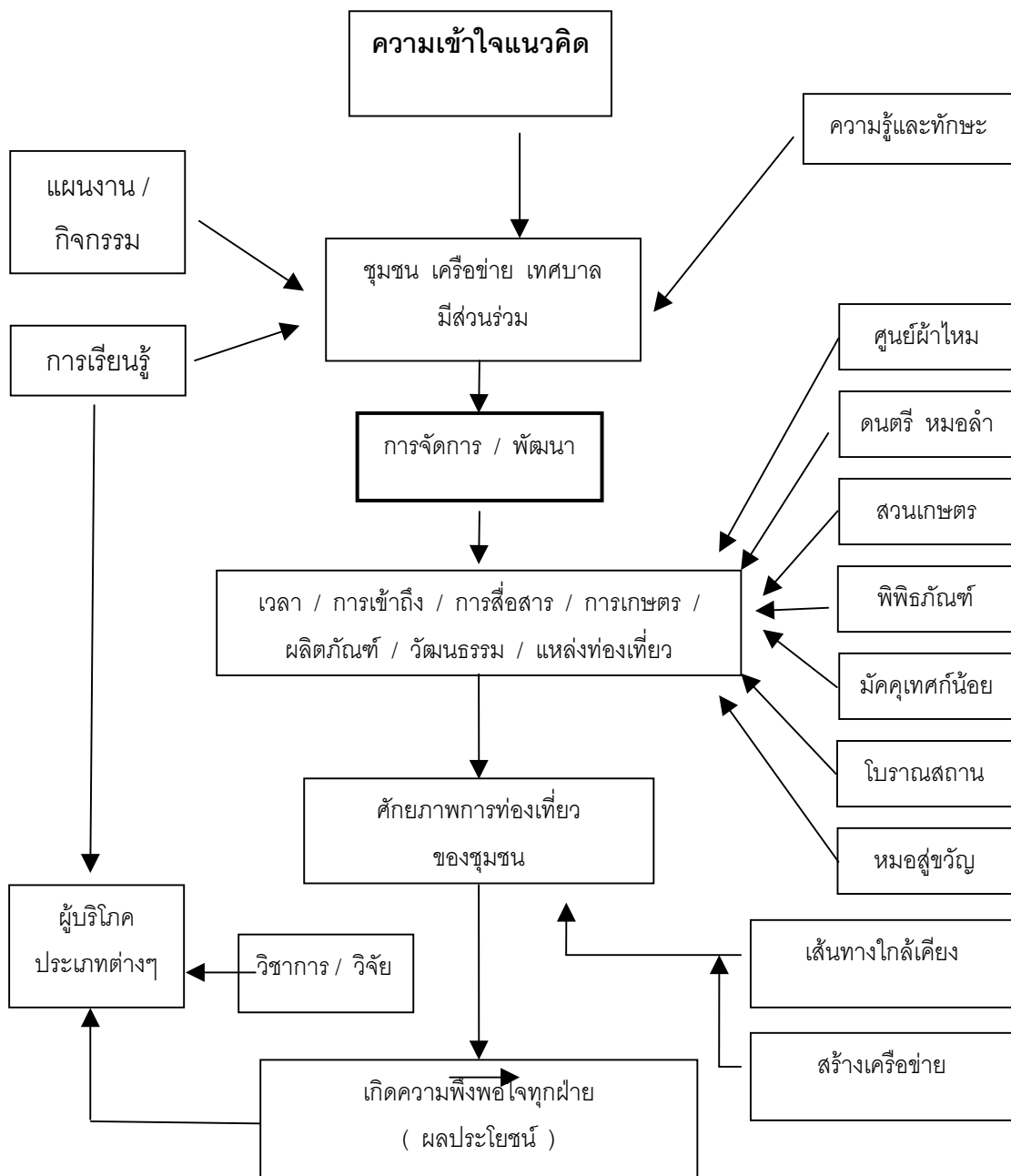
วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย

๑. จัดประชุมคณะนักวิจัยเพื่อทบทวนโครงการ และวางแผนการทำงาน
๒. จัดเวทีประชุมชี้แจงโครงการกับผู้นำชุมชน และวางแผนการเก็บข้อมูล
๓. เก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนาม ตามจุดประสงค์การศึกษา
๔. คณะนักวิจัยประชุมสรุปวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารและภาคสนาม
๕. จัดเวทีนำเสนอข้อมูลต่อชุมชน
๖. ประชุมสรุปวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพข้อจำกัดในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน
๗. จัดประชุมระดมความคิดเห็นหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยว
๘. จัดไปทัศนศึกษาดูงาน ชุมชนที่มีสามารถดำเนินการจัดการท่องเที่ยว
๙. จัดประชุมคณะนักวิจัยสรุปข้อมูลแนวทางและรูปแบบวิธีการจัดการท่องเที่ยว
๑๐. จัดประชุมสรุปวิเคราะห์ข้อมูลและจัดทำรายงานความก้าวหน้าโครงการ
๑๑. ประชุมวางแผนการทำกิจกรรมช่วงที่ ๒
๑๒. จัดทดลองจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ๔ ครั้ง

๑๓. จัดเวทีเสนอผลการทดลองจัดการท่องเที่ยว และกำหนดแผนงานการจัดท่องเที่ยว

๑๔. สรุปผลการศึกษาและจัดทำรายงานผลการศึกษาวิจัย

กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการเรียนรู้และจัดการความรู้ ทั้งผู้บริโภคและชุมชนต้องการ มีการวางแผนทดลองก่อนทำ เรียนรู้ไปเพื่อปรับปรุงและเป็นการทำให้แนวคิดชัดเจนได้ โดยจุดมุ่งหมายคือการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือการพัฒนาอย่างจริงจัง

งบประมาณที่ใช้ในการวิจัย

ได้รับงบประมาณในการทำวิจัยพัฒนา จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) สำนักงานภาค จำนวน ๒๘๔,๔๕๖ บาท

นิยามศัพท์เฉพาะ

๑.. **รูปแบบกิจกรรม** หมายถึง เส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยว ตามศักยภาพของชาวบ้านกู่กาสิงห์ ตำบลกู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

๒. **การจัดการ** หมายถึงการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตามศักยภาพของชาวบ้านกู่กาสิงห์ ตำบลกู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

๓. **การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์** หมายถึงการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน

๔. **เหมาะสมกับศักยภาพ** หมายถึงการดำเนินงานที่เหมาะสมกับสภาพของสังคมที่สามารถทำได้ โดยอาศัยทรัพยากร งบประมาณ บุคลากร แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว ในท้องถิ่น นำมาจัดเป็นระบบโดยความคิดและวิธีการของภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งไม่กระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น

๕. **บ้านกู่กาสิงห์** หมายถึงหมู่บ้านกู่กาสิงห์ ที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่การปกครองของตำบลกู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

6. **ทรัพยากรการท่องเที่ยว** หมายถึงแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวทางสังคมวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่มีอยู่บริเวณพื้นที่บ้านกู่กาสิงห์และใกล้เคียง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

๗. **กิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรม** หมายถึงกิจกรรมเกี่ยวข้องกับสังคมวัฒนธรรม และ

ภูมิปัญญา ทั้งที่เป็นกิจกรรมส่วนรวมของสังคม และส่วนบุคคล ที่ได้จัดทำขึ้น และสามารถนำมาเป็นกิจกรรมเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวของชาวบ้านกู่กาสิงห์ได้

๘. **แหล่งท่องเที่ยวระดับตำบล** หมายถึงแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวทางสังคมวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่มีอยู่บริเวณพื้นที่ตำบลกู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

๙. **แหล่งท่องเที่ยวระดับอำเภอ** หมายถึงแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวทางสังคมวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่มีอยู่บริเวณพื้นที่ของ อำเภออำเภอเกษตรวิสัยและใกล้เคียง จังหวัดร้อยเอ็ด และสามารถจัดทำเป็นเส้นทางเครือข่าย เชื่อมโยงเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวที่บ้านกู่กาสิงห์ได้

๑๐. **แหล่งท่องเที่ยวระดับจังหวัด** หมายถึงแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวทางสังคมวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่มีอยู่บริเวณพื้นที่ จังหวัดร้อยเอ็ด และสามารถจัดทำเป็นเส้นทางเชื่อมโยงเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวที่บ้านกู่กาสิงห์ได้

๑๑. **แหล่งท่องเที่ยวระดับภาคอีสาน** หมายถึงแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวทางสังคมวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่มีอยู่บริเวณพื้นที่ภาค อีสานของประเทศไทย และสามารถจัดทำเป็นเส้นทางเครือข่ายเชื่อมโยงเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวที่บ้านกู่กาสิงห์ได้

๑๒. **เส้นทางเครือข่ายท่องเที่ยว** หมายถึงเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวบ้านกู่กาสิงห์ กับแหล่งท่องเที่ยวระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัดและระดับภาค อีสาน เฉพาะในส่วนที่เป็นเส้นทางเครือข่ายที่สามารถนำมาเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวของ บ้าน กู่กาสิงห์ได้

บทที่ ๒

สภาพทั่วไปของบ้านกุกาสิงห์ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สภาพทั่วไปของบ้านกุกาสิงห์

ที่ตั้งและอาณาเขต

บ้านกุกาสิงห์ เทศบาลตำบลกุกาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ตั้งอยู่ในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ โดยอยู่บนเนินดินสูงฝั่งทิศใต้ติดกับแม่น้ำเสียวใหญ่ พิกัดเส้นรุ้งที่ ๑๕ องศา ๓๔ ลิปดา ๔๐ พิลิปดาเหนือ เส้นแวงที่ ๑๐๓ องศา ๔๐ ลิปดา ๓๔ พิลิปดาตะวันออก ห่างจากที่ตั้งอำเภอเกษตรวิสัยไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ระยะทางประมาณ ๑๗ กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อกับหมู่บ้านต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับบ้านม่วย ตำบลกุกาสิงห์
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับบ้านเล่าข้าว บ้านหนองฮีเข้ม ตำบลหินกอง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
ทิศใต้	ติดต่อกับบ้านคูดินทราย อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับบ้านเมืองบัว ตำบลเมืองบัว อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

ประวัติบ้านกุกาสิงห์

นายบิน นาปองสี ซึ่งได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านบ้านกุกาสิงห์ หมู่ที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๕ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๑๔ (สมัยนั้นเป็นหมู่ที่ ๕ ตำบลเมืองบัว) ได้เขียนบันทึกเป็นประวัติหมู่บ้านตามคำบอกเล่าของพ่อใหญ่บิน ศรีเที่ยง ไว้ว่า

“.....แต่ก่อนเป็นดงป่าไผ่ เป็นที่อาศัยของโจรผู้ร้ายซึ่งมาจากแดนสุรินทร์ ก่อนที่จะได้นามกุกาสิงห์ใหญ่เพราะว่ามีวัดอุโบสถหลายแห่ง ที่สำคัญคือกุที่มีรูปสิงห์ไว้ช่องหน้าประตูของกุ และยังมีอีกกุโพธิ์ระฆังและกุโพธิ์วิจิ จำพวกที่ว่ามานี้ปรากฏว่ามีนายเพี้ยราดและนายพระจันทร์และนายแสงลือ เพราะคนจำพวกนี้ได้อพยพมาจากอำเภอจตุรพักตรพิมาน เห็นว่าบ้านนี้มีห้วย หนองและลำน้ำเสียวติดกับขอบบ้าน เมื่อเห็นว่าเป็นถิ่นอุดมสมบูรณ์ โดยมีปลานานาชนิด จึงได้ปลูกกระท่อมขึ้นในระหว่างปี พุทธศักราช ๒๔๔๓ ปีชาล

อยู่ต่อมาก็มีลูกหลานอพยพติดตามมาเรื่อยๆ ก็เลยเกิดเป็นคุ้มใหญ่โตขึ้น ลูกหลานจึงยกให้นายสีอนามสกุล ศรีกุกา เป็นผู้ปกครอง เพราะลูกหลานทั้งหลายเห็นว่าท่านผู้นี้เคยเป็นตาแสงมาแล้วแต่สมัยท่านอยู่ถิ่นเดิม ต่อมาผู้คนก็ทยอยตามๆ กันมาก็เกิดเป็นบ้านใหญ่โตขึ้น

ต่อมาอีก ๙ ปี ก็มีหลวงพ่อโป่งหรือหล้าก็ได้มาเยี่ยม เห็นว่าเป็นถิ่นอุดมสมบูรณ์ พอสสมควร จึงได้จัดตั้งวัดขึ้นในปี พุทธศักราช ๒๔๕๒ ไม่ได้โยกย้ายไปที่อื่น เป็นวัดที่ถาวรมา ตราบเท่าทุกวันนี้

ส่วนผู้คนปรากฏว่าในเมื่อนายลือ สีภูกา เหนื่อยในการปกครองท่านจึงได้ลาออก จากตำแหน่งนี้ไปก็เลยมีนายเพียรลาด และนายท้าวเห็นว่าบ้านเมืองปั่นป่วน ราษฎรทั้งหลาย จึงขอเรียกร้องให้นายลือ สีภูกา กลับคืนเป็นผู้ปกครองอีก เมื่อบ้านเมืองสงบเรียบร้อยจึงมี นายสี นายรุ นายไม้ นายอ่อนสี นายแก้ว นายคุย นายน้อย นายโมก ศรีเที่ยง ได้ ปกครองมาจนถึงสมัยของข้าพเจ้าจนถึงทุกวันนี้.....”

พ่อใหญ่ดำรง สังคมศิลป์ ได้จัดพิมพ์หนังสืออนุสรณ์ในงานากฐินเมื่อวันที่ ๑๕ - ๑๖ เดือนพฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๑๕ และได้บันทึกประวัติของบ้านภูกาสิงห์ไว้ว่า

“....ถิ่นที่ตั้งบ้านภูกาสิงห์ แต่เดิมเป็นถิ่นที่อยู่ของพวกขอม เพราะทราบได้จากหลักฐานซึ่งมีโบราณวัตถุเก่าแก่ไว้มานาน สันนิษฐานว่าคงสร้างขึ้นในสมัยขอมมีอำนาจอยู่ในดิน แดนตอนนี้ สิ่งก่อสร้างทั้งหมดใช้ศิลาแลง เช่น ภูกาสิงห์ ภูโพนวิจ ภูโพนระฆังล้วนแต่สร้าง ด้วยศิลาแลงทั้งสิ้น มีลวดลายวิจิตรพิสดารมาก เป็นวัตถุโบราณที่เก่าแก่มานานแต่เดิมนี่ได้ ชำรุดหักพังลงไปมากและคนชอบลักลอบหนีทุกปี

นอกจากสิ่งก่อสร้างศิลาแลงยังมีถ้ำใหญ่ขนาดกว้าง ๓๐ เมตรและสูง ประมาณ ๓ เมตรทอดจากหมู่บ้านข้ามลำน้ำเสียวไปถึงระดับพื้นดินสูงบ้านโพนพะอุง และ อีกสายหนึ่งทอดจากหมู่บ้านลงไปในทุ่งใหญ่ แล้วมีสระโบราณไว้ที่ถ้ำนาลูกอีก สระมีเนื้อที่ ประมาณ ๕๐ ไร่(สระแก)

ส่วนเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านก็มีสระมีหนองมีคลองมีบึงหลายแห่ง ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ใช้ กำลังคนสร้างไว้ แต่คนพวกนี้ได้ทอดทิ้งมานานจนกลายเป็นดงรกร้างว่างเปล่าไม่มีผู้คนอยู่อาศัย มีแต่สัตว์ป่านานาชนิด เช่น ลิงค่าง บ่าง ชะนี หมี เม่น ละมั่ง ออง หงส์ น่าน ตามห้วย หนองคลองบึง มีปูปลาสาหร่ายรังแซ่ จนผู้คนไม่กล้ามาอาศัยอยู่ โดยมากมีพวกพรานป่า พากันมาพักยิงสัตว์แล้วก็หนีไป

พวกที่มาอาศัยอยู่ครั้งแรกก็มีพ่อใหญ่พระจันทร์กับพวกประมาณ ๑๐ คน เพราะคนพวกนี้ได้รับความเดือดร้อนจากเจ้านายที่ปกครองโดยใช้ศัสตราวุธ ทนต่อความกดขี่ข่ม เหยของเจ้านายไม่ไหว จึงอพยพจากบ้านห้วยช้าง อำเภอยะรังพัทลุงมา มาตั้งบ้านภูกาสิงห์ เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๔๖ มีคนสำคัญคือพ่อใหญ่พระจันทร์ พ่อใหญ่ลือ พ่อใหญ่สักขา พ่อ ใหญ่

เพียรดา ๔ คนนี้เป็นจักรกลที่สำคัญพาพรรคพวกลงมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านกู่กาสิงห์

นอกจากนี้ก็มีพ่อใหญ่พั้ว พ่อใหญ่ธรรม พ่อใหญ่เพ็ง พ่อใหญ่สอน ได้ทยอยกันลงมาเรื่อยๆ จนเป็นหมู่บ้านใหญ่ประมาณ ๒๐ - ๓๐ ครอบครัว แต่บ้านกู่กาสิงห์เป็นแหล่งที่มีชัยภูมิดี มีป่าอาหารอุดมสมบูรณ์ มีทำเลกว้างขวางเพราะติดกับทุ่งใหญ่และมีลำน้ำเสียวใหญ่เป็นแม่น้ำสำคัญ จึงทำให้ผู้คนสนใจมากได้พากันอพยพลงมาอยู่เรื่อยๆ จนกลายเป็นหมู่บ้านใหญ่ ประมาณปีพุทธศักราช ๒๔๕๖ ท่านพระหลวงพ่อโป่งได้พร้อมชาวบ้านได้สร้างวัดขึ้นเป็นที่พำนักสงฆ์เพื่อดำรงไว้พระพุทธศาสนาสืบไป

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นว่า ข้อมูลเกี่ยวกับระยะเวลาที่ตั้งบ้านกู่กาสิงห์จะแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย โดยจากพ่อใหญ่บินนาปองสี ได้บันทึกคำบอกเล่าด้วยลายมือตนเองว่า ได้ปลุกกระพุ่มขึ้นในระหว่างปี พุทธศักราช ๒๔๔๓ ปีชาล ส่วนพ่อใหญ่ดำรงค์ สังคมศิลป์ ได้กล่าวไว้ว่าตั้งบ้านกู่กาสิงห์เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๔๖ เมื่อเดือน ๔ ปีเถาะ เป็นต้น

ส่วนนายอำคา แสงงาม ได้มีโอกาสสนทนากับคุณพ่อสอน นามเขต อดีตครูโรงเรียนบ้านกู่กาสิงห์ ซึ่งถือว่าท่านเป็นผู้รอบรู้เกร็ดประวัติศาสตร์หมู่บ้านมากที่สุดอีกคนหนึ่ง ท่านเล่าให้ฟังว่า

“.....บุคคลกลุ่มที่เข้าผู้มาตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ที่นี่เป็นครั้งแรก คือเป็นกลุ่มคนที่มีพื้นเพเดิมอยู่ที่บ้านหม่าในเขตเมืองสุวรรณภูมิ ต่อมาได้เดินทางไปตั้งเมืองจตุรพักตรพิมาน กับหลวงพรหมพิทักษ์(พรหม) ภายหลังเป็นพระธาดาอำนวยเดช เจ้าเมืองจตุรพักตรพิมาน และกลุ่มบุคคลคนดังกล่าวต่อมาทราบว่ามีความขัดแย้งกับเจ้าเมือง อ้างว่าได้รับความเดือดร้อนจากเจ้านายที่ปกครองไม่เป็นธรรมและทนต่อการกดขี่ข่มเหงไม่ไหว จึงอพยพครอบครัวย้อนกลับมาตั้งภูมิลำเนาที่บ้านกู่กาสิงห์

โดยเบื้องต้นได้ปลุกกระพุ่มอยู่อาศัยบริเวณคุ่มน้อย บุคคลสำคัญที่มาครั้งนั้นมี ๔ คนคือพ่อใหญ่พระจันทร์(ศรีเที่ยง) พ่อใหญ่ตาแสงลือ(ศรีกู่กา) พ่อใหญ่เพียรดา(อุปวงษา) และพ่อใหญ่สักขา(บัวเบิก) ท่านนี้ภายหลังได้ย้ายครอบครัวกลับไปตั้งเมืองจตุรพักตรพิมานอีกครั้ง และเล่าว่าในสมัยนั้น บริเวณบ้านกู่กาสิงห์เป็นที่ทำนาของเจ้าเมืองสุวรรณภูมิ โดยเจ้านายได้มอบหมายให้ลูกน้องมาเฝ้าและทำนาอยู่ที่หนองอัญญา(ทิศตะวันตกกู่กาสิงห์) ผู้มาเฝ้าในสมัยนั้นคือพ่อใหญ่พั้ว ท่านยังเคยพูดกับชาวบ้านกู่กาสิงห์ว่า “นาไม่ใช่นาของประชาชน เป็นนาของอัญญา ภูเป็นคนมาเฝ้า” ด้วยเหตุนี้คนทั่วไปจึงเรียกหนองน้ำแห่งนี้ว่า หนองอัญญา ตั้งแต่นั้นมา ซึ่งหมายถึงที่นาของเจ้าเมือง

ในขณะเดียวกันกลุ่มคนอีกพวกหนึ่งที่อยู่ในเมืองสุวรรณภูมิ ที่เคยมีความสัมพันธ์รู้จัก มักคุ้นกันเป็นอย่างดีกับกลุ่มที่มาจากบ้านหัวช้างเมื่อครั้งอยู่เมืองสุวรรณภูมิถิ่นเดิมด้วยกัน และเมื่อทราบข่าวว่าญาติพี่น้องจากบ้านหัวช้างย้อนกลับมาตั้งบ้านเรือนอยู่บ้านกู่กาสิงห์ จึงได้ชวนกันอพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่คุ้มน้อยด้วย เพราะเห็นว่าเป็นถิ่นที่อุดมสมบูรณ์สามารถทำมาหากินได้สะดวก ผู้คนที่มาสัมนั้นได้แก่ พ่อใหญ่จารย์สี นามเมือง พ่อใหญ่นนท์ หยุดยั้ง แม่ใหญ่หล้า บัวแก้ว มาจากบ้านบัวป่า พ่อใหญ่พินนา นามเมือง อีกท่านหนึ่งที่มีชื่อในสมัยต่อมาคือพ่อใหญ่ศรีสุธรรม บุญสา เป็นต้น

ทั้งนี้คุณพ่อสอน นามเขต เล่าให้ฟังว่าเมื่อคนจากเมืองสุวรรณภูมิมาอยู่อาศัยที่คุ้มน้อยร่วมกันกับคนที่มาจากบ้านหัวช้าง อำเภोजตุรพักตรพิมาน ภายหลังคนที่มาจากบ้านหัวช้างได้ย้ายครัวเรือนมาตั้งภูมิลำเนาที่ฝั่งหนองกกหรือบริเวณคุ้มใหญ่ในปัจจุบัน ดังนั้นจึงปรากฏว่าบริเวณคุ้มใหญ่เป็นที่อยู่อาศัยของคนที่มาจากเมืองจตุรพักตรพิมาน คนที่อาศัยอยู่คุ้มน้อยเป็นกลุ่มคนที่มาจากเมืองสุวรรณภูมิ

นอกจากนี้เมื่อเล่าว่า พ่อใหญ่แก้วกับแม่ใหญ่ลา ก็เป็นคนหนึ่งที่เข้ามาอาศัยที่บ้านกู่กาสิงห์ เวลาไ้เรียกกันกับพ่อใหญ่จารย์สี นามเมือง โดยมาทำนาอยู่ที่หนองทางทิศเหนือของวัดบูรพาภูกุ่มน้อย ต่อมาคนทั่วไปจึงเรียกหนองน้ำแห่งนี้ว่า “หนองแก้วลา” ในเวลาต่อมา

ประมาณปีพุทธศักราช ๒๔๗๕ พระคำสิงห์ ทนสิงห์ หรือหลวงพ่อหล้า ได้ชักชวนญาติโยมตั้งสำนักสงฆ์ขึ้นบริเวณกู่กาสิงห์ (บุตรพ่อใหญ่จารย์ขันตี) และก็พัฒนามาเป็นวัดในปัจจุบัน

ในส่วนบริเวณคุ้มตะวันตกเล่ากันว่า เดิมเป็นที่ว่างเปล่าโล่งเตียนไม่มีผู้คนอาศัย และใช้เป็นที่เลี้ยงวัวเลี้ยงควายและเล่นตี่ลื้อของเด็กและคนหนุ่มสาว เมื่อประมาณปีพุทธศักราช ๒๔๗๐ พ่อใหญ่สีโนฮัดหรือพ่อใหญ่โก๋ เชิดชู ภรรยาชื่อแม่ใหญ่วันโน ท่านมีภูมิลำเนาเดิมอยู่บ้าน

ดงมัน ได้อพยพครอบครัวมาตั้งถิ่นฐานที่คุ้มตะวันตกเป็นคนแรก ทั้งนี้เพราะเห็นว่าพื้นที่แห่งนี้มีพื้นที่ว่างเปล่าสามารถจับจองที่นาทำกินได้ต่อมาจึงมีคนอพยพเข้ามาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะมาจากบ้านจาน เช่น พ่อใหญ่แก่น เชิดชู (บุตรพ่อใหญ่โก๋) แม่ใหญ่อิม บั๊นงาม พ่อใหญ่โม๋ เชิดชู มาจากบ้านจานทุ่ง พ่อใหญ่แพง นามวงษ์ พ่อใหญ่มี เจริญ มาจากบ้านดงมันเป็นต้น เมื่อคนกลุ่มนี้เข้ามาตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่คุ้มตะวันตก คนทั่วไปมักจะนิยมเรียกว่าคุ้มบ้านจานเพราะคนบ้านจานมีลักษณะเฉพาะที่คนทราบกันทั่วไปคือ พุดจาสำเนียงโคราชซึ่งแตกต่างจากสำเนียง

ท้องถิ่น และมีฝีมือในการตีหม้อดิน เป็นต้น หลังจากนั้นจึงมีผู้คนอพยพเข้ามาอาศัยมากขึ้น จนเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ดังปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม ผู้คนที่มาจากแต่ละแห่งเมื่อมาอยู่ร่วมสังคมเดียวกัน ต่างขยันทำมาหากิน ร่วมกันสร้างสรรค์สังคมวัฒนธรรม ปฏิบัติตามจารีตประเพณีจัดงานบุญบั้งไฟ งานบุญสงกรานต์เป็นประจำทุกปี อันเป็นแนวทางให้บุตรหลานได้ร่วมกันรักษาสืบทอดประเพณีต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน

พัฒนาการของหมู่บ้าน

เดิมบ้านกู่กาสิงห์มีผู้ใหญ่บ้านปกครองเพียงคนเดียว อย่างไรก็ตามเมื่อเวลาต่อมาลูกหลานชาวบ้านกู่กาสิงห์ได้เพิ่มปริมาณอย่างรวดเร็ว จนกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ เพื่อให้การปกครองดูแลได้อย่างทั่วถึงจึงแยกหมู่บ้าน ดังนี้

๑. บ้านกู่กาสิงห์ หมู่ที่ ๑ ตั้งเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๔๖ ซึ่งสมัยนั้นยังไม่มีคนเข้ามาอยู่อาศัย มีสภาพเป็นป่ารก เป็นที่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด มีนายลือ ศรีกู่กา เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก ซึ่งมีทำเนียบ ผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนี้คือ

๑.๑ นายลือ	ศรีกู่กา	ปีพุทธศักราช ๒๔๖๔
๑.๒ นายจารย์สี	นาเมือง	ปีพุทธศักราช ๒๔๖๐
๑.๓ นายอ่อนสี	พลอาสา	ปีพุทธศักราช ๒๔๖๔
๑.๔ นารู	พายุหะ	ปีพุทธศักราช ๒๔๖๗
๑.๕ นายไม้	ศรชัย	ปีพุทธศักราช ๒๔๗๐
๑.๖ นายแก้ว	โพธิ์ชัย	ปีพุทธศักราช ๒๔๗๕
๑.๗ นายน้อย	ศรีหาวงษ์	ปีพุทธศักราช ๒๔๘๐
๑.๘ นายคุด	ใจสาหัส	ปีพุทธศักราช ๒๔๙๙
๑.๙ นายโมก	ศรีเที่ยง	ปีพุทธศักราช ๒๕๐๐
๑.๙ นายบิน	นาปองสี	ปีพุทธศักราช ๒๕๑๕
๑.๑๐ นายสงบ	ใจสาหัส	ปีพุทธศักราช ๒๕๒๖ - ปัจจุบัน

๒. บ้านกู่ก้อยหมู่ที่ ๓ แยกหมู่บ้านออกจากบ้านกู่กาสิงห์ หมู่ที่ ๑ เมื่อประมาณปี

พุทธศักราช ๒๕๐๒ โดยมีนายบุตดี นาเมือง เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกและมีทำเนียบผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนี้

๒.๑ นายบุตดี	นาเมือง	ปีพุทธศักราช ๒๕๐๒
๒.๒ นายชารี	นาเมือง	ปีพุทธศักราช ๒๕๑๔

- ๒.๓ นายแก้ว ตีรคาม ปีพุทธศักราช ๒๕๑๘
 ๒.๔ นายบุญ ขวนละคร ปีพุทธศักราช ๒๕๒๐
 ๒.๕ นายสุพรรณ กลางท่าไคร้ ปีพุทธศักราช ๒๕๓๘
 ๒.๖ นายอนันต์ ทอนจอก ปีพุทธศักราช ๒๕๔๖ - ปัจจุบัน

๓. บ้านหนองอีดำ หมู่ที่ ๔ เริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ๒๕๑๖ โดยก่อนหน้านั้นพื้นที่มีลักษณะเป็นที่โล่งเตียนเป็นเนินดินทรายขนาดใหญ่อยู่ติดบ้านภูกาสิงห์ ต่อมาในสมัยพ่อใหญ่ บ่มศักดิ์ กลบรัตน์ เป็นกำนันตำบลภูกาสิงห์ ได้มีพ่อคำดี ชาวโพนทัน พ่อสีดา ศขสิทธิ์ พ่อชาย คำสอง พ่อหมื่น ศรีสัจจา แม่ไทย แสงอรุณ พ่อสิงห์ ศรีบัวชุม เดินทางมาจากตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ เข้ามาตั้งภูมิลำเนาเป็นครั้งแรก มีเรื่องเล่าว่าขณะที่มาหาบเปิดไถหรือสุ่นขมาด้วย เนื่องจากเป็นทุ่งโล่งเตียนไม่มีต้นไม้เมื่อค่ำลงยังมองเห็นตะวัน ทำให้สุ่นขมาถึงกับเห่าตะวันเนื่องจากอยู่บ้านป่าไม่เคยเห็นลัทธิ อีกส่วนหนึ่งได้ย้ายออกไปจากบ้านภูไปตั้งบ้านเรือน ได้แก่ นายคาน นายดาว นายเชียร นายหนู นายน้อย จนกระทั่งเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๑๖ จึงมีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านและได้มีการสร้างวัดขึ้น มีพระวิรัตน์ พลสุวรรณ พระบุญมี ศขสิทธิ์ รวมทั้งหลวงพ่อสายฝน หลวงพ่อแก้ว ผู้ใหญ่บ้านต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน ดังนี้

- ๓.๑ นายคาน พลสุวรรณ ปีพุทธศักราช ๒๕๑๓
 ๓.๒ นายน้อย กลบรัตน์ ปีพุทธศักราช ๒๕๓๕
 ๓.๓ นายพุด สีดาขมภู ปีพุทธศักราช ๒๕๔๐
 ๓.๔ นายประเสริฐ สมภาร ปีพุทธศักราช ๒๕๔๒

ภายหลังทางราชการได้กำหนดกฎหมายว่าในเขตเทศบาลไม่ให้มีผู้ใหญ่บ้าน เมื่อ นายประเสริฐ เกษียณจึงไม่มีผู้ใหญ่บ้านอีก จนกระทั่งกำหนดให้มีผู้ใหญ่บ้านอีก เพราะปัญหา ยาเสพติดไม่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐดูแลได้ทั่วถึง ทั้งนี้ นายประเสริฐ สมภาร จึงได้รับเลือกมาเป็นผู้ใหญ่บ้าน

อีกครั้ง เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๔๗ โดยมีนายจำรัส จันทร์แก้วและนายเกรียม ดีพลางาม เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

๔. บ้านหนองเมืองแสน หมู่ที่ ๒ ตั้งขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๑๒ มีนายบ่มศักดิ์ กลบรัตน์ เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก ในสมัยนายบิน นาทองสี เป็นผู้ใหญ่บ้านมีทำเนียบผู้ใหญ่บ้าน ดังนี้คือ

- ๔.๑ นายบ่มศักดิ์ กลบรัตน์ ปีพุทธศักราช ๒๕๑๔
 ๔.๒ นายประยุทธ์ ใจสาหัส ปีพุทธศักราช ๒๕๒๖

๔.๓ นายถนัด ประทุม ปีพุทธศักราช ๒๕๓๖

๕. บ้านหนองสิม หมู่ที่ ๙ เดิมบริเวณคุ้มหัวหนองสิม หมู่ที่ ๙ มีลักษณะเป็นเนินดินป่าไผ่ มีต้นสมัดสองฟ้า มีนกมากมาย นกบ้วนกเห็บ นกจิบน้อย นกกะทุม กะสา นกเจ้า หมายอก เป็นต้น พื้นที่จะเป็นป่าเป็นสวนผลไม้ ปลูกหม่อนของชาวบ้าน ต่อมานายสงแม่ปี จันทะคาม มาจากตรุพักตรพิมาน พ่อจันทา แม่โค เหนือโท พ่อชม แม่บุญตา แม่กุก ราบุรี ได้เข้าสมำตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัย เนื่องจากบ้านเดิมที่อยู่อาศัยแออัดจึงขยายออกมารักษาสวนไร่นาสวน จนมีคนออกมาอยู่ด้วยมากขึ้น เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๒๔ มีนายเกี้ยว จำปาทิพย์ เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก โดยแยกออกจากหมู่ที่ ๒ มีทำเนียบผู้ใหญ่บ้านดังนี้ คือนายเกี้ยว จำปาทิพย์ พอลิ้นสมัยของท่านทางราชการไม่มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านอีกเพราะว่าอยู่ในเขตเทศบาล จนกระทั่งปีพุทธศักราช ๒๕๔๗ จึงมีการเลือกตั้งนายวิรัตน์ มาเป็นผู้ใหญ่บ้าน และนายสนิท เชิดชู เป็นคนปัจจุบัน

๕.๑ นายเกี้ยว จำปาทิพย์ ปีพุทธศักราช ๒๕๑๔

๕.๒ นายวิรัตน์ นามเขต ปีพุทธศักราช ๒๕๔๕

๕.๓ นายสนิท เชิดชู ปีพุทธศักราช ๒๕๔๗ - ปัจจุบัน

การปกครอง

เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๔๖ เริ่มตั้งบ้านเรือน โดยมีพ่อใหญ่ลือ ต้นสกุลศรีภูกาเป็นผู้ใหญ่บ้าน เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๑๘ แยกการปกครองออกจากตำบลเมืองบัวและตั้งเป็นตำบลภูกาสิงห์ โดยมีนายบ่มศักดิ์ กลบรัตน์ เป็นกำนันตำบลภูกาสิงห์ เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๓๗ ยกฐานะเป็นสุขาภิบาลภูกาสิงห์ โดยมีนายอำเภอเป็นประธานสุขาภิบาล

เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้ยกฐานะการปกครองเป็นเทศบาลตำบลภูกาสิงห์ โดยมีพื้นที่ปกครองจำนวน ๘.๓ ตารางกิโลเมตร โดยมีสมาชิกสภาเทศบาลมาจากการเลือกตั้งจำนวน ๑๒ คน มีนายกเทศมนตรีและเทศมนตรี ทำหน้าที่เป็นฝ่ายบริหาร โดยมีหน้าที่ดูแลรักษาพัฒนาด้านสาธารณูปโภค ด้านสังคม ด้านการเมืองการปกครอง ด้านสาธารณสุข ด้านการศึกษา ด้านอาชีพ เป็นต้น

ประชากร

ประชากรในเขตเทศบาลตำบลภูกาสิงห์ จำนวนทั้งสิ้น ๕,๐๓๕ คน ดังนี้

๑. บ้านภูกาสิงห์	มีประชากรจำนวน	๑,๒๑๔	คน
๒. บ้านหนองเมืองแสน	มีประชากรจำนวน	๑,๐๑๙	คน
๓. บ้านภูน้อย	มีประชากรจำนวน	๙๓๘	คน
๔. บ้านหนองอีดำ	มีประชากรจำนวน	๘๓๑	คน

๕. บ้านหนองลิ้ม มีประชากรจำนวน ๑,๐๓๓ คน

นอกจากนี้ในแต่ละหมู่บ้านในพื้นที่เทศบาลตำบลกุกาสิงห์ ยังมีผู้ใหญ่บ้านและกำนัน ซึ่งเป็นตัวแทนกระทรวงมหาดไทยคอยบำบัดทุกข์บำรุงสุขราษฎร อีกด้วย

เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

สภาพเศรษฐกิจ

อาชีพและรายได้ ด้วยบ้านกุกาสิงห์ตั้งอยู่ที่ราบลุ่มแม่น้ำเสียวใหญ่ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มกว้างใหญ่ มีความอุดมสมบูรณ์ ด้วยน้ำและสัตว์น้ำ พื้นที่ดังกล่าวเหมาะแก่การประกอบอาชีพทำนา ข้าวมะลิหอมเป็นข้าวที่มีชื่อเสียงระดับโลก ชาวบ้านมีรายได้จากการทำนาปีละครั้ง แต่เนื่องจากการทำนาที่ต้องอาศัยน้ำฝนจากธรรมชาติ ซึ่งเกิดปัญหาฝนแล้งหรือน้ำท่วมอยู่เสมอ จึงทำให้มีรายได้จากผลผลิตทางการเกษตรที่ไม่แน่นอนโดยเฉลี่ยชาวบ้านมีรายได้จากการทำนาเป็นหลัก

ส่วนอาชีพเสริมได้แก่ การเลี้ยงปลาในนาข้าว การทอดผ้าไหมพื้นเมืองและการบริการรับจ้างไถนาหรือปรับที่นา ด้วยรถไถนาแทรกเตอร์

สภาพสังคม

ชุมชนบ้านกุกาสิงห์ถือเป็นชุมชนที่มีความโครงสร้างเครือญาติที่แน่นแฟ้นมากที่สุดแห่งหนึ่ง เพราะจากการสืบค้นเชื้อสายเหล่ากอในชุมชน พบว่ามี จำนวนเพียง ๔ ตระกูลเท่านั้น หลังจากนั้นลูกหลานของแต่ละตระกูลก็แต่งงานกันเป็นลูกหลานสืบเนื่องต่อกันมา ทั้งนี้เพราะคนในชุมชนโดยทั่วไปไม่นิยมไปตั้งหลักฐานที่อื่น เพราะว่าพื้นที่ทุ่งกุลามีพื้นที่ทำไร่ทำนามาก ดังนั้นลูกหลานในชุมชนจึงแต่งงานกัน มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้น เทียบได้กับร่างแหที่สานกันตั้งแต่จอมแหมาถึงดินแห เป็นต้น

ตระกูลศรีกูกา ได้แก่พ่อใหญ่ตาแสงลือ แต่งงานกับย่าบัว ศรีกูกา มีบุตรด้วยกัน ๗ คนคือแม่สี ศรีกูกาแต่งงานกับ พ่อทอง กัลยาลัง, พ่อหลุน ศรีกูกา แต่งงานกับ แม่มีม ใจสาหัส, แม่ตุ่น ศรีกูกา แต่งงานกับ พ่อพันธ์ สูงพล, พ่อสอน ศรีกูกา แต่งงานกับ แม่ตุ่นแต (ไม่ทราบนามสกุล), พ่อสิมมา ศรีกูกา แต่งงานกับแม่ทา ชมศิลป์, แม่แก้ว ศรีกูกา แต่งงานกับ พ่ออ่อนจันทร์ แจ้งสนาม. แม่ใจ ศรีกูกา แต่งงานกับ พ่ออ่อนสา สิทธิศรี จะเห็นว่าเชื้อสายของพ่อใหญ่ตาแสงลือได้เป็นญาติเกี่ยวข้องกับสายสกุล ใจสาหัส กัลยาลัง สูงพล แจ้งสนาม สิทธิศรี ชมศิลป์ เป็นต้น

ส่วนสายสกุล “ศรีเที่ยง” ซึ่งมีพ่อใหญ่พระจันทร์ แต่งงานกับแม่ใหญ่ลีลา มีบุตรด้วยกัน ๗ คนคือ พ่อสี ศรีเที่ยง แต่งงานกับแม่สี ใจสาหัส, แม่บุญมี ศรีเที่ยง แต่งงาน

กับพ่อพิลา สีหาวงษ์,แม่น้อย ศรีเที่ยง แต่งงานกับพ่อทอง สังกะสิงห์, พ่ออินทร์ ศรีเที่ยง แต่งงานกับแม่สีดา เหนือโท, พ่อบิน ศรีเที่ยง แต่งงานกับแม่จันทร์ กลบรัตน์, แม่ อ้วน

ศรีเที่ยง แต่งงานกับพ่อบิดสา ใจสาหัส, แม่ตุ๋ ศรีเที่ยง แต่งงานกับพ่อชาติ กลบรัตน์ จะเห็นว่าสายสกุลศรีเที่ยงได้เป็นญาติเกี่ยวข้องกับ สายสกุลดังนี้คือ ใจสาหัส สีหาวงษ์ สังกะสิงห์ เหนือโท ใจสาหัส กลบรัตน์ เป็นต้น

ดังนั้นจึงเป็นชุมชนที่ไม่ค่อยมีปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรง แม้จะมีบ้างก็ถือเป็นเรื่องเล็กน้อยเพราะสามารถพูดจาทำความเข้าใจได้ และเมื่อกิจการงานส่วนรวมของสังคมก็สามารถช่วยงานกันจนสำเร็จด้วยดีทุกครั้ง เช่น งานบุญบั้งไฟ เป็นต้น

สภาพวัฒนธรรม

ชาวบ้านภูกาสิงห์เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว เชื้อสายจากเมืองนครเวียงจันทน์และนครจำปาศักดิ์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีแบบแผนทางประเพณีโดยยึดตามฮีต ๑๒ คลอง ๑๔ เหมือนกับกลุ่มคนไทยลาวโดยทั่วไป แต่ประเพณีในท้องถิ่นที่เด่นๆ มีดังนี้ การทำบุญกฐิน บุญบั้งไฟ บุญสงฆ์ บุญลอยกระทง บุญเข้าพรรษา บุญออกพรรษา บุญผะเหวด การทำบุญตามจารีต มีดังนี้

การทำบุญตามจารีต

๑. เดือนอ้าย -ทำบุญกุ่มข้าวใหญ่ คือตีข้าวเป็นเม็ดให้ได้มากๆ ทำพิธีบูชา
กองข้าวด้วยดอกไม้ธูปเทียน
-บางท่านจะทำบุญหอดอกผ้าในช่วงเดือนอ้าย
๒. เดือนยี่ -แต่ละหมู่บ้านจะแต่งงานมีครอบครัว
๓. เดือนสาม -ทำบุญสู่ขวัญข้าว เมื่อถึงเดือน ๓ ออกใหม่ ๓ ค่ำ จะทำ

บุญ

- สู่ขวัญข้าว เสร็จแล้วจึงจะตกไปให้พระทำบุญเสวด
- ทำบุญข้าวจี โดยแต่ละครอบครัวจะจีข้าวทาไข่ ยัดไส้ด้วย
น้ำอ้อยเล็กน้อยปั้นข้าวทิ้งามๆ นำไปทำบุญถวายพระที่วัด
- ๔. เดือนสี่ -บุญผะเหวด ชาวบ้านจะบีบข้าวปุ้น ทำข้าวต้ม ทาง

กรรมการ

วัดก็จะมีใบบอกบุญไปตามหมู่บ้านต่าง ให้มาร่วมบุญ

ด้วย

- โดยเฉพาะขาดไม่ได้คือการแห่พะเหวดเข้าเมืองหรือแห่
ดอกไม้
- เป็นต้น
๕. เดือนห้า -บุญสงฆ์เดิมเป็นงานยิ่งใหญ่ของหมู่บ้าน โดยจะมีหมู่บ้าน
ต่างๆ มาสงฆ์ เช่น บ้านดอกไม้ บ้านหมอต
- สุวรรณภูมิ
- ก็จะมีกรก่อเจดีย์ทราย บั้รูปเฒ่า รูปจะเข้ เป็นต้น
- หลังจาก
- แล้วร่วมทำพิธีทางศาสนาเสร็จก็จะร่วมกันสงฆ์ ซึ่งชาว
- บ้านได้
- เตรียมน้ำหอ หรือขันไปสงฆ์ด้วยกัน
๖. เดือนหก -บุญเลี้ยงบ้าน เมื่อถึงเดือนหกออกใหม่ ๓ ค่ำก็จะมีกรทำ
- บุญ
- เลี้ยงบ้านหรือมเหศักดิ์หลักเมืองกอยู่ทีดอนปู่ตาก่อนลง
- ทำนา
- โดยชาวบ้านเชื่อว่ามียาพ้อง เจ้าพ้องเสื่อหาญ พ้องคำสิงห์
อยู่หนองฮ้อง
- หลังจากนั้นก็ทำบุญบั้งไฟขอฟ้าขอฝน บั้งไฟโบราณจะนำไม้
ปอหนูทำถ่านไฟ ผสมขี้เกลือและมาศ
๗. เดือนเจ็ด -บุญเบิกบ้านหรือเลี้ยงบ้าน เป็นบุญทางศาสนา
๘. เดือนแปด -ทำบุญเข้าพรรษา
๙. เดือนเก้า -ทำบุญข้าวประดับดิน
๑๐. เดือนสิบ -ทำบุญข้าวสาก เป็นการทำบุญหาพ่อแม่พี่น้อง
๑๑. เดือนสิบเอ็ด -ทำบุญออกพรรษา และทำบุญลอยกระทง
๑๒. เดือนสิบสอง -ทำบุญมหากรรม

วัดทางศาสนา

๑. วัดทางพระพุทธศาสนาในเขตเทศบาลตำบลกุกาสิงห์ มี ๔ แห่ง ดังนี้
- ๑.๑ วัดสว่างอารมณ์กู หรือเรียกกันว่าวัดใหญ่ เป็นวัดแห่งแรกที่ตั้งขึ้นในชุมชน
ตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านหนองเมืองแสน หมู่ที่ ๒ เป็นสถานที่ประกอบกิจทางศาสนา ทำบุญของพุทธ

ศาสนิกชน บ้านกุกาสิงห์ หมู่ที่ ๑ บ้านหนองเมืองแสน หมู่ที่ ๒ และบ้านหนองลิ้ม หมู่ที่ ๙ เป็นต้น

๑.๒ วัดบูรพาภูน้อย หรือเรียกกันว่าวัดน้อย หลวงพ่อคำสิงห์ ทนสิงห์ เป็นเจ้าอาวาสและตั้งวัดนี้เป็นครั้งแรกเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๗๕ โดยเบื้องต้นตั้งเป็นสำนักสงฆ์ขึ้นที่บริเวณกุกาสิงห์ ตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านภูน้อย หมู่ที่ ๓

๑.๓ วัดบ้านหนองอีดำ หลวงพ่อวิรัตน์ พลสุวรรณ เป็นเจ้าอาวาสและตั้งวัดนี้เป็นครั้งแรกเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๑๖ โดยเบื้องต้นตั้งเป็นสำนักสงฆ์ขึ้นที่บริเวณเนินดินบ้านหนองอีดำ หมู่ที่ ๔

๑.๔ วัดป่าศรีปทุม เป็นวัดป่าธรรมยุต ตั้งเป็นสำนักสงฆ์ขึ้นที่ โนนนางทุม บ้านภูน้อย หมู่ที่ ๓ เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๔๐

ความเชื่อเรื่องผี

ความเชื่อเรื่องผี ชาวบ้านโดยทั่วไปยังมีความเชื่อเรื่องเกี่ยวกับผีอย่างเหนียวแน่น

ดังปรากฏงานทำบุญตามฮีต ๑๒ ของชาวบ้านมักจะมีคติเรื่องผีเข้าไปเกี่ยวข้องอยู่เสมอ ดังมี การทำบุญอุทิศส่วนกุศลหรือเป็นพิธีกรรมบวงสรวงบูชาแต่ผี เช่น บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก บุญจุน บุญบังไฟ บุญเบิกบ้าน ฯลฯ หรือแม้แต่การทำบุญตามคติทางศาสนาในชีวิตประจำวัน เช่น การเดินทางไปทำบุญถวายภัตตาหารเช้าแด่พระภิกษุในแต่ละวัน ก็มักจะมีพิธีกรรมทั้งส่วนบุคคลหรือสังคม เพื่ออุทิศส่วนบุญกุศลแต่บรรพบุรุษอยู่เสมอ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านมีความเชื่อเรื่องผีอย่างเหนียวแน่น ในส่วนคติการนับถือผีในชุมชนบ้านกุกาสิงห์ มีดังนี้

๑. **ผีเชื้อ** หมายถึงผีประจำตระกูลหรือผีบรรพบุรุษ ซึ่งมีที่มาจากบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว และเคยมีอำนาจบาปที่เคยช่วยเหลือหรือเป็นที่พึ่งพิงของบุตรหลานอยู่เสมอ เชื่อว่าเมื่อท่านสิ้นไปดวงวิญญาณก็ยังคอยปกป้องรักษาให้ลูกหลานอยู่เย็นเป็นสุข ที่บนบ้านของทุกครัวเรือนจะมีห้องของผีบรรพบุรุษ เรียกว่าห้องเปิง โดยทั่วไปจะอยู่ทางทิศเหนือของตัวบ้าน ในห้องนี้โดยทั่วไปจะเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปหรืออัฐิบรรพบุรุษ

ข้อชะล่าหรือข้อปฏิบัติโดยทั่วไปก็คือห้องนี้ห้ามผู้เป็นชายเข้าไปเด็ดขาด ถ้าเดินเข้าไปถือว่าไม่เคารพยำเกรงต่อผีเชื้อหรือบรรพบุรุษ แต่ก็อาจเข้าไปได้หากได้รับอนุญาต หรือหากเผลอเข้าไปแล้วก็อาจกราบขอขมาต่อผีบรรพบุรุษก็ได้

๒. การนับถือผีดอนปู่ตา

การนับถือผีดอนปู่ตา เป็นคติความเชื่อดั้งเดิมของชาวบ้านโดยทั่วไป

ในส่วนผัดอนปู้ตาของชาวบ้านกู่กาสิงห์ มีชื่อว่าเจ้าพ่อเสือหาญ สิงสถิตย์อยู่ป่าดอนปู้ตาซึ่งอยู่กลางชุมชนหรือทิศเหนือโรงเรียนบ้านกู่กาสิงห์ โดยชาวบ้านได้ร่วมกันสร้างศาลเป็นที่ประดิษฐานหรือเป็นจุดที่ใช้ประกอบพิธีกรรม ซึ่งในแต่ละปีชาวบ้านจะมีพิธีกรรมบวงสรวงบูชาในช่วงเดือนหกของทุกปี โดยแต่ละครัวเรือนจะนำเครื่องเซ่นสรวงบวงพลี อันมีเหล้าไหไก่ตัวพร้อมหมากพลู บุหรี่ กล้วย (กล้วย) นอกจากนี้ยังมีการเสี่ยงทายฟ้าฝนในแต่ละปีว่าจะมีปริมาณมากน้อยเพียงใดและฝนจะตกช่วงไหน ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าเจ้าพ่อเสือหาญเป็นเทพที่มีหน้าที่รักษาดูแลหมู่บ้านให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข ไม่ว่าใครจะทำอะไรเช่น ลูกจะไปจับฉลากคัดเลือกเป็นทหาร ไปสอบเรียนต่อก็ตี มักจะไปบวงสรวงในลักษณะให้สินบน เช่นถ้าประสบความสำเร็จดังอธิษฐานไว้ก็จะนำเหล้าไหไก่ตัวไปถวาย เป็นต้น

ภาพที่ ๑ พิธีกรรมบวงสรวงบูชาที่ดอนปู้ตาบ้านกู่กาสิงห์

ภาพที่ ๒ เครื่องเช่นสรวงบวงพลีจำนวนมากรอบต้นไม้

๓. การนับถือผีเจ้าทุ่ง

ชาวบ้านโดยทั่วไปมีความเชื่อว่ามีทุ่งกลาอันกว้างไกลแห่งนี้ เป็นดินแดนที่มีภูตผีปีศาจลี้ลับน่าเกรงขาม คนที่มีวิชาอาคมแก่กล้าจึงสามารถหรือกล้าเดินทางผ่านทุ่งนี้ได้ ผีเจ้าทุ่งมีชื่อว่าเจ้าพ่อสีคอนเตา เป็นผีที่มีหน้าที่รักษาอยู่ในทุ่งกว้าง ดังนั้นเมื่อใครเดินทางไกลผ่านท้องทุ่งไม่ว่าเวลาใดมักจะกล่าวอัญขอพรให้เจ้าพ่อผีคอนเตาคอยรักษา ให้มีความ

ปลอดภัยปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง แม้แต่คนที่มาจากต่างถิ่นมาทำมาหากินหากไม่บอกกล่าว ก็มักจะพบกับลางสังหรณ์ ซึ่งเป็นเรื่องราวที่เป็นอุปสรรคในการทำงานอยู่เสมอ

โดยแนวปฏิบัติของชาวบ้านทั่วไป เมื่อไปทำนาในท้องทุ่งกว้างไกล จะขำใน เรื่องการพูดจาในสิ่งที่ไม่เหมาะสมในท้องทุ่งหรือทำเรื่องไม่ดีไม่งาม ไม่งั้นมักจะมีเรื่องราวสังหรณ์ใจให้พบเห็นอยู่เสมอ เช่น ปรากฏเป็นสุนัขขนาดใหญ่วิ่งผ่านหน้ารถ หรือลมของล้อยางรถไถร่วงโดยไม่มีสาเหตุ เป็นต้น ดังนั้นจึงมักจะหาดอกไม้มาบวงสรวงบูชาก็จะทำให้หายไป ดังในปีพุทธศักราช ๒๕๑๘ ชาวอำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ได้นำรถไถนาแทรกเตอร์ มาไถนาที่ทุ่งกลาร้องไห้ เมื่อเวลากำลังมีด่ำขณะขับรถอยู่กลางทุ่งปรากฏว่ามีสุนัขขนาดใหญ่วิ่งผ่าน

หน้ารถไถ ซึ่งจริงๆแล้วไม่มีขนาดใหญ่ปานนั้น ผู้ที่มาจึงยกป็นขึ้นยิ่ง หลายคนร้องห้ามเพราะเชื่อว่าเป็นผีเจ้าทุ่ง จนกระทั่งต่อมายางล้อรถไถรั่วโดยไม่ทราบสาเหตุ แม้จะเปลี่ยนล้อยางในรถหรือทำอะไรก็ไม่เป็นผล ทำให้คนที่มาเหนื่อยล้าพอสมควร จนมีคนอุทิศคิดขึ้นได้ว่าพวกเรายังไม่ได้ออกกล่าวผีเจ้าทุ่ง จึงหาดอกไม้ธูปเทียนมาไหว้ขอจนบอกกล่าว จึงทำให้ขวัญกำลังใจทุกคนดีขึ้นและสามารถอุปถัมภ์เข้าล้อรถขับไปได้โดยปกติ นับเป็นเรื่องอัศจรรย์ใจของทุกคนที่อยู่ในเหตุการณ์อย่างยิ่ง

๔. ผิดนคุณชาด ถนนคุณชาดถือเป็นโบราณสถานที่แสดงร่องรอยความเจริญรุ่งเรืองสมัยโบราณ โดยเฉพาะพัฒนาการจัดการน้ำแบบชลประทานแบบฝายกั้นน้ำ อยู่ทางทิศเหนือของบ้านกูกาสิงห์ มีลักษณะทำด้วยหินศิลาแลงให้น้ำไหลพาดและทั้งสองด้านมีลักษณะเป็นหินวางเป็นขั้นบันไดขึ้นสู่หลังถนนทั้งสองข้าง

มีเรื่องเล่าของผู้ที่มีพื้นที่นาและไปทำมาหากินอยู่บริเวณถนนคุณชาดอยู่เสมอว่าเป็นสถานที่ที่มีผี ดังที่พ่อใหญ่คนหนึ่งที่นอนอยู่ที่นี่ว่า ตอนใกล้มืดค่ำมักจะเห็นชายแต่งตัวเป็นทหารจูงม้าหรือขี่ม้าอยู่ที่ถนนคุณชาดเพื่อเดินทางมาที่กูโพนระฆังเสมอ และเป็นที่อัศจรรย์ก็เมื่อตอนที่ขี่ม้าผ่านฝายน้ำโบราณแห่งนั้นท่านจะมองเห็น คนที่ขี่มาเดินไปบนผิวน้ำได้อย่างสบาย ซึ่งเป็นคนจริงๆ คงทำอย่างนั้นไม่ได้

นอกจากนี้ยังมีเรื่องเล่าว่า เมื่อประมาณปีพุทธศักราช ๒๕๓๘ มีเจ้าหน้าที่ที่ดินอำเภอไปรังวัดที่ดิน ณ บริเวณถนนคุณชาด เพื่อจะออกโฉนดที่ดินให้ชาวบ้านตามร้องขอ เมื่อวัดเสร็จก็เห็นหินก้อนหนึ่งสวยงามและก็อยากจะได้นำไปประดับที่บ้านไต่ทางขึ้นบ้าน จึงบอกให้เด็กเลี้ยงควายช่วยกันยกขึ้นรถและจะมอบรางวัลให้พองาม ขณะที่เด็กเลี้ยงความกำลังจัดแจงหินเท่านั้น เจ้าหน้าที่ที่ดินก็ขัดกะตุกแบบไม่ทราบสาเหตุ ผู้ที่มาด้วยต่างช่วยกันนวดเพื่อกันไม่ให้ขึ้น ส่วนพ่อใหญ่คนหนึ่งอยู่ที่นั่นจึงไปหาดอกไม้ธูปเทียนบอกกล่าวขอขมาลาโทษต่อเจ้าที่อาการจึงดีขึ้น ส่วนเด็กที่มีส่วนร่วมทำผิดก็พากันรีบโกยอ้วกกลับบ้าน เหตุการณ์ครั้งนี้ต่างสรุปว่าเป็นเพราะเจ้าที่แรงนั่นเอง

๕. ผีหัวแสง

ชาวบ้านกูกาสิงห์มักจะเล่าเรื่องราวผีหัวแสงของทุ่งกุลาร้องไห้ ให้บุตรหลานได้ฟังเสมอ พ่อใหญ่มี อ่างสุวรรณ เล่าให้ฟังว่า ท่านเป็นคนหนึ่งที่เห็นผีหัวแสงอย่างใกล้ชิดที่สุดคือครั้งหนึ่งท่านเดินทางไปซื้อวัวคู่หนึ่งที่บ้านคูดินทราย ขากลับมาค้ำมิดที่กลางทางขณะอยู่กลางทุ่งท่านมองเห็นแสงไฟออกจากบ้านหนองอีดำก็เข้าใจว่าเป็นแสงตะเกียงเจ้าพายุที่คนต้องการไปได้ปลาก็ดีใจว่าจะได้อาศัยแสงไฟนำทางกลับเข้าหมู่บ้าน แต่ที่ไหนได้ดวงไฟนั้นดับสนิททำให้ทุ่งมืดมิดไปชั่วขณะ แล้วมาสว่างจ้าอีกครั้งที่หนองน้ำแห่งหนึ่ง และครั้งสุดท้าย

ได้มาสว่างจำใกล้กับท่านที่กำลังจูงวัวเดินตามสันคูปลาน้อย ทำให้วัวตื่นตกใจทะยานลงจากคูดินไปยืนอยู่ในน้ำ ทำให้เชือกวัวขาดจากมือของท่าน

ท่านถึงกับตื่นตะลึงตกใจอย่างสุดขีด กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทุกคนและวัวต่างจ้องที่ต้นแสงก็คือผีหัวแสงนั้น ท่านบรรยายว่าแสงของผีหัวแสงที่สว่างนั้นทำให้เห็นเส้นหญ้าทุกเส้นในยามค่ำคืนอันมืดมิด และมองเห็นรูปร่างคล้ายคนมีเท้าขนาดใหญ่ตัวดำทึบ แต่ไม่มีหัวที่สำคัญมีลำแสงพุ่งออกจากที่คอ เมื่อตั้งสติได้ตาท่านก็มองไปที่ต้นแสงมือก็ใช้เชือกที่เหลือคล้องคอวัวจูงเดินทางกลับบ้าน เมื่อถึงประตูทางเข้าหมู่บ้านถึงกับร้องไห้โฮไม่เป็นเสียงคนพี่น้องต่างวิ่งลงมาซักถามผูกแขนเป็นขวัญกำลังใจให้ ภายหลังได้สวญญให้เพื่อความเป็นสิริมงคล

ภาษาและวรรณกรรม

การใช้ภาษาวรรณกรรมพื้นบ้าน ยังปรากฏในวิถีชีวิตประจำวันของชาวบ้านกู่กาสิงห์ ซึ่งโดยทั่วไปจะพบในงานพิธีกรรมพื้นบ้าน ทั้งส่วนบุคคล และสังคม ดังนี้

๑. คำผูกแขนทั่วไป

ฝ่ายเส้นนี้บ่อแม่นฝ่ายเมืองคน พระอินทร์โยนมาแต่ปากฟ้าเพิ่นบอกว่ามาให้ผูกแขวน ผีในแดนใต้ลุ่มฟ้า หันหน้ามาแล้วก็สิ้นหัวหูตามัวบ่อแจ้งส่อง ผีในท้องหนแห่งจักรวาลอย่ามาพาลบังเบียดเส้นฝ่ายเลือดตาผี ให้มันหนีฮ้อยโยชน์ ไต่ได้โหดหาญกล้าเข้ามา ให้มันมรณารดชั่วตราบจนกว่ามีนสียอมนำ ทำตามคำของพระพุทเจ้า พอว่าแล้วผู้ข้าสิได้กุญแจธรรม อิสระวาสุสุ จิปี เสติ สารุ อายุวรรณโน สุขขังพะลัง

๒. คำผูกแขนผู้ชายในวันแต่งงาน

ศรีศรี วันเดือนปีข้ามล่วงแล้ว จนลูกแก้วใหญ่สูง ทั้งสูงตาเฒ่าแก่ ทั้งพ่อแม่และตายาย มากันหลายพ้าพร้อม โอยอ่อนน้อมจัดแต่ง ตามกาลและเวลาเกณฑ์กำหนดไว้ แต่งแล้วให้ประพัตติธรรม จังสีนำครอบครว้มั่งผั่ง ขอให้เป้นดั่งแม่น้ำมหานที มีคุณสมบัติดี อยู่ ๔ ข้อ ข้อหนึ่งนั้นน้ำสะอาดบริสุทธิ์ หากแม่นเฮาลงมุดสะอาดดี ดาแท้ ข้อสองนั้นน้ำหากปรับไต่ได้ เป้นยังได้ง่ายๆ สุกเล็กๆ น้อยไหลเข้าสู่แก ข้อสามนั้นน้ำหากเย็นแท้ แก่หอดหิวกระหายกินลงไปหอดกะหิวหายจ้อย ข้อสี่นั้นน้ำหากสามัคคีแท้รวมกันได้ง่ายๆ เอมิดดัดจับแล้วประสานเข้าง่ายดาย ทั้งสี่ข้องามดียอดยิ่ง ขอให้ใจพวกเจ้าคือน้ำแม่คลอง สารุ อายุ วันโน สุข ขัง พลัง

๓. เพลงกล่อมลูก

บ้านกู่กาสิงห์ เป็นถิ่นที่มีวัฒนธรรมอีสานอย่างสมบูรณ์ ปัจจุบันแม้ไม่ค่อยมีคนขับร้องเพลงให้ให้ลูกหลานนอนหลับ เพราะมีเครื่องเสียงและบทเพลงอันไพเราะ แต่จากการสืบค้นยังมีบทเพลงกล่อมลูกหลายบทที่ยังบันทึกประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตของชาวบ้านกู่กาสิงห์ไว้เป็นอย่างดี เช่น

เพลงตะเว็นสองหน่วย

นอนสาพี่เคื้อหลับตาสาพี่เค	ถ่มใส่ดังหลับตาสาพี่เค
แม่เฒ่าพูดเฮ็ดนาหนองไผ่	แซ่ขึ้นใจแมงดาขึ้นฟัก
ผักสองเส้นตะเว็นสองหน่วย	กล้วยสองหวีจี๋ชีสองซัง
จี๋มั่งสองกองกะบองสองเล่ม	แพ่งไว้เฮ็ดมูนเห็ดอูนูน
อีหนูตากแดดได้หนองแฝก	ไต่อีบ้านไท่างไวไว
อีตาพรหมผีบ้า	ย่างช้าช้าอีตาพรหมขาเป๋
ย่างเซเซอีตาพรหมขาสั้น	ขาหนึ่งกู่ขาหนึ่งเหยียดชอย
อืออือ.....อืออือ.....	

เพลงบ่าวทิดพิลา

แม่ไปไสกีไผ่มาหา	แม่ไปนากีปลาม่าป้อน
แม่เลี้ยงม่อนอยู่ป่าสวนมอน	นอนตะแคงอยู่กมไม่เน็ง
ฟังเสียงเอ็นบ่าวทิดพิลา	หัวคาคาเขามาเอ็นช้อย
ช้อยผู้น้อยช้อยบ่ไผ่ย็น	นกเอี้ยงบินไปจับต้นหมี่
ถึงเดือนสี่เขาฮ้อยดอกทอง	เดือนสิบสองเขาฮ้อยดอกหม่วย
สาวจี๋ควายไปเลี้ยงกลางทาม	สาวจี๋ม้าไปเลี้ยงกลางดง
กงแขนเขาแมงเงาแลบลิ้น	แลบลิ้นปี่แมงงั่วตบมือ
อืออือมือแก้งแก้ง	แฮ่ตบปี่นกเขาเล่นมาขัน
ตะวันหลังลงสีล้ายล้าย	ตะเว็นคล้ายเขาหลังมาโฮม
โฮมหลายเล่าไว้เล่นหลายยาม	เพิ่นสิด้มไข่เน่าถ้ำสอนเอาขวัญ
อืออือ.....อืออือ.....	อืออือ.....อืออือ.....

๔. ฃญา

ฃญา ถือเป็นวรรณกรรมร้อยกรองพื้นบ้านที่ทรงคุณค่าและแสดงความสามารถในเชิงกวีภาพยัถตอนของชาวอีสาน ซึ่งในชุมชนบ้านภูเกาสึงห์ในปัจจุบันยังปรากฏผู้มีที่สามารพพุดเป็นถ้อยคำพญาได้มีหลายคน เช่น พ่อใหญ่แวง จำปาทิพย์ พ่อใหญ่สม แสนสีจันทร์ นายเพชร สนวนาม เป็นต้น ภายหลังแม้วรรณกรรมพญาจะไม่มีบทบาทรับใช้สังคมมากนักต่อมามีการประยุกต์คำพญาไปใช้อ่านเป็นบทไว้อาลัยในงานฃาปนกิจ ซึ่งทำให้ผู้ร่วมงานมีอารมณ์อันสอดคล้องกับบรรยากาศของงานยิ่งนัก เช่น

บทพญาไว้อาลัยในงานฃาปนกิจศพ

พี่น้องเอ๋ย / ออกพรรษาเหลือสองมือ คือบ่ลมหนาวแม่ใหญ่ / เห็นข้าวดอกพวมทางใต้ ข้าวใหญ่ชุมกะซอดพัน คนโศกว่าย่านแต่ฝน / เฮียนแม่ศูนย์ม้ายากล้นพ่อสุดป่วยมาชวยหลาย จนถึงตายแล้วได้ลาว ได้จากพวกเฮาแล้ววันนี้ /

พ่อสุดเอ๋ย / เปรียบพ่อคือเสาหลักบ้านเป็นขางคานที่แข็งแรง น้อพ่อน้อ / เป็นฝักันยามลมแสง / พ่อนำแสงสว่างจำ เป็นหัวหน้าลูกสู่คน / ชีวิตพ่อได้เริ่มต้น ทนลำบากย่อนความจน / เกิดเป็นคนอาศัยแสง แ่งกับงานบ่เคยย่าน / มาเป็นเขยทางบ้านดงครั้งเฮาเจ้าแ่งหมั่น / ได้แม่ศูนย์คนช่อยงาน จนว่ามีลูกเต้า สองเฒ่าเลี้ยงช่อยกัน / ในอดีตปู่พ่ายายจากบ้าน หนองไฮเก่าทางนาเลา หนีความจนมาอาศัยท่งกุลละทางพี / ซึกวีกเป็นนามบ้าน มีหลายคนรวมน้อพี / จนพ่อเคนตายจากหนี แต่พ่อสุดย้งว่น้อยน้อย/ แม่บับเลี้ยงเจ้าต่อมา / ว่าความเก่าแต่ก่อนน้ำ อดีตพ่อผู้ลาวตาย / คนเข้าใจในการงานสู้เฮ็ดมาบ่เคยคร้าน /

พ่อสุดเอ๋ย / งานหนักเบาเฮาสู้ ดูหาเงินได้เก็บห่อน้อพ่อน้อ / ถากถางไส่ปลูกมันบ่อ ฮอดหมูจัวเจ้ากะเลี้ยง / เฮียงเฒ่าอี่แม่ศูนย์ คือลำบากแต่ก่อนพัน นาล่มแก่นเอาควายไถ / นาหลายๆ พ่อทนดำ แดดฝนพ่อทนได้ / ตกมาในปีน้อสุดมีอาการต่าง / หมูลูกเต้ากะฟาวฟ้าง / พาหาหมอบ่อได้ข้าไถลไถลได้แล่นหา / หมอสุรินทร์ หมอร้อยเอ็ด / หมอยโสพุ่นนำพาตรวจเช็กเอ็กทางไน / หมอวิชัยพ่อสุดลาว บอกพ่อเฮาบ่อไหวแล้ว / แนวพ้อมีบักสิงร้าย อยู่ทางไนเข้าไปย่อง / เบิ่งแผ่นไสไบเอ็กจนเป็นฐ้องบ้อง / บอกมานอนอยู่บ้านอาการเจ้าบ่อสวงเฮา /

หมู่ลูกหลานมานอนเฝ้า อุ่มลูกโซมโถมขี้เสียว / ช้างช้างนั้นแล้วกะพลิกช้างนี้

พ่อคือล้าหละเมื่อยหลาย / นอนหันใจบ่อเต็มสาว เว้นาเฮาจนปากฟาว / พ่อเฮาเอ้ย เทิง
ลูกชายลูกสาว อีกหมู่หลานเขยพ่องไ้ / เหลือใจเด้อยากช่อยกัน อนิจจังสังขารน้อ / พ่อเฮา
น้อบุญเหมิดว่าง / ตายจากลูกเมียอยู่หลัง อีกเทิงญาติพี่น้อง / ได้เฮ้อฮ้องให้ไ้กัน

อโรคยา ปรมา ลาภา / พ่อสุดเอ้ย คนเกิดมาบ่อมีโรคภัย / อยู่ในกายแสน
ประเสริฐแท้ได้ / เลิศกว่าว่าได้แก้วมณีล้ำค่าเกิน / มีเงินทองเป็นล้าน / หากร่างกาย
ทรมาน / ยอามีไว้เถาะพ่อว่า / มีเป็นล้านเต็มกะตา คั่นได้มาเจ็บป่วยไข้ พ่อได้นั้นบ่ออยากเอา
/ เสียตายได้ มาเสียตายความดีเจ้า พ่อสุดเฮาเป็นคนหมั่น / เสียตายความบากบั่นเคยทุกข์
จนมาแต่กี้ / จนดีได้ย่อนหมั่นหา ลูกชาวนาหลังสู้ฟ้า บ่อได้อยู่พ่อดูหา / เลี้ยงลูกมาเรียนได้จบ
ป. 6 กะว่าดีพ่อเฮานั้น / หมั่นถากถางนาสวนไว้ ป่ลูกมันป่อยู่คาส่อ / นาหนองแขวงหนอง
อีแอ่นพูนนอ พาลูกดำเกี่ยวกะแล้ว ผู้ใดเหล่าลู้ทอลาว / พวกรถยนต์มารุ่นได้กะแม่นเจ้า ใช้
ก่อนหมู่แนวมันดี / มีโรงสีเลี้ยงหมูจัว บ่อได้เซาพ่อเฮานั้น / หมั่นจักสานของใช้ ลอบไซได้สุ
อย่าง / พ่อบ่อเคยอยู่ว่าง ได้ทำส่างอยู่บ่อเซา / สู้เพื่อลูกเพื่อเต้ามาตั้งแต่บ่อผัดได้ /

จัวหลายๆ พ่อทนเข็นแก่เพียงเอามาไว้ / งานนอกในสังคมบ้าน วัดโรงเรียน

บ่อ

ได้อยู่ / ไปช่อยงานได้สุหมู่ / สีลบ่อละพระบ่อเ็น เป็นคนเฒ่าหมั่นอีหลี / มาตายจากแล้ว
มือนี้ / คิดให้ถี้ลูกหญิงชาย / เหลือแต่ยายศูนย์ลาว ได้นั่งเหงาบ่มีเจ้า / คุณพ่อแม่เพิ่นอุ้มชู
เฝ้า พวกเฮามาน้อยฮอดใหญ่ / คำว่าพ่มีความหมาย ยามเพิ่นตายจากแล้วผู้ใดเหล่าลู้ท
แทน / คุณของพ่อท้อแผ่นดินแผ่นฟ้า หามาเปรียบบ่อมีปาน / เลี้ยงลูกหลานได้ดีมา พ่อผู้
หาให้เฮาใช้ / ลูกผู้ใดลืมคุณเจ้า พ่อแม่เฮาสือลำบาก / ยามเพิ่นยากให้ช่อยคำ นำท่านบัด
เมื่อตาย / คุณความดีพ่อสร้างไว้ ไผลือกอละนำเสนอ บอกลูกหลานให้ทำดีพ่อได้นี้ละลาแล้ว /

ชาติขรา โรคยา พยาธิ ความตายนี้มันแซนคอชูปาดอย่างแท้ได้ ลาได้ / ลาป่า
จันท์ อานางเจ้า / ลูกหลานเฮาให้เจ้าอ้าเด้ออาเด้อ / พ่อสุดบ่ออยู่น่า บุญทำมาเหมิดว่างแล้ว
/ หนีไกลเหล่าให้เบิ่งกัน / ปาสาโกแตกไปอยู่คนละบ้าน ให้อย่อยน้อถามหา / มาเบิ่งกัน
ยามตาย กะแม่นบุญพ่อเฮานี้ / ลาเด้อ ลาเฒ่าแม่ยคนคอยคำ นำกันมาจนตายจาก / ยาก
เจ้ากะบุกทุกข์เจ้ากะสู้ / จนถึงมือช่อยบ่อยัง เคยช่อยเอ็ดช่อยสร้าง / เลี้ยงลูกใหญ่ได้ดีมา
มือนี้มาตายป่า / ฝากสั่งลาแม่ศูนย์ไว้ ลูกหลานหลายให้แพงตุ้ม / ชุมเฮาให้เจ้าล่า เด้อแม่
ศูนย์เด้อ / พ่อสุดบ่ออยู่น่า คิดว่ากรรมมาฮอดแล้ว / บุญเหมิดเหล่าจ้งได้ลา

ลาลูกประเสริฐ ลูกประหยัด ลูกสมบัติเอ้ย / ลาลูกชายกก กลางหล่า มือนี้
พ่อมาตายป่า / โพธิ์เคยชนบัดลัมโค่นน้อลูกน้อ / ลูกผู้ชายมีสามคน ให้เบิ่งแม่กับน้องๆ ของ

เขาไว้อีกหมู่หลาน / แดกไปอยู่คนละบ้านกะให้หมั่นมายามกัน / เงินงานมีให้เก็บออม ให้ฮัก
 หอมกันเด้อท่าว / ลาลูกสาวลูกยูนิมคนน้อง / ฮักปองดองเด้อลูกพ่อ พ่อบอຍังให้พวกเจ้า
 ฮักพ่อ / ให้เบิ่งกันเด้อลูกหล่า ให้หันหน้าเบิ่งแม่ศูนย์ / ลูกยูนอ้ย ยามพ่อหนีไกลข้างทาง
 เฮียนแปนจางปางน้อพอน้อ / เห็นแต่เชือกพ้อมันไว้ห้อยอยู่ฝา / รถไถนาจอดข้างเล่า โลงสี
 ข้าวย่านบอดัง / จัวเฮาซังไว้หลายมือ ผู้ได้ได้เสียปลอย / ฝัสมาลัดส้วน ยามจัวน้อยออก
 ล่วงสวน / เห็นแต่ตุ้มนกเขาตุ้ พอบอຍม่นเที่ยวชนน้อค่าน้อ / เจ้าของมันได้ตายหนี ให้อยู่
 ดีเด้อชุมเจ้า / ลา

ชุมเขยเทิงไ้ อยู่ใกล้ไกลให้เจ้าล่า / ฮักกันเด้อก่อนคำพ่อสุดจำจากแล้ว หนีไกลแหล่ซู่ๆ คน
 ลาเด้อหลาน เหน่งหนอง เจ้าทั้งสองปูลาก่อน / อีกหลานวินแป้ เป้ หลาน
 ชายหล่าปูล้าง / ลาหลานแหลมคนมักช้า / อบอุ่นี่รอมันเสียงดัง ให้เบิ่งทางแนเด้อหลาน /
 พ่อว่ามันบอดีแท้ / ลาหลานสาวแนนบู้ น่องชมพู่ เม่น้อยอยู่ เทียวหาเล่นกวนหมู่ ฮู้บ่อน้อ
 ปูจากแล้ว / ได้ลาแล้วหมู่ลูกหลาน / หากบุญมีภายหน้าชาติสิมาขอเกิดฮ่วม กุศลมีคงได้ร่วม
 ภายหน้าชาติสิมา

กลุ่มอาชีพที่รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลกุ่าสิงห์

กลุ่มอาชีพต่างๆ ในพื้นที่ของเทศบาลตำบลกุ่าสิงห์ จะได้รับเงินทุนสนับสนุนจาก
 เทศบาลในปีพุทธศักราช ๒๕๔๘ กลุ่มละ ๓๐,๐๐๐ บาท และในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙
 ได้รับการสนับสนุนกลุ่มละ ๓๕,๐๐๐ บาท มีทั้งสิ้น ๑๔ กลุ่ม ดังนี้

๑. **กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่** ตั้งสำนักงานอยู่ที่บ้านกุ่าสิงห์ หมู่ที่ ๑ (ทางออก
 ไปโรงเรียนกุ่าสิงห์ประชาสรรค์) มีนายสม คำมณี เป็นประธานกรรมการ สมาชิกทั้งหมด
 ๘๑ คน กิจกรรมที่ดำเนินการคือ โรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์ และการทำสวนเกษตรทฤษฎีใหม่
 เป็นต้น

๒. **กลุ่มสตรีสหกรณ์ทอผ้าไหมบ้านกุ่าสิงห์** ตั้งอยู่ที่บ้านกุ่าสิงห์ หมู่ที่ ๑
 (บริเวณทางแยกออกไปบ้านเมืองบัว) มีนางสำลี แสงคุณ เป็นประธานกรรมการ สมาชิกทั้ง
 สิ้น ๖๒ คน กิจกรรมที่ดำเนินการคือการทอผ้าไหม

๓. **กลุ่มเลี้ยงโคเนื้อกุ่าสิงห์** ตั้งอยู่ที่บ้านกุ่าสิงห์ หมู่ที่ ๑ (บริเวณทางแยก
 ออกไปบ้านเมืองบัว) มีนายฮวด โนนสระคู เป็นประธานกรรมการ สมาชิกทั้งสิ้น ๔๔ คน
 กิจกรรมที่ดำเนินการคือการเลี้ยงโคพื้นบ้านหรือโคเนื้อ

๔. **กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรกุ่าสิงห์** ตั้งอยู่ที่บ้านกุ่าสิงห์ หมู่ที่ ๑ (บริเวณ
 ท่าทางเกวียน) หรือศูนย์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงการเกษตร มีนางมาลัย ราบุรี เป็น

ประธานกรรมการ สมาชิกทั้งสิ้น ๑๔๖ คน กิจกรรมที่ดำเนินการคือการทอผ้าไหมพื้นบ้าน ทั้งสี่ธรรมชาติและสีเคมี

๕. **กลุ่มเกษตรผสมผสานลุ่มแม่น้ำเสียว** ตั้งอยู่ที่บ้านกุกาสิงห์ หมู่ที่ ๑ มี นายศูนย์ สีหาวงษ์ เป็นประธานกรรมการ สมาชิกทั้งสิ้น ๔๐ คน กิจกรรมที่ดำเนินการ ทำการเกษตรผสมผสาน

๖. **กลุ่มสตรีสหกรณ์กุกาสิงห์** ตั้งอยู่ที่บ้านกุกาสิงห์ หมู่ที่ ๑ (บริเวณคุ้ม ลาดพร้าว) มีนางรัชนี บุญศิลป์พร้อม เป็นประธานกรรมการ สมาชิกทั้งสิ้น ๓๔ คน กิจกรรมที่ดำเนินการคือการรับจ้างประกอบอาหาร เป็นต้น

๗. **กลุ่มร้านค้าชุมชนกุกาสิงห์บริการ** ตั้งอยู่ที่บ้านกุกาสิงห์ หมู่ที่ ๒ (บริเวณดอนปู่ตา) มีนายชาญพัฒน์ ฤทธิบาล เป็นประธานกรรมการ สมาชิกทั้งสิ้น ๒๒๑ คน กิจกรรมที่ดำเนินการคือการจำหน่ายสินค้าเบ็ดเตล็ด

๘. **กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร** หมู่ที่ ๒ ตั้งอยู่ที่บ้านหนองเมืองแสน หมู่ที่ ๒ มี นางแดง ไชยสีดา เป็นประธานกรรมการ สมาชิกทั้งสิ้น ๑๕๘ คน กิจกรรมที่ดำเนินการคือการทอผ้าไหม

๙. **กลุ่มสตรีออมทรัพย์** ตั้งอยู่ที่บ้านหนองเมืองแสน หมู่ที่ ๒ มีนางรังษี แจ่มสนาม เป็นประธานกรรมการ สมาชิกทั้งสิ้น ๓๕ คน กิจกรรมที่ดำเนินการคือการผลิต ของชำร่วย

๑๐. **กลุ่มเครดิตยูเนียน** ตั้งอยู่ที่บ้านกุ่มน้อย หมู่ที่ ๓ มีนายทวิช ทวีวรรณกิจ เป็นประธานกรรมการ สมาชิกทั้งสิ้น ๒๘๕ คน กิจกรรมที่ดำเนินการคือการทอผ้าฝ้าย

๑๑. **กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร** หมู่ที่ ๓ ตั้งอยู่ที่บ้านกุ่มน้อย หมู่ที่ ๓ มีนางจรรยา ลักษณะ หนสิงห์ เป็นประธานกรรมการ สมาชิกทั้งสิ้น ๑๑๐ คน กิจกรรมที่ดำเนินการคือการทอผ้าไหม โรงงานข้าวปุ้นและร้านค้าชุมชน เป็นต้น

๑๒. **กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรออมทรัพย์** ตั้งอยู่ที่บ้านหนองอีดำ หมู่ที่ ๔ มีนาง ดวงจันทร์ สมภาร เป็นประธานกรรมการ สมาชิกทั้งสิ้น ๑๔๕ คน กิจกรรมที่ดำเนินการคือการทอผ้าไหม

๑๓. **กลุ่มสตรีออมทรัพย์เพื่อการผลิต** ตั้งอยู่ที่บ้านหนองอีดำ หมู่ที่ ๔ มีนาง ประคอง สีหินขาวเป็นประธานกรรมการ สมาชิกทั้งสิ้น ๑๔๔ คน กิจกรรมที่ดำเนินการคือการจำหน่ายสินค้าเบ็ดเตล็ด

๑๔. **กลุ่มออมทรัพย์แม่บ้านเกษตรกร** ตั้งอยู่ที่บ้านหนองลิ้ม หมู่ที่ ๙ มีนาง ปิ่นแก้ว กัลยาลัง เป็นประธานกรรมการ สมาชิกทั้งสิ้น ๑๖๖ คน กิจกรรมที่ดำเนินการคือ การทอผ้าไหม

นอกจากกลุ่มอาชีพดังกล่าวที่รับเงินสนับสนุนจากเทศบาลตำบลกุกาสิงห์แล้ว ยังมี ชมรม ส่งเสริมการท่องเที่ยวตำบลกุกาสิงห์ และสภาวัฒนธรรมตำบลกุกาสิงห์ ที่รับเงินสนับสนุนเพื่อ พัฒนาการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมในชุมชนอีกด้วย

สถานที่ราชการ

๑. สำนักงานเทศบาลตำบลกุกาสิงห์

สำนักงานเทศบาลตำบลกุกาสิงห์ เป็นหน่วยงานหลักในการสนับสนุนการพัฒนา ด้านๆ ต่างๆ ครอบคลุม ๕ หมู่บ้าน ซึ่งตั้งอยู่ย่านใจกลางชุมชน ของหมู่ที่ ๒ บ้านหนอง เมืองแสนบริเวณดอนปู่ตาหรือด้านหน้าของโรงเรียนบ้านกุกาสิงห์ ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ให้บริการด้าน ต่างๆ จำนวน ๓๐ คน

๒. สถานศึกษา มีดังนี้

๒.๑ ศูนย์พัฒนาเด็กวัดสว่างอารมณ์ภู ตั้งอยู่ในบริเวณวัด จัดการเรียนการสอนเด็ก เล็ก อายุตั้งแต่ ๓ - ๔ ขวบ ปัจจุบันเด็กเล็กจำนวน ๘๐ คน ครูพี่เลี้ยงจำนวน ๔ คน

๒.๒ โรงเรียนบ้านกุกาสิงห์ ตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านหนองเมืองแสน หมู่ที่ ๒ ตำบลกุกา สิงห์อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต ๒ จัด การศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ มีนักเรียนทั้งสิ้นจำนวน ๕๖๐ คน มีครูปฏิบัติหน้าที่สอน ๒๑ คน

๒.๓ โรงเรียนกุกาสิงห์ประชาสรรค์ ตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านกุกาสิงห์ หมู่ที่ ๑ ตำบลกุกา สิงห์อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต ๒ จัด การศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีนักเรียนทั้งสิ้นจำนวน ๑๘๐ คน มีครูปฏิบัติหน้าที่สอน ๑๓ คน นักการภารโรง ๒ คน

๓. **ศูนย์สุขภาพชุมชนตำบลกุกาสิงห์** ตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านหนองลิ้ม หมู่ที่ ๙ ตำบลกุกา สิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ให้บริการทั้งด้านตรวจรักษา สุขภาพ ปัจจุบันมีเจ้าหน้าที่ รับผิดชอบ จำนวน ๕ คน อัตราส่วน เจ้าหน้าที่ ๑ คน ต่อประชากร ๕๐๐ คน

๔. **สถานีป้อมยามตำรวจชุมชน** สถานีป้อมยามตำรวจชุมชนตั้งอยู่หมู่ที่ ๙ ตำบล

กู่กาสิงห์ บริเวณทิศตะวันตกของกู่กาสิงห์ มีเจ้าหน้าที่ตำรวจให้บริการตลอดเวลา

สาธารณูปโภค

๑. ถนน เส้นทางคมนาคม ที่เข้าถึงเทศบาลตำบลกู่กาสิงห์ มีดังนี้

๑.๑ ถนนสายหลัก ได้แก่ ถนน รพช.รพ. ๓๐๑๔ ตอนบ้านโพนโพธิ์ - กู่กาสิงห์ ซึ่งผ่านชุมชนเทศบาลตำบลกู่กาสิงห์ เชื่อมโยงกับอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด สภาพผิวจราจรเป็นถนนลาดยางขนาดเขตถนนกว้าง ๑๕ เมตร ผิวจราจรกว้าง ๘ เมตร

๑.๒ ถนนสายรอง ได้แก่ ถนน รพช. ๓๐๑๔ ตอนกู่พระโกนา - เมืองบัว ถนนสายนี้จะ ผ่านชุมชนเทศบาลตำบลกู่กาสิงห์ ทางทิศตะวันออกเชื่อมกับอำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดร้อยเอ็ด ส่วนทางทิศตะวันตกเชื่อมกับอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด เขตทางกว้าง ๑๔ เมตร ผิวจราจรกว้าง ๘ เมตร ถนนสายนี้ในอนาคตอาจเป็นเส้นทางสำคัญที่สามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวจากบ้านเมืองบัว กู่กาสิงห์ และกู่พระโกนา เป็นต้น

๑.๓ ถนนสายย่อย เป็นถนนที่แยกออกจากถนนสายหลักและถนนสายรอง เข้าสู่ชุมชนและที่พักอาศัยของประชากร มีขนาดเขตทางกว้าง ๑๐ - ๑๕ เมตร สภาพผิวจราจรเป็นถนนลาดยางและคอนกรีต

๒. ไฟฟ้า การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นผู้รับผิดชอบและดำเนินการ โดยสามารถให้บริการไฟฟ้า ในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลกู่กาสิงห์ได้ครอบคลุมทุกครัวเรือน

๓. น้ำประปา การประปาในพื้นที่รับผิดชอบดำเนินการโดยเทศบาลตำบลกู่กาสิงห์ โดยใช้แหล่งน้ำดิบจากแม่น้ำเสียวใหญ่ ซึ่งมีโรงกรองน้ำกำลังสูบ ๑๐ ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง สามารถให้บริการน้ำได้ครอบคลุม ๕ หมู่บ้านในเขตเทศบาล

๔. การสื่อสาร ประชาชนโดยทั่วไปสามารถใช้บริการสื่อสาร ณ ที่ทำการไปรษณีย์เอกชน ซึ่งตั้งอยู่หมู่ที่ ๑ ให้บริการรับส่งข่าวสาร พัสดุไปรษณีย์ สำหรับบริการโทรศัพท์ที่มีตู้บริการตู้โทรศัพท์สาธารณะ จำนวน ๘ ตู้

เหตุการณ์สำคัญของบ้านกู่กาสิงห์

ปีพุทธศักราช ๒๔๔๖	ตั้งชุมชนบ้านกู่กาสิงห์ ครั้งแรก
ปีพุทธศักราช ๒๔๔๘	ตั้งสำนักสงฆ์และเป็นวัดวัดสว่างอารมณ์ในปัจจุบัน
ปีพุทธศักราช ๒๔๖๕	ตั้งโรงเรียนประชาบาลวัดบ้านกู่กาสิงห์
ปีพุทธศักราช ๒๔๘๘	เกิดโรคภัยไข้เจ็บระบาดที่บ้านกู่กาสิงห์ คนตายกันมาก
ปีพุทธศักราช ๒๕๐๒	ตั้งบ้านกู่น้อย หมู่ที่ ๒ (นายบุญดี นาเมือง)

ปีพุทธศักราช ๒๕๑๒	ตั้งบ้านหนองเมืองแสนหมู่ที่ ๒
ปีพุทธศักราช ๒๕๑๔	ย้ายโรงเรียนบ้านกู่กาสิงห์เป็นเอกเทศในปัจจุบัน
ปีพุทธศักราช ๒๕๑๖	ตั้งบ้านหนองอีดำ หมู่ที่ ๔ (นายคาน พลสุวรรณ)
ปีพุทธศักราช ๒๕๑๘	ตั้งเป็นตำบลกู่กาสิงห์ นามบ่ศักดิ์ กลบรัตน์เป็น
กำนัน	
ปีพุทธศักราช ๒๕๒๑	ตั้งสถานีอนามัยตำบลกู่กาสิงห์
ปีพุทธศักราช ๒๕๒๔	มีถนน ร.พ.ช. เข้ามาบ้านกู่กาสิงห์ เดือนเมษายน
ปีพุทธศักราช ๒๕๒๔	ตั้งบ้านหนองสิม นายเกี้ยว จำปาทิพย์ เป็นผู้ใหญ่
บ้าน	
ปีพุทธศักราช ๒๕๒๕	มีไฟฟ้าเข้าหมู่บ้านเป็นครั้งแรก
ปีพุทธศักราช ๒๕๒๖	เกิดน้ำท่วมครั้งใหญ่ในรอบ ๒๐ ปี
ปีพุทธศักราช ๒๕๒๘	การปฏิรูปที่ดินทุ่งกุลาร้องไห้ มีที่นาไม่เกิน ๓๐ ไร่
ปีพุทธศักราช ๒๕๓๐	มีการขุดคลองส่งน้ำและทำถนนตามทุ่งกุลาร้องไห้
ปีพุทธศักราช ๒๕๓๕	กรมศิลปากรเข้ามาบูรณะปราสาทกู่กาสิงห์
ปีพุทธศักราช ๒๕๓๗	ตั้งโรงเรียนกู่กาสิงห์ประชาสรรค์ โรงเรียนมัธยมตำบล
ปีพุทธศักราช ๒๕๔๐	ตั้งป้อมยามตำรวจตำบลกู่กาสิงห์
ปีพุทธศักราช ๒๕๓๘	มีถนนลาดยางเข้าสู่บ้านกู่กาสิงห์
ปีพุทธศักราช ๒๕๓๗	ยกฐานะการปกครองเป็นสุขาภิบาลกู่กาสิงห์
ปีพุทธศักราช ๒๕๔๐	ยกฐานะการปกครองเป็นเทศบาลตำบลกู่กาสิงห์
ปีพุทธศักราช ๒๕๔๐	เกิดฝนแล้งในรอบ ๕๐ ปีถึงกับไม่มีน้ำในนาตลอดปี
ปีพุทธศักราช ๒๕๔๕	จัดงานท่องเที่ยวเชิงการเกษตร “งานกินข้าวทุ่งนุ่นผ้าไหม”

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่บ้านกู่กาสิงห์

หล้า อินโท(๒๔๙๙ : ๑๙) ได้จัดทำประวัติพื้นเมืองศรีภูมิและประวัติพระธาตุโมคคัลลาน์ ในคราวบูรณะและฉลองพระธาตุโมคคัลลาน์ เพื่อเป็นที่ระลึกในคราวบูรณะ จึงได้ติดต่อไปยังมหาปาล วัดมฤคทายวัน จังหวัดหนองคาย ซึ่งเป็นผู้พบตำนานพระธาตุโมคคัลลาน์ และท่านปลัดโสม วัดกลาง อำเภอเกษตรวิสัย ผู้รู้ตำนานเมืองศรีภูมิเดิม ซึ่งท่านทั้งสองได้เขียนส่งมาให้สมปราวรณา ซึ่งตามตำนานเดิมเขียนเป็นอักษรพื้นเมือง นิยมใช้กันอยู่แถวล้าน

ช้าง เวียงจันทน์และเป็นสำนวนเก่าแก่มาก จึงได้แก้ไขสำนวนให้ง่ายขึ้น แต่ยังคงเค้าตามเรื่องเดิม

บิน นาปองสี(๒๕๑๔ : ๑ - ๑๕) อดีตผู้ใหญ่บ้านบ้านกู่กาสิงห์ ได้บันทึกประวัติหมู่บ้านจากคำบอกเล่าของนายบิน ศรีเที่ยงว่า บริเวณที่ตั้งบ้านกู่กาสิงห์เดิมมีลักษณะเป็นดงป่าไผ่ เป็นที่หลบซ่อนของโจรผู้ร้ายที่มาจากแดนจังหวัดสุรินทร์ ก่อนที่จะได้นามว่าบ้านกู่กาสิงห์ เพราะว่ามีโบราณวัตถุหลายแห่งที่สำคัญคือกู๋ ที่มีรูปสิงห์ไว้ช่องหน้าประตูของกู๋ และยังมีอีกกู๋โพนระฆัง กู๋โพนวิจ จำพวกที่ว่มาขึ้นี้ ปรากฏว่ามีนายเพรียราด นายพระจันทร์ และนายแสงสือ เพราะคนจำพวกนี้ได้อพยพมาจากอำเภอจตุรพักตรพิมานเห็นว่าบ้านนี้มีห้วย หนอง และลำน้ำเสี่ยงติดกับขอบบ้าน เมื่อเห็นว่าเป็นถิ่นอุดมสมบูรณ์โดยมีปลานานาชนิด จึงได้พากันปลุกกระท่อมเล็กๆ ขึ้นในระหว่าง พุทธศักราช ๒๔๔๓ ปีชวด และในหนังสือยังเขียนแผนที่หมู่บ้านและบันทึกสิ่งต่างๆ ของหมู่บ้านเช่น จำนวนครอบครัว พลเมือง โค กระบือ เป็นต้น

ดำรง สังคมศิลป์(๒๕๑๖ : ๑ - ๒๙) ได้จัดทำหนังสืออนุสรณ์ในงานทำบุญมหาจุลิน อุทิศแด่แม่น้อย สังกะสิงห์ และแม่อรุณ สังคมศิลป์ เมื่อวันที่ ๑๕ - ๑๖ เดือนพฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๑๕ ซึ่งในหนังสือของท่านได้บันทึกประวัติศาสตร์ของบ้านกู่กาสิงห์ไว้ว่า ถิ่นที่ตั้งบ้านกู่กาสิงห์แต่เดิมเป็นที่อยู่ของขอม เช่น กู่กาสิงห์ กู๋โพนวิจและกู๋โพนระฆัง นอกจากนี้ยังมีถนนโบราณทางทิศเหนือและทิศใต้ของหมู่บ้าน ได้กล่าวถึงประวัติการตั้งหมู่บ้านว่า พวกที่มาอยู่ครั้งแรกคือพ่อใหญ่พระจันทร์กับพวกประมาณ ๑๐ คน เพราะได้รับความเดือดร้อนจากเจ้านายที่ปกครองไม่เป็นธรรม ทนต่อการกดขี่ข่มเหงของเจ้านายไม่ไหว จึงอพยพจากบ้านหัวช้าง อำเภอจตุรพักตรพิมาน มาตั้งบ้านกู่กาสิงห์ เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๔๖ ในหนังสือนี้ยังแต่งประวัติหมู่บ้านและตำนานทุ่งกุลาร้องไห้ เป็นร้อยกรอง ซึ่งคนให้ความสนใจมาก

อำคา แสงงาม(๒๕๔๐ : ๑ - ๑๗) ได้รวบรวมและเรียบเรียงประวัติศาสตร์บ้านกู่กาสิงห์ โดยรวบรวมจากเอกสารระดับภูมิภาค จนถึงท้องถิ่นและมีการสัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่นประกอบ แล้วเขียนเป็นประวัติศาสตร์บ้านกู่กาสิงห์ จำนวน ๑๗ หน้า ซึ่งได้กล่าวถึงความหมายของชื่อหมู่บ้าน ท่าเลที่ตั้ง การอพยพมาตั้งบ้านเรือนของชาวจำปาศักดิ์ การก่อตั้งและรวมตัวของชาวบ้านกู่กาสิงห์ ทั้งกลุ่มที่มาจากบ้านหัวช้างอำเภอจตุรพักตรพิมาน มาจากอำเภอสุวรรณภูมิและมาจากตำบลสิงห์โคก นอกนี้กล่าวถึงการปกครอง การศึกษา วิถีการดำรงของหมู่บ้าน การประกอบอาชีพ งานประเพณีบุญบั้งไฟ และคำขวัญของบ้านกู่กาสิงห์ เป็นต้น

มานิดา ยวบูรณ์ (๒๕๔๓ : ๔๔ - ๔๕) กล่าวไว้ว่ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หมู่ที่ ๑ บ้านกู่กาสิงห์ ตำบลกู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด เริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๓๘ มีสมาชิก ๖๓ คน ดำเนินการโดยออมทรัพย์เป็นประจำทุกเดือนและมีการลงหุ้น กิจกรรมดำเนินการคือทอผ้าไหม โดยนำเงินหุ้นไปซื้อผ้าไหมมาขายให้สมาชิก ปี ๒๕๔๒ ได้ทอผ้าไหมสีธรรมชาติ สิ่งที่น่าสนใจคือการสืบทอดมรดกดั้งเดิมของปู่ย่าตายาย เรื่องการทอผ้ามัดหมี่ซึ่งเป็นหัตถกรรม ไม่ให้สูญหาย เช่น ลวดลายแบบโบราณ ลวดลายประยุกต์ เป็นต้น

เรวดี สังคมศิลป์และคณะ (๒๕๔๔ : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาคุณสมบัติบางประการของน้ำประปาเพื่อการประเมินคุณภาพน้ำประปา และความพึงพอใจของประชาชนผู้ใช้น้ำประปา เทศบาลตำบล ความพึงพอใจของประชาชน พบว่า สี ได้ค่าอยู่เกณฑ์มาตรฐานที่ ๑๕ Unit ความขุ่นของน้ำประปาอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานที่ ๑๐ NTU ค่าพีเอชมีค่าต่ำกว่ามาตรฐานที่ ๖ - ๘ เป็นต้น

อำคา แสงงาม (๒๕๔๕ : ๑ - ๑๐๙) ได้กล่าวไว้ในหนังสืออนุสรณ์งานพิธีพระราชทานเพลิงศพ พระครูโสภาสพัฒนคุณ เมื่อวันที่ ๒๔ เดือนมีนาคม พุทธศักราช ๒๕๔๕ ว่าพระครูโสภาสพัฒนคุณเป็นผู้มีคุณูปการในการพัฒนาทางการศึกษา ศาสนาและสังคมชาวบ้านกู่กาสิงห์ให้มีความเจริญมั่นคงสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ในหนังสือนี้ยังกล่าวถึงประวัติการตั้งหมู่บ้าน วิฤตการณ์ของหมู่บ้าน บันทึกเหตุการณ์สำคัญ ประวัติการตั้งวัดสว่างอารมณ์ภู่ ที่ดิน อาคารเสนาสนะของวัด ทำเนียบเจ้าอาวาส บ่อน้ำอัสจรรย์ พิธีหตสร่งน้ำ รวมทั้งเพลงกล่อมเด็ก เป็นต้น นับเป็นหนังสือบันทึกเรื่องราวชาวบ้านกู่กาสิงห์ ที่ได้รับความสนใจ ของนักเรียนนักศึกษาและคนทั่วไป

สำนักงานเกษตรจังหวัดร้อยเอ็ด (๒๕๔๕ : ๑ - ๒) ได้กล่าวถึงบ้านกู่กาสิงห์ ตำบลกู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นหมู่บ้านที่มีชื่อเสียงในการผลิตผ้าไหมพื้นเมืองมาช้านานแล้ว ดำเนินการโดยกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ทั้งผ้าไหมสีพื้น ผ้าไหมมัดหมี่ โดยการย้อมสีธรรมชาติและสีเคมี ซึ่งคุณภาพได้รับการยอมรับการยอมรับมาช้านานว่าคุณภาพเยี่ยม นอกนี้ยังมีผ้าฝ้ายสีธรรมชาติ สามารถเลือกซื้อได้นิถายระฆัง และชมแปลงสวนเกษตรทฤษฎีใหม่ ข้าวหอมมะลิ เป็นต้น สนใจสามารถติดต่อทางโทรศัพท์ ๐๔๓ ๕๒๗๕๒๘, โทรสาร ๐๔๓ ๕๖๙๐๐๕

เทศบาลตำบลกู่กาสิงห์ (๒๕๔๖ : ๑ - ๒) กล่าวไว้ว่า ในที่ตั้งของบ้านกู่กาสิงห์มีโบราณสถานขอม ๓ แห่งคือ ปราสาทกู่กาสิงห์เป็นสถาปัตยกรรมแบบเขมร ประกอบ

ด้วยปรางค์สามองค์ ตั้งเรียงกันบนฐานอันเดียวกันในแนวทิศเหนือทิศใต้ สร้างราวพุทธศักราช ๑๕๕๐ - ๑๖๓๐ ตามคติความเชื่อทางศาสนาฮินดู ลัทธิไศวนิกาย ตรงกับศิลปบาปวน ส่วนกุโพนระฆัง สร้างขึ้นตามคติความเชื่อทางศาสนาพุทธลัทธิมหายาน ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ และกุโพนวิจิ ซึ่งตั้งอยู่ทิศเหนือของกุกาสิงห์ สันนิษฐานว่าเบื้องต้นสร้างตามคติไวยศพนิกายและเปลี่ยนมาเป็นไศวนิกายในภายหลัง

สุจิตต์ วงษ์เทศ(๒๕๔๖ : ๓๑๐ - ๓๙๖) กล่าวว่าแรงอัดบีบตัวภายในโลก ทำให้เปลือกโลกโค้งตัวเป็นเทือกเขาภูพาน ที่มาแบ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็น ๒ แอ่ง คือ แอ่งโคราชและแอ่งสกลนคร ในส่วนพื้นที่ของทุ่งกุลาร้องไห้มีประมาณ ๒.๑ ล้านไร่ มีความยาวของพื้นที่จากตะวันออกไปถึงตะวันตก ตามแนวถนนปัทมานนท์เชื่อมจังหวัดร้อยเอ็ด ถึง จังหวัดสุรินทร์ยาวประมาณ ๑๕๐ กิโลเมตร กว้างตามแนวทิศเหนือทิศใต้ จากอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ถึงอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ยาวประมาณ ๕๐ กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ ๕ จังหวัด ๑๐ อำเภอ ๗๙ ตำบล ๑,๐๔๘ หมู่บ้าน สภาพภูมิอากาศของทุ่งกุลาร้องไห้มีลักษณะเป็นภูมิอากาศแบบสวันนา คือมีระยะที่ฝนตกชุกและฝนแล้งสลับกัน โดยมีฝนตกชุกอยู่ระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ส่วนเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม เป็นช่วงที่ฝนแล้งมากที่สุด

ไพศาล กุวลย์รัตน์(๒๕๔๖ : ๗) ปัจจุบันทุ่งกุลาร้องไห้ได้รับการพัฒนา จนสามารถทำการเกษตรกรรมได้ และยังเป็นแหล่งปลูกข้าวหอมมะลิส่งออกที่สำคัญ ทำให้ชาวบ้านแถบนี้มีอาชีพและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อีกทางหนึ่งคือการส่งเสริมและพัฒนากองทุนเพื่อส่งเสริมการเกษตร เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน จึงทำให้เกิดศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรตั้งอยู่ที่ตำบลกุกาสิงห์ ซึ่งมีการจำหน่ายผลผลิตและผลิตภัณฑ์จากฝีมือของชาวบ้าน เช่น ผ้าไหมทอมือ ดินแดนแห่งนี้ยังมีโบราณสถานขอมกุกาสิงห์ ในงานบุญบั้งไฟทุกปีชาวบ้านแต่งชุดผ้าไหมพ้อนอย่างสวยงาม และยังได้ลิ้มรสอาหารพื้นบ้านจากชาวบ้านในรูปแบบพาแลง ประกอบกับบรรยากาศความหลังที่เป็น ศูนย์กลางอารยธรรมแห่งทุ่งกุลาร้องไห้ ทำให้อรรถรสของอาหารมีอันสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

นพพร จันทรง(๒๕๔๘ : ๑๗ - ๒๑) ได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์การพัฒนา จังหวัดร้อยเอ็ดว่ายุทธศาสตร์ที่ ๑ การเป็นศูนย์กลางผลิตและจำหน่ายข้าวหอมมะลิสู่ตลาดโลก โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิจากทุ่งกุลาร้องไห้ ซึ่งอยู่บริเวณตอนล่างของจังหวัดร้อยเอ็ดในเขตพื้นที่อำเภอเกษตรวิสัย สุวรรณภูมิ โพนทราย และปทุมรัตน์ ถือเป็นข้าวที่ดีที่สุดในโลก ส่วนยุทธศาสตร์ที่ ๒ การเพิ่มศักยภาพในการเพิ่มรายได้ภาคการท่องเที่ยว จะดำเนินการก่อสร้างสิ่ง

อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวในทุ่งกุลารั้วแบบ Long Stay โดยในช่วงในช่วงของการปลูกและเก็บเกี่ยวข้าว ประกอบกับการแสดงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอีสานในทุ่งกุลารั้วให้

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์โบราณคดี

สุภัทรดิศ ดิศกุล(๒๕๑๕ ๑ - ๑๖๒) ได้รวบรวมบทความของศาสตราจารย์ ชอง บวสเชอเลีย ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับประติมากรรมขอม เช่น การแบ่งแยกศิลปะขอมสมัยต่างๆ ประติมากรรมลอยตัวและประติมากรรมนูนต่ำ ศิลปพนมดง ไพรกุก ไพรเกม อันเดต กำแพงพระ กุเลน พระโค บาแกง เกาะแกร์ แปรรูป บันทายศรี คลัง บาปวน นครวัด บายน พระนคร เป็นต้น นอกจากนี้ได้กล่าวถึงพระพุทธรูปขอมทั้งสมัยก่อนสร้างเมืองพระนครและหลังเมืองพระนคร ลักษณะรูปภาพทางศาสนาพราหมณ์คือเทพสำคัญ เทพชั้นรอง เทวสตรี รูปภาพทางพระพุทธศาสนา รูปสัตว์และลายพรรณพฤกษา วัตถุที่หล่อด้วยโลหะและเครื่องดินเผา เป็นต้น

สรเชต วรคามวิชัย(๒๕๓๐ : ๑ - ๒๕๔๗) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวเกี่ยวกับปราสาทหินพนมรุ้ง ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๑๖ เป็นต้นมา จากแหล่งข้อมูลเท่าที่จะหาได้จนกระทั่งได้พิมพ์เผยแพร่หนังสือปราสาทพนมรุ้งฉบับภาษาไทย ซึ่งมีเนื้อหาที่น่าสนใจคือ ความหมาย ความสำคัญ ที่ตั้ง เส้นทางสู่ปราสาท โบราณสถานนอกปราสาท บารายเนินพลับพลา ถนนหน้าปราสาท สะพานนาคราช บันไดขึ้นสู่ปราสาท ปรารักษ์ต่างๆ การก่อสร้างและการบูรณะ ภาพจำหลัก ลวดลาย ประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ศิลปจารึก การปกครอง การใช้ศาสนสถาน การบวงสรวง ลัทธิตันตระในพนมรุ้ง เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่เป็นเนื้อหาที่น่าสนใจที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษา

ธาดา สุทธิธรรม(๒๕๔๐ : ๒๔๗ - ๓๒๓) ได้กล่าวถึงชุมชนอโรคยาศาล และชุมชนที่นับถือพระโพธิสัตว์ไภษัชยคุรุ ถึงกำเนิดอโรคยาศาล ความเป็นอยู่ของอโรคยาศาล การกระจายตัวของชุมชนอโรคยาศาล เมืองต่ำ พิมาย บ้านหนองบัวราย บ้านเมืองเก่า อำเภोजอมพระ บ้านพลสงคราม บ้านพันนา ที่สำคัญคือการกล่าวถึงเครือข่ายของเมืองสำคัญ และเส้นทาง

อารยธรรมเขมรในภาคอีสาน เช่น เครือข่ายเมืองสำคัญในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๒ - ๑๔ เครือข่ายเมืองสำคัญในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๗, ๑๘ และเส้นทางสายหลัก จำแนกเป็น เส้นทางเชื่อมโยงเขมรสูงและเขมรต่ำ เส้นทางเชื่อมโยงระหว่างเมืองสำคัญสายอารยธรรมเขมรในภาคอีสาน เส้นทางจารึกแสงภาคอื่นๆ แสงวงบุญและเส้นทางขยายอารยธรรมเขมรไปยังภาคอื่นๆ ในประเทศไทย

อำคา แสงงาม (๒๕๔๐ : ๑ - ๗๔) ได้จัดทำเอกสารประกอบการอบรมโครงการ อบรมมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวกุ๋กาสิงห์ โดยได้กล่าวถึงความเป็นมาของโครงการ มัคคุเทศก์น้อย โรงเรียนบ้านกุ๋กาสิงห์ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ หลักการพุดนำเที่ยว นอกจากนี้ได้กล่าวถึงสภาพทั่วไปของบ้านกุ๋กาสิงห์ เช่น ที่ตั้ง ประวัติหมู่บ้าน อาชีพรายได้ การปกครอง สถานที่ราชการ นอกจากนี้เนื้อหาเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวบ้านกุ๋กาสิงห์ ความเป็นมาวัฒนธรรม

ขอม ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกุ๋กาสิงห์ เช่น ตำนาน การเรียกชื่อ คติความเชื่อ การบูรณะ โบราณ วัตถุ ทวยเทพที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดแทรกเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นไว้อย่างน่าสนใจ

ปรานี วงษ์เทศ (๒๕๔๐ : ๒๓ - ๓๔) ได้แปลหนังสือเรื่องเมืองพระนคร นครวัด นครธม ซึ่งเป็นข้อเขียนของยอร์ช เซเดส์ ซึ่งในหนังสือได้กล่าวถึงภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และศาสนา ทฤษฎีเกี่ยวกับเมืองพระนคร ลัทธิบูชาบุคคล ศาสนสถานหรือสุสาน สัญลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม ความลึกลับของปราสาทบายน พระเจ้าชัยวรมันที่ ๒ ผู้สถาปนาพระราชวงศ์แห่งเมืองพระนคร และกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่องค์สุดท้ายแห่งเมืองพระนคร พระเจ้า

ชัยวรมันที่ ๗ ซึ่งเป็นหนังสือที่มีเนื้อหาที่น่าสนใจมากอีกเล่มหนึ่ง

นิคม มุสิกคามะ (๒๕๔๑ : ๔๒ - ๖๐) ได้กล่าวถึงการแพร่กระจายของวัฒนธรรมขอมเข้ามาสู่พื้นที่ตอนใต้ของจังหวัดร้อยเอ็ด ตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๓ เพราะมีการค้นพบชิ้นส่วนทับหลังแบบไพรกเมง (ราว พ.ศ. ๑๑๙๐ - ๑๒๕๐) ในเขตอำเภอสุวรรณภูมิ และราวพุทธศตวรรษที่ ๑๔ ได้แพร่เข้ามาชุมชนต่างๆ ในบริเวณลุ่มแม่น้ำชีตอนล่างและแม่น้ำมูลในจังหวัดยโสธร ซึ่งมีพื้นที่ติดต่อกับพื้นที่ตอนล่างแถบอำเภอนมไพร โพนทราย และสุวรรณภูมิ ของจังหวัดร้อยเอ็ด โดยค้นพบศิวิลิ่งศตวรรษที่ ๑๕ ที่บ้านตาเณร อำเภอสุวรรณภูมิ จนกระทั่งศตวรรษที่ ๑๖ ได้แผ่อิทธิพลเข้ามาสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะพื้นที่ตอน

ล่างของตัวจังหวัด ตั้งแต่อำเภอธวัชบุรี สุวรรณภูมิ เกษตรวิสัย โพนทราย ซึ่งมีหลักฐานคือ พระธาตุบ่อพันขัน กู่พระโกนา คูาราม กู๋หินกอง กู๋กาสิงห์ กู๋โพนระฆัง กู๋โพนวิจ กู๋เมืองบัว กู๋กะโดน เป็นต้น

สุพรรณิ สมานญาติ (๒๕๔๒ : ๑ - ๖๒) กล่าวว่าจากการศึกษาศึกษาภาพที่แท้จริงและข้อจำกัดต่างๆ ของการพัฒนากุ๋กาสิงห์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวพบว่า เป็นการยากที่จะพัฒนากุ๋กาสิงห์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญระดับประเทศ และความเป็นไปได้

คงอยู่ในระดับจังหวัดเท่านั้น และถ้าจะให้กู๋กาสิงห์เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวระดับภูมิภาค อาจจำเป็นต้องผนวกกู๋กาสิงห์เข้ากับแหล่งท่องเที่ยวอื่นในจังหวัดร้อยเอ็ดและเขตใกล้เคียง อย่างไรก็ตามหากมีการจัดทำแผนแม่บทของกู๋กาสิงห์ได้ตามแนวทางของการศึกษาซึ่งวางเอาไว้ ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับกู๋กาสิงห์ก็คลี่คลายไปในทางที่ถูกต้อง และถือเป็นการพัฒนากู๋กาสิงห์ไปในทางที่ยั่งยืน และเชื่อว่าการพัฒนาอย่างเป็นระบบจะช่วยให้กู๋กาสิงห์เป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับจังหวัดและระดับภูมิภาคในที่สุด

ปราณี วงษ์เทศ(๒๕๔๐ : ๒๓ - ๓๔) ได้แปลหนังสือเรื่องเมืองพระนคร นครวัด นครธม ซึ่งเป็นข้อเขียนของยอร์ช เซเดส์ ซึ่งในหนังสือได้กล่าวถึงภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และศาสนา ทฤษฎีเกี่ยวกับเมืองพระนคร ลัทธิบูชาบุคคล ศาสนสถานหรือสุสาน สัญลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม ความลึกซึ้งของปราสาทบายน พระเจ้าชัยวรมันที่ ๒ ผู้สถาปนาพระราชวงศ์แห่งเมืองพระนครและกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่องค์สุดท้ายแห่งเมืองพระนคร พระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ซึ่งเป็นหนังสือที่มีเนื้อหาที่น่าสนใจมากอีกเล่มหนึ่ง

ชาติรี ปาปะวัง(๒๕๔๖ : ๑๑๔) กล่าวว่าหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น จังหวัดร้อยเอ็ด ได้สำรวจแหล่งสถาปัตยกรรมปราสาทหินที่เหลืออยู่ในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น ของแหล่งสถาปัตยกรรมเหล่านั้นในด้าน ประวัติความเป็นมา การบูรณะขุดแต่ง สภาพแวดล้อม การเดินทางเข้าถึง เพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษาค้นคว้า และเป็นประโยชน์ในการศึกษา ซึ่งจากการสำรวจพบว่ามีปราสาทต่างๆ ดังนี้คือ กู๋กาสิงห์ กู๋โพนวิจ กู๋โพนระฆัง กู๋พระโกนา กู๋คันธนาม กู๋พระธาตุบ่อพันขัน ปรางค์กู๋ กู๋เมืองบัว กู๋อาราม กู๋หินกอง และกู๋กะโดน เป็นต้น

องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด(๒๕๔๘ : ๑ - ๒) ได้จัดทำแผนที่สถานที่ท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด โดยเนื้อหาส่วนหนึ่งกล่าวถึงแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ในทุ่งกุลาร้องไห้ ได้แก่ กู๋กาสิงห์ ตั้งอยู่ในวัดบูรพาคู่น้อย บ้านกู๋กาสิงห์ ตำบลกู๋กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยเป็นโบราณสถานที่ได้รับอิทธิพลจากขอมแบบบาปวน สร้างขึ้นราวศตวรรษที่ ๑๖ - ๑๗ นอกจากนี้กล่าวถึงทุ่งกุลาร้องไห้ อันเป็นแหล่งผลิตข้าวหอมมะลิที่มีชื่อระดับโลก และกู๋พระโกนาซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอสุวรรณภูมิ ซึ่งร่วมสมัยกับกู๋กาสิงห์ และบ่อพันขันรัตนโสภณ เป็นต้น

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว

หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจังหวัดร้อยเอ็ด(๒๕๔๒ : ๔๓) ได้ทำการศึกษาถึงศักยภาพของกู๋กาสิงห์เพื่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับจังหวัดหรือภูมิภาค ผลจากการศึกษาศักยภาพที่แท้จริงและข้อจำกัดต่างๆ พบว่า เป็นการยากที่จะพัฒนากู๋กาสิงห์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญระดับประเทศ ความเป็นไปได้ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของ

กูกาสิงห์คงอยู่ในระดับจังหวัดเท่านั้น และหากจะให้กูกาสิงห์เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวระดับภูมิภาค อาจจำเป็นต้องผนวกกูกาสิงห์เข้ากับแหล่งท่องเที่ยวอื่นในจังหวัดร้อยเอ็ดและเขตใกล้เคียง และได้เสนอแนะว่าหากมีการจัดทำแผนแม่บทของกูกาสิงห์ได้ตามแนวทางของการศึกษา ซึ่งวางเอาไว้ก็จะทำให้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับกูกาสิงห์คลี่คลายไปในทางที่ถูกต้อง ถือเป็นการพัฒนา

กูกาสิงห์แบบยั่งยืน เชื่อว่าการพัฒนาที่มีระบบจะช่วยให้กูกาสิงห์เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญระดับจังหวัดหรือภูมิภาคได้ในที่สุด หากแต่ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่ดูแลมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ

รัตนา เจริญชัย(๒๕๔๕ : ๖ - ๘) กล่าวว่าชาวอาข่ามีวิถีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม มีขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมอันเป็นวัฒนธรรมวิถีชีวิตของตนเอง แต่ภายหลังภาพเศรษฐกิจสังคมเปลี่ยนไป กระแสการเปลี่ยนแปลงทำให้พฤติกรรมต่างๆ ในส่วนชนเผ่าทั้งด้านความเชื่อ วิถีปฏิบัติ วัฒนธรรม บริโภค การใช้ภาษาจึงก่อให้เกิดการวิจัย เบื้องต้นเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาตนเอง ส่วนระยะที่สองเป็นการเตรียมความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน แล้วแต่งตั้งคณะกรรมการบริหาร จากการดำเนินงานทำให้ได้เอกสารมรดกทางภูมิปัญญาไว้ให้ลูกหลานชาวอาข่า นอกนี้กระบวนการวิจัยยังก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เป็นต้น

จีระวัฒน์ ญาณโสภณ(๒๕๔๕ : ๙ - ๑๒) กล่าวว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจัดเป็นธุรกิจชุมชน ดังนั้นการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงเป็นตลาดของเฉพาะกลุ่มเท่านั้น การใช้กลยุทธ์ส่วนผสมทางตลาดคือ ๔p เป็นกลยุทธ์หรือเครื่องมือสำคัญที่สุดที่จะทำให้ตลาดประสบผลสำเร็จ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ได้แก่ สินค้า บริการ หรือความคิดที่จะเสนอขายต่อผู้บริโภค, การตั้งราคาหรือค่าบริการสำหรับการนำเที่ยวภายในชุมชน พื้นที่, ช่องทางในการจัดจำหน่าย คือวิธีการที่จะทำอย่างไรให้การท่องเที่ยวสามารถเสนอขายแก่ลูกค้าได้ และการส่งเสริมการตลาด เป็นการสื่อสารให้ลูกค้ารู้จักจัดชุมชนของเรา เป็นต้น

กรกช ชินะวงศ์(๒๕๔๕ : ๑๓ - ๑๕) กล่าวถึงศาสตราจารย์ ดร. ยศ สันตสมบัติ ได้ตั้งข้อสังเกตต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่าต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ ๔ ประการคือ ความหมายของระบบนิเวศ โดยทำความเข้าใจกับฐานทรัพยากรธรรมชาติ จุดมุ่งหมายคือความยั่งยืนของระบบนิเวศ ประเด็นวัฒนธรรมในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งทำอย่างไรจะมีการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ชุมชนได้เข้าใจตนเอง มีจิตสำนึกและความภูมิใจในความเป็นตัวเอง การบริหารจัดการท่องเที่ยว เป็นการจัดกรโดยชุมชน ซึ่งต้องสร้างเครือข่าย

เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล ชมรม จังหวัด นักวิจัย การท่องเที่ยว รัฐ เอกชน เป็นต้น และนโยบาย คือการแสวงหานโยบายและระบบการจัดการที่เอื้อให้เกิดความสมดุลระหว่างรายได้กับการท่องเที่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ การสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

พระสมศักดิ์ สิริจันโท และคณะ (๒๕๔๖ : ๑๓๒ - ๑๓๗) ได้ทำวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชาวลานู๋ บ้านอุ้มยอม ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมือง จังหวัดตาก โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การวิเคราะห์ ร่วมวางแผนร่วมกำหนดกิจกรรม ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผลประโยชน์ ซึ่งในด้านวิถีชีวิตและการจัดการของชุมชน ได้จัดแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้เป็น ๒ ลักษณะด้วยกันคือ เส้นทางศึกษาชีวิตและวัฒนธรรมในหมู่บ้าน เป็นการศึกษาวรรณกรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีการสาธิตการตีมีด การดำข้าว มีบ้านรูปทรงสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นทรงหางกระรอก และลานประเพณีเด่นจะคี เป็นต้น ในการจัดการด้านที่พัก มีที่พักแบบพักอาศัยอยู่กับชาวบ้านหรือโฮมสเตย์ (Home Stay) จำนวน ๒๐ หลัง

กิจกรรมท่องเที่ยวเริ่มต้นจากการนำชมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชนเผ่าลานู๋ การปลูกบ้านแบบโบราณ “บ้านทรงหางกระรอก” การดำข้าวซ้อมมือ การตีเหล็ก การศึกษาประเพณี ความเชื่อชาวบ้าน การแสดงทางวัฒนธรรม การใช้สมุนไพร และการทำการเกษตรแบบพื้นบ้าน โดยมีมัคคุเทศก์แบบท้องถิ่นให้บริการนำชม อัตราค่าบริการ ค่าที่พักจำนวน ๑๐๐ บาทต่อคืน ค่าอาหารจำนวน ๕๐ บาทต่อคน ค่ามัคคุเทศก์จำนวน ๗๐ บาทต่อคน ค่ารถโดยสารจำนวน ๖๐ บาท ค่าบริการจำนวน ๒๐ บาท ต่อคน รวม ๔๐๐ บาท

ไกรสิทธิ์ สิทธิโชคและคณะนักวิจัย (๒๕๔๖ : ๑๐๓ - ๑๐๙) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องการเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอ ในด้านการบริหารจัดการของชุมชน ได้ดำเนินการโดยแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่มท่องเที่ยวจำนวน ๑๑ คน มีผู้แทนคือ ผู้สูงอายุ ผู้ใหญ่บ้าน เยาวชน โดยแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ ใช้กฎจารีต พิธีกรรม ประเพณี กฎระเบียบการท่องเที่ยวและแผนงานท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือบริหารจัดการ เปิดให้ชุมชนสมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิก ทำกิจกรรมท่องเที่ยวตามความสามารถ เช่น เป็นสมาชิกฝ่ายจัดทำที่พัก หัตถกรรม การแสดง มัคคุเทศก์ ช่างตีเหล็ก ลูกหาบ ฝ่ายพิธีกรรม ประเพณี ฯลฯ มีการจัดสรรรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยว มีสัดส่วนการจัดสรรคือเข้ากลุ่มท่องเที่ยวร้อยละ ๖๐ พัฒนาโรงเรียนร้อยละ ๑๕ พัฒนาชุมชนร้อยละ ๑๕ สนับสนุนองค์การบริหารส่วนตำบลร้อยละ

นำชัย ทนุผล และคณะนักวิจัย (๒๕๔๖ : ๘๕ - ๙๑) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาธุรกิจเชิงท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในด้านการบริหารจัดการของชุมชนจะดำเนินในรูปของชมรมที่มีโครงสร้างการบริหารจัดการ โดยมีประธานชมรมและคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ คือ ฝ่ายบริหารจัดการ ฝ่ายพัฒนา และจัดการนำเที่ยว ฝ่ายส่งเสริมและประสานงานบริการ ฝ่ายอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวและฝ่ายประชาสัมพันธ์ รับผิดชอบดำเนินกิจกรรม

ทุนดำเนินการได้มาจากการระดมทุนจากสมาชิกชมรม ผลกำไรมีระเบียบการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรมแก่สมาชิกโดยแบ่งสัดส่วนของรายได้จากรายการนำเที่ยวมี ๔ รายการ อัตราค่าบริการและกิจกรรมที่แตกต่างกันตั้งแต่รายการนำเที่ยวครึ่งวันอัตราค่าบริการ ๘๐ บาท ถึงนำเที่ยวแบบค้างคืนอัตราค่าบริการ ๒๗๐ บาท ต่อนักท่องเที่ยว ๑ กลุ่ม โดยผู้ทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นจะได้รับค่าจ้างคนละ ๑๐๐ บาท ต่อการนำเที่ยว ๑ กลุ่ม การพักค้างคืนแบบ Home Stay เจ้าของบ้านจะได้รับ ๑๒๐ บาท ต่อนักท่องเที่ยว ๑ คน ซึ่งต้องจัดเตรียมอาหารเช้าแก่นักท่องเที่ยวด้วย กลุ่มแม่บ้านจะเป็นผู้จัดทำอาหารโดยผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันจัด สำหรับค่าอาหารค่าเครื่องดื่มจะได้รับ ๖๐ บาทต่อนักท่องเที่ยว ๑ คน เป็นต้น

กชกร ชินะวงศ์ และเกศสุดา สิทธิสันติกุล (๒๕๔๖ : ๒๐ - ๓๓) กล่าวถึงโครงการรูปแบบการจัดท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านวังอ้อ ตำบลห้วยดอน อำเภอเทิงใน จังหวัดอุบลราชธานีว่า ได้กำหนดรูปแบบที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม โดยชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และได้สรุปภาพรวมเรื่องรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านวังอ้อ ดังนี้คือ ด้านการต้อนรับเมื่อมีนักท่องเที่ยวมาเยือน จะมีการต้อนรับโดยการมอบของที่ระลึกที่ทำจากดอกไม้ พืช ผักผลไม้ตามฤดูกาล มีขบวนกลองยาวนำขบวนนักท่องเที่ยว เดินทางเข้าสู่ศาลาประชาคมของหมู่บ้าน ให้นักท่องเที่ยวได้ทำภารกิจส่วนตัว ดื่มน้ำดื่มทำให้หายเหนื่อยกันสักหน่อย กลับเข้ามาที่ศาลาประชาคมกันอีกครั้ง เพื่อลงทะเบียนและทำความรู้จักกัน ก่อนตัวแทนชุมชนกล่าวต้อนรับ แนะนำบุคลากรและคณะทำงาน แสดงหมอลำกลอนพื้นบ้าน ต้อนรับคณะผู้มาเยือน แสดงลำกลอนเล่าประวัติหมู่บ้าน เล่าประวัติหมู่บ้าน วิถีชีวิต ความเชื่อ กิจกรรมต่างๆ ในชุมชนและประวัติป่าดงใหญ่ โดยใช้วิถีทัศน์ แนะนำสถานที่ท่องเที่ยว เส้นทาง การเดินป่า ขี่รถดกกลอง ภูกระเป๋ายาการเดินทางในป่า การแต่งกายและข้อควรปฏิบัติต่างๆ ใน การท่องเที่ยว แบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวออกเป็นกลุ่มละ ๑๕ - ๒๐ คน แนะนำคณะทำงานประจำ

ส่วนรูปแบบการเดินทาง คณะนักท่องเที่ยวจะต้องนั่งรถไถนาเดินตาม(รถเตี๊ยก) เดินทางจากศาลาประชาคมไปสู่เขตป่าชุมชนโดยมีคณะทำงานนำนักท่องเที่ยวเดินทางไปตามฐานต่างๆ ที่กำหนดไว้ มีวิทยากรให้ความรู้ ประจำแต่ละฐาน และมีวิทยากรสนทนากัน จากนั้นเดินทางตามเส้นทางเดินป่ากลับมาจุดเริ่มต้นอีกครั้ง แล้วขึ้นรถไถนาเดินตามกลับมาที่ศาลาประชาคม

ฐานแสดงจุดท่องเที่ยวในชุมชนทั้งหมด ๗ ฐานคือ ฐานที่ ๑ ฐานแผนที่ ฐานที่ ๒ ฐานอนุรักษ์ป่า ฐานที่ ๓ ฐานสมุนไพร ฐานที่ ๔ ฐานทำลาย มีจุดเด่นอยู่ที่เตาเผาถ่าน ฐานที่ ๕ ฐานอนุรักษ์ป่าชุมชน และการใช้ประโยชน์จากป่า ฐานที่ ๖ ฐานถาวรวัลย์ ฐานที่ ๗ ฐานลำเซบาย

หลังจากนั้นได้ทดลองนำเที่ยว ๓ ครั้ง ซึ่งแต่ละครั้งได้บทเรียนต่างๆ มากมาย การทดลองครั้งที่ ๑ กลุ่มนักท่องเที่ยวคือบรรดานักวิจัยและชาวบ้านในชุมชน และมีกลุ่มนักวิชาการจากหน่วยงานบางหน่วยงานที่เชิญเข้ามาร่วม ได้แก่ พัฒนาการ สาธารณสุข เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เป็นต้น ซึ่งได้ข้อเสนอแนะและปรับเรื่องข้อดอกไม้มอบให้นักท่องเที่ยว และการทำป้ายแสดงกฎระเบียบ การทดลองครั้งที่ ๒ นักท่องเที่ยวคือกลุ่มนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี คณะศิลปศาสตร์ สาขาการท่องเที่ยว จำนวน ๒๕ คน ผลการประเมินได้ปรับเส้นทางการเดินป่าให้มีทั้งระยะสั้นและเส้นทางเดินแบบเต็มรูปแบบ มีกิจกรรมระหว่างทาง มีป้ายบอกระยะทาง จัดทำห้องน้ำในป่า แผนที่บอกเส้นทางเดินป่า การทดลองครั้งที่ ๓ นักท่องเที่ยวคือกลุ่มนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี นักวิจัยจากศูนย์วิจัยพืชไร่ นักวิจัยจากศูนย์วิจัยข้าว เจ้าหน้าที่จากกรมป่าไม้ สำนักงานเขตป่าไม้ รวม ๑๑ คน ซึ่งมาพักแรมที่ป่าด้วย

สินธุ์ สโรบล(๒๕๔๗ : ๑ - ๓๒๗) ได้รวบรวมบทความซึ่งเขียนโดยตนเองและผู้อื่น เรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ ประกอบด้วยสาระสำคัญคือ การท่องเที่ยวโดยชุมชน ฐานคิดจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น พัฒนาการและสถานภาพของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศไทย การประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนพื้นที่ภาคเหนือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ แนวทางในการสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน นอกจากนี้ยังมีข้อมูลฐานข้อมูลการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ภาคเหนือ ฐานข้อมูลการท่องเที่ยวโดยองค์กร เป็นต้น

สุภาวณีย์ ทรงพรวนิชย์(๒๕๔๘ : ๑๖ - ๔๖) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวของชาวบ้านแม่กำปอง กิ่งอำเภอแม่ฮาด จังหวัดเชียงใหม่ ว่ามีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญคือป่าเบญจพรรณมีพรรณไม้หลากหลายชนิด หอยถ้ำผาลัดใบป่าเขียวชุ่มตลอดปี และมีสัตว์ป่านานาชนิด

จำนวนมาก ดอกเอื้องหรือดอกกล้วยไม้เป็นสัญลักษณ์ของป่า เช่น ดอกเอื้องดิน ดอกเอื้องหงส์ทอง ดอกเอื้องป่า และดอกเอื้องชนิดอื่นๆ จำนวนมาก น้ำตกแม่กำปอง พืชสมุนไพร นอกจากนี้การทำเหมือง โดยชาวแม่กำปองได้กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวไว้ 3 รูปแบบคือ แบบไปกลับวันเดียว กลุ่มเป้าหมายของการท่องเที่ยวแบบนี้คือ กลุ่มคนไทยหรือชาวต่างชาติที่เข้ามาโดยไม่มีกำหนดหรือไม่แจ้งให้กับหมู่บ้านไว้ล่วงหน้า ซึ่งกิจกรรมสำคัญในรูปแบบนี้จะอยู่ที่การท่องเที่ยว น้ำตกและการเดินป่าระยะสั้น เพื่อชมสวนสมุนไพร เป็นต้น แบบทัศนศึกษา เน้นการศึกษาเรียนรู้ ฐานการจัดการท่องเที่ยว และกลุ่มนักเรียนนักศึกษาต่างๆ ที่เข้ามาทำกิจกรรมร่วมกับคนในชุมชนกลุ่มเป้าหมายของการท่องเที่ยวแบบนี้คือนักศึกษา หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน กลุ่มองค์กรต่างๆ เป็นต้น แบบมาพักค้างคืน กลุ่มเป้าหมายคือ กลุ่มคนไทยหรือคนต่างประเทศที่ติดต่อผ่านบริษัททัวร์ หรือติดต่อผ่านเข้ามาโดยมีการแจ้งล่วงหน้าในการจองที่พัก ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวเข้ามาเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน ซึ่งมีกิจกรรมอย่างหลากหลายให้ชม เช่น เดินสำรวจความอุดมสมบูรณ์ป่า สัตว์ป่า พิธีบายศรีสู่ขวัญ ชมการแสดงฟ้อน ดนตรีพื้นเมือง ทำบุญตักบาตร รวมทั้งเรียนรู้ในงานเทศกาลประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น โดยได้จัดสรรรายได้จากการท่องเที่ยว ดังนี้คือค่าที่พักราคา ๑๐๐ บาทต่อคนต่อคืน ค่าบำรุงหมู่บ้าน ๑๐๐ บาทต่อคนต่อครั้ง ค่ากิจกรรมพาชม ๑๐๐ บาทต่อคนต่อครั้ง นวดแผนโบราณ ๑๐๐ บาทต่อคนต่อครั้ง ค่าบริการนำเที่ยว ๑๐๐ บาทต่อคนต่อครั้ง การฟ้อนรำ ๑๕ คน ๑,๐๐๐ บาทต่อครั้ง ดนตรีพื้นเมือง ๑๕ คน จำนวน ๑,๐๐๐ บาทต่อครั้ง ค่าบายศรีสู่ขวัญ ๖๐๐ บาทต่อครั้ง ค่าบุคคลทำพิธี ๑๐๐ บาทต่อครั้ง ค่าทำ อาหาร ๕๐ บาทต่อคน

โดยในส่วนที่เป็นค่าที่พัก ค่าบริการ ค่านำเที่ยว หัก ร้อยละ ๕ เข้าหมู่บ้านเป็นกองทุนของสหกรณ์ และในส่วนของค่าบำรุงหมู่บ้านทางสหกรณ์จะนำมาเป็นค่ากิจกรรมการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนแนวทางการจัดสรรรายได้จากการท่องเที่ยว คือจัดสรรแก่สมาชิกผู้ถือหุ้น จัดสรรให้การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง จัดสรรในการดูแลรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน และจัดสรรเข้าสหกรณ์เพื่อเป็นกองทุนหมุนเวียนต่อไป

เจนต์ ธนวัฒน์และคณะ (๒๕๔๘ : ๑ - ๑๖) ได้จัดทำคู่มือการท่องเที่ยวของจังหวัดในกลุ่มยุทธศาสตร์จังหวัดร้อยแก่นสาร โดยเรียบเรียงข้อมูลจากการบรรยายสรุปของทั้งสามจังหวัด และเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ประกอบเพื่อแนะนำให้ผู้มาเยือนได้รู้จักแหล่งท่องเที่ยว ทั้งด้านประวัติความเป็นมา สภาพทั่วไป สังคมและประเพณีวัฒนธรรม ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญๆ และเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิต วิวัฒนาการเส้นไหม เชื่อมโยงพุทธมณฑล

อีสาน สู่เมืองโบราณ ศึกษาเส้นทางธรรม มุ่งการศึกษาสู่ธรรมชาติ เรียนรู้วิถีพัฒนาการเส้นทางใหม่ ซึ่งในส่วนของจังหวัดร้อยเอ็ด ได้แนะนำแหล่งท่องเที่ยวในตอนใต้ของจังหวัดร้อยเอ็ดได้แก่ วัดบัพพันขันรัตนโสภณ ซึ่งเป็นอุทยานการศึกษาเฉลิมพระเกียรติ ๕๐ ปี ภูกาสิงห์ ทุ่งกุลาร้องไห้ ภูพระโกนา เป็นต้น

เพ็ญศรี สารินทร์ และอำคา แสงงาม(๒๕๔๘ : ๑๒๘ - ๑๓๕) ได้กล่าวถึงข้อ

เสนออันเป็นแนวทางการส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวิถีภูมิปัญญาไทยว่า การทำให้แหล่งภูมิปัญญาไทยให้น่าสนใจจะต้องบอกและนำไปชมชัดเจนว่าทำอะไร การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ภูมิปัญญา การยกย่องครูภูมิปัญญา จัดตั้งกลุ่มเยาวชนอาสาสมัคร ทำหลักสูตรท้องถิ่น ส่วนวิธีการถ่ายทอด เช่นการบอกเล่าของครูภูมิปัญญาการถอดรหัสครูภูมิปัญญาการใช้สื่อที่หลากหลาย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน สังคม เป็นต้น ส่วนแผนการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยได้เสนอว่าควรจัดตั้งองค์กรภูมิปัญญาไทย การพัฒนาภูมิปัญญา จัดตลาดสินค้า การอบรม การจัดรายการท่องเที่ยวภูมิปัญญาไทย เป็นต้น

คณะทำงาน ศูนย์ประสานงานโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นทุ่งกุลาร้องไห้(๒๕๔๘ : ๔๖) กล่าวว่าพื้นที่บ้านภูกาสิงห์ ตำบลภูกาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด มีศักยภาพคือมีโบราณสถานขอมเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยว และชาวบ้านก็มีความพร้อมในการจัดงานท่องเที่ยว ปัญหาคือชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว โดยโครงการวิจัยมีเป้าหมายคือให้ชุมชนสามารถจัดการท่องเที่ยวได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน ส่วนกระบวนการวิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ปัญหาแล้วพัฒนาโครงการ การทำความเข้าใจเป้าหมายการท่องเที่ยวกับชุมชน การวางแผนเก็บข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยสัมภาษณ์ ข้อมูลเอกสาร จัดเวทีระดมข้อมูล การศึกษาดูงาน แล้วนำรูปแบบการจัดท่องเที่ยวมาจัดทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวสรุปวิเคราะห์ ผลที่ได้คือชุมชนให้ความร่วมมือ เกิดกลุ่มวงดนตรีหมอลำ เกิดชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นต้น

สาระข้อมูลที่ได้จากเอกสารดังกล่าว คณะผู้วิจัยจะได้นำไปประยุกต์เป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว การบริหารจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพของชาวบ้านภูกาสิงห์ต่อไป

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย

การศึกษารูปแบบกิจกรรมและการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่เหมาะสมกับศักยภาพของชาวบ้านภู่กาสิงห์ ตำบลภู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด มีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ขั้นตอนวิธีการศึกษาวิจัย

๑. การพัฒนาโครงการ

๑.๑ การคัดเลือกบุคคลเป็นคณะทำงานหรือคณะนักวิจัย ท้องถิ่น จำนวน ๑๐ คน โดยเน้นคนที่มีทักษะทางการคิด เขียนและพิมพ์หนังสือได้ นอกจากนี้เน้นคนที่มีความสนใจจะเข้าร่วมโครงการ มีความเสียสละ อุทิศตนในการทำงานและเป็นบุคคลที่ได้รับความเชื่อถือจากสังคม หลังจากนั้นหัวหน้านักวิจัย จะเข้าไปหาพูดคุยและชวนเข้าร่วมงาน โดยขอความร่วมมือและสร้างความเข้าใจกับสามีของวิจัยหญิง ว่าการร่วมงานกันครั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาบ้านเมืองเป็นสำคัญ และจะไม่มีเรื่องเสียหายกรณีผู้สาวเด็ดขาด เป็นต้น

๑.๒ การประชุมคณะนักวิจัย ได้นัดประชุมคณะนักวิจัยกันเพื่อร่วมกันพิจารณาสภาพปัญหาของชุมชนที่กำลังประสบอยู่ว่ามีปัญหาอะไรบ้าง แล้วร่วมกันพิจารณาคัดเลือกประเด็นปัญหาที่เห็นว่ามีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องแก้ไข และที่เห็นว่าสามารถจะดำเนินการได้ด้วยกระบวนการวิจัย แล้วร่วมกันตั้งคำถามที่นำไปสู่การวิจัย กำหนดวัตถุประสงค์และขั้นตอนวิธีการทำงาน หลังจากนั้นมอบให้หัวหน้านักวิจัยได้ไปพูดคุยกับผู้นำชุมชน ให้ทราบเข้าใจและเห็นความสำคัญของแนวทางการทำงานของคณะนักวิจัย เพื่อขอรับการสนับสนุนต่อไป

๑.๓ คณะนักวิจัยทุกคนเข้าร่วมประชุม และเสนอโครงการวิจัยเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักวิจัยอื่นๆ ที่ศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น Node ทุ่งกุลาร้องไห้ ร่วมกับเครือข่ายนักวิจัย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการทำงานวิจัยท้องถิ่น แล้วนำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงโครงการวิจัยให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น แล้วจึงนำเสนอของบประมาณสนับสนุนการทำวิจัย จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

๒. การเตรียมการศึกษาวิจัย คณะนักวิจัยได้เตรียมการทำงานวิจัยในชุมชน ดังนี้

๒.๑ การประชุมคณะนักวิจัยท้องถิ่น คณะนักวิจัยท้องถิ่นบ้านภู่กาสิงห์ ตัวแทน Node ทุ่งกุลาร้องไห้และที่ปรึกษารวม ๑๓ คน ได้จัดประชุมกันที่บ้านของ คุณเพชร สอนงาม

เมื่อวันที่ ๑๗ เดือนกรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๔๗ เพื่อร่วมกันพิจารณาทบทวนทำความเข้าใจโครงการวิจัยเพื่อเตรียมชี้แจงโครงการต่อผู้นำชุมชนให้ทราบความสำคัญของโครงการ คำถามการวิจัย วัตถุประสงค์ ขั้นตอนวิธีการทำงาน ปฏิทินการทำงานและผลที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการ

ภาพที่ ๓ คณะนักวิจัยประชุมเตรียมชี้แจงโครงการต่อชุมชน

หลังจากนั้นได้แบ่งบทบาทหน้าที่ของนักวิจัยว่าใครจะรับผิดชอบชี้แจงหัวข้อใด เช่น การจดบันทึกข้อมูล การเตรียมสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ เอกสาร เครื่องเสียง การไปบอกเล่ากลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้นำชุมชนให้เข้าประชุม การจัดทำอาหาร การเงิน เป็นต้น

๒.๒ การจัดเวทีชี้แจงโครงการต่อผู้นำชุมชน คณะนักวิจัยได้จัดประชุมชี้แจงโครงการที่ได้ทุนอาคาร ๓ โรงเรียนบ้านกุ่าสิงห์ เมื่อวันที่ ๒๕ เดือนกรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๔๗ โดยผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย สมาชิกสภาเทศบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มแม่บ้านหรือกลุ่มอาชีพ คณะครูและนักเรียน จำนวนทั้งสิ้น ๑๒๐ คน ซึ่งหัวหน้านักวิจัยท้องถิ่นและคณะได้ผลักดันชี้แจงตามหัวข้อที่ได้แบ่งหน้าที่กันไว้ แล้วเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมซักถามข้อสงสัย หลังจากนั้นได้ร่วมกันกำหนดวันเก็บรวบรวมข้อมูล และรับสมัครอาสาสมัครเข้าร่วมเก็บข้อมูล ซึ่งได้แก่ นางรังษี แจ้งสนาม นางชานาญ หมื่นหาวงษ์ นายทวิช ทวีวร

รณกิจ นางรัตนา พรหมเวช นางอรทัย ศรีสุนาครวั รวม ๕ คน หลังจากนั้นแบ่งบทบาทหน้าที่และนัดหมายการทำงานครั้งต่อไป

ภาพที่ ๔ คณะนักวิจัยกำลังชี้แจงโครงการ

ภาพที่ ๖ บรรยายภาคกลุ่มแม่บ้านที่เข้าร่วมรับฟังการชี้แจงโครงการ

ภาพที่ ๗ รับประทานอาหารหลังประชุมทุกครั้ง

๒.๓ การสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล คณะนักวิจัย ที่ปรึกษาและอาสาสมัคร

รวม ๑๗ คน ประชุมพร้อมกัน ณ ใต้ถุนอาคาร ๓ โรงเรียนบ้านกุกาสิงห์ เมื่อวันที่ ๑ เดือนสิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๔๗ เพื่อร่วมกันกำหนดจุดประสงค์ กำหนดขอบเขตเนื้อหาการเก็บข้อมูล เช่น สภาพทั่วไป ประวัติหมู่บ้านทรัพยากรท่องเที่ยว อันได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวทางสังคมและวัฒนธรรม ส่วนกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรมที่สามารถนำมาพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเสริมศักยภาพของชุมชนได้ เช่น งานกินข้าวทุ่งนุ่นผ้าไหม สวนเกษตร ภูมิปัญญาสาขาต่างๆ เป็นต้น

และที่ประชุมได้มอบหมายให้หัวหน้าโครงการไปจัดทำเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล อันได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง สัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง แบบสำรวจ แบบสังเกต เป็นต้น แล้วมอบหมายให้นางสาวนงเยาว์ สอนงาม เป็นผู้จัดทำกล้องบันทึกภาพ

มอบหมายให้นางจันทร์ทิพย์ นาสุข เป็นผู้จัดพิมพ์เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมถ่ายเอกสาร มอบหมายให้นายเพชร สอนงาม เป็นผู้ประสานงาน ฯลฯ

๓. การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๑ ขอบเขตการศึกษาวิจัย เพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลมีความเที่ยงตรง น่าเชื่อถือส่งผลต่อคุณภาพของงานวิจัย คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาวิจัย ไว้ดังนี้

๓.๑.๑ ด้านพื้นที่ ได้กำหนดพื้นที่ที่จะทำการศึกษาคือ หมู่บ้านที่อยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลกุลาสิงห์ จำนวน ๕ หมู่บ้านคือ บ้านกุลาสิงห์ หมู่ที่ ๑ บ้านหนองเมืองแสน หมู่ที่ ๒ บ้านกุ่มน้อย หมู่ที่ ๓ บ้านหนองอีดำ หมู่ที่ ๔ บ้านหนองสิม หมู่ที่ ๕ รวมประชากรทั้งสิ้น ๕,๐๓๕ คน

๓.๑.๒ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา มาจากหมู่บ้านต่างๆ ในเขตเทศบาลตำบลกุลาสิงห์ และองค์การบริหารส่วนตำบลกุลาสิงห์ จำนวนทั้งสิ้น ๑๐๘ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑). ผู้ทรงคุณวุฒิที่ปรึกษา จำนวน ๘ คน ได้แก่

- ๑.๑). นายประเวศ นามเขต นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลกุลาสิงห์
- ๑.๒). นายสวัสดิ์ พบวันดี นายกองค์การบริหารส่วนตำบลกุลาสิงห์
- ๑.๓). นายสงบ ใจสาหัส กำนันตำบลกุลาสิงห์
- ๑.๔). นายสิทธิชัย จันทะบุตรศรี ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านกุลาสิงห์
- ๑.๕). นายทวนทอง อาระลาผู้อำนวยการโรงเรียนกุลาสิงห์ประชาสรรค์
- ๑.๖). นายไสว เสนาราช ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอเกษตรวิสัย
- ๑.๗). นายสวัสดิ์ อินธิแสง ปลัดเทศบาลตำบลกุลาสิงห์
- ๑.๘). นายสุรพล พรเสนา ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลกุลาสิงห์

๒). กลุ่มเป้าหมายการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว ได้แก่บุคคลจากหมู่บ้านในเขตพื้นที่ของเทศบาลตำบลกุลาสิงห์ จำนวนทั้งสิ้น ๑๐๐ คน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๑). กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน	จำนวน ๕ คน
๒.๒). สมาชิกสภาเทศบาลตำบลกุลาสิงห์	จำนวน ๑๑ คน
๒.๓). กลุ่มเยาวชนบ้านกุลาสิงห์	จำนวน ๕ คน
๒.๔). กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่	จำนวน ๔ คน
๒.๕). ชมรมมัคคุเทศก์น้อย	จำนวน ๑๐ คน
๒.๖). กลุ่มนักดนตรีพื้นบ้าน	จำนวน ๑๕ คน

๒.๓). กลุ่มหมอลำและนักร้อง	จำนวน ๑๐ คน
๒.๔) กลุ่มเพื่อนรำและศิลปะการแสดง	จำนวน ๒๐ คน
๒.๕). กลุ่มพิธีกรรม	จำนวน ๕ คน
๒.๑๐).กลุ่มช่างพื้นบ้าน	จำนวน ๔ คน
๒.๑๑).กลุ่มรถไถนา	จำนวน ๕ คน
๒.๑๒).คณะครูและนักเรียน	จำนวน ๒ คน

๓.๑.๓ เนื้อหา ได้แก่

๑). ทรัพยากรท่องเที่ยวและความเชื่อ ประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง

- ทางด้านประวัติศาสตร์
- สังคมวัฒนธรรม
- และธรรมชาติ

๒). กิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรม ภูมิปัญญาชาวบ้าน

๓). รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว

๔). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

๕). เส้นทางเชื่อมโยงเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยว

๓.๑.๔ กิจกรรมหรือวิธีการ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการทดลองจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ตามศักยภาพของชุมชน โดยจะทดลองจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ๔ ครั้ง

๓.๑.๕ ระยะเวลาในการศึกษาวิจัย

ทำการศึกษาวิจัยระหว่างวันที่ ๑๗ เดือนกรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๔๗ ถึงวันที่ ๓๐ เดือนเมษายน พุทธศักราช ๒๕๔๘ รวมระยะเวลาจำนวน ๑ ปี กับ ๘ เดือน ๒๓ วัน

๓.๒ วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล สรุปโดยสังเขป ดังนี้

คณะนักวิจัยได้ใช้ทั้งวิธีการสำรวจข้อมูลสถานที่แหล่งท่องเที่ยว การสัมภาษณ์หรือสังเกต รวมทั้งการรวบรวมเอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๓.๒.๑ การประชุมเตรียมการเก็บข้อมูลภาคสนาม ได้ดำเนินการดังนี้

ก่อนเดินทางออกไปเก็บข้อมูลภาคสนาม คณะนักวิจัย ที่ปรึกษาโครงการและอาสาสมัคร ได้จัดประชุมเพื่อกำหนดแนวทางการทำงาน ดังนี้

๑). กำหนดแผนการทำงานว่าจะเก็บข้อมูลและสรุปข้อมูล ระหว่างวันที่ ๗, ๘, ๑๕, ๑๘, ๑๙, ๒๐, และ ๒๒ เดือนสิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๔๗ รวม ๗ วัน

ภาพที่ ๘ คณะนักวิจัยประชุมวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล

๒). กำหนดปฏิทินการทำงาน ได้ร่วมกันกำหนดวันเวลาการเก็บข้อมูลดังนี้

ตารางที่ ๒ แสดงปฏิทินการปฏิบัติงานนักวิจัย ดังนี้

ที่	รายการ	วัน เดือน ปี	เป้าหมาย ผู้ให้ข้อมูล	ลักษณะข้อมูล
๑	สำรวจแหล่งท่องเที่ยว	๗ สิงหาคม ๒๕๔๗	๗ แห่ง	สำรวจ
๒	บ้านกู่กาสิงห์	๘ สิงหาคม ๒๕๔๗	๑ คน	สัมภาษณ์
๓	บ้านหนองเมืองแสน	๘ สิงหาคม ๒๕๔๗	๖ คน	สัมภาษณ์
๔	บ้านกู่ไผ่ หมู่ที่ ๓	๑๔ สิงหาคม ๒๕๔๗	๖ คน	สัมภาษณ์

๕	บ้านหนองอีดำ,บ้านหนองสิม	๑๕ สิงหาคม ๒๕๔๗	๖ คน	สัมภาษณ์
๖	จังหวัดร้อยเอ็ด, และขอนแก่น	๑๘ สิงหาคม ๒๕๔๗	๖ คน	เอกสาร
๗	ประชุมสรุปข้อมูล	๑๙ สิงหาคม ๒๕๔๗	-	การสรุป

๓). กำหนดวัตถุประสงค์ และขอบเขตเนื้อหาของข้อมูลที่ต้องการ เช่น ข้อมูล

เกี่ยวกับโบราณสถาน โดยทั่วไปมีแล้วในเอกสารทางวิชาการ แต่ส่วนที่ต้องการคือ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น เช่น ความคิดความเชื่อ ประเพณีพิธีกรรม เป็นต้น

๔). ร่วมพิจารณาและสำรวจข้อมูลก่อนว่า ข้อมูลส่วนใดที่ทราบและมีอยู่แล้ว เพราะนักวิจัยท้องถิ่นมีทุนเดิม สามารถรู้ข้อมูลบางอย่างได้ หรือส่วนใดต้องการรายละเอียดเพียงเล็กน้อยข้อมูลก็จะสมบูรณ์ เป็นต้น

๕). มอบหมายหน้าที่รับผิดชอบ ฝ่ายอาหาร ฝ่ายเก็บรวบรวมเอกสาร ฝ่ายการเงิน ผู้จัดหากล้องบันทึกภาพ ฝ่ายเอกสาร ฝ่ายประสานงาน และนัดหมายการทำงาน ครั้งต่อไป

๓.๒.๒ การสำรวจพื้นที่ ดังนี้

๑). โดยในวันที่ ๗ เดือนสิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๔๗ คณะนักวิจัยทุกคนได้เดินทางด้วยรถมอเตอร์ไซด์ ออกไปสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนและใกล้เคียง ได้แก่ กู่กาสิงห์ กู่โพนวิจ กู่โพนระฆัง ถนนคูขาด สระแก ศูนย์ผ้าไหม พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านสวนเกษตรทฤษฎีใหม่และกลุ่มเกษตรผสมผสานลุ่มแม่น้ำเสียว ซึ่งการเดินทางออกไปสำรวจร่วมกันครั้งนี้ ทำให้สมาชิกได้มองเห็นสภาพความเป็นจริงว่า ในแต่ละส่วนได้พัฒนาไปถึงไหนแล้ว และมีความมั่นใจในศักยภาพของพื้นที่ที่จะพัฒนางานวิจัยหรือทำงานพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน พร้อมกับจดบันทึกข้อมูลเพื่อเป็นหลักฐานไว้ศึกษาวิเคราะห์ต่อไป

๓.๒.๓ การสัมภาษณ์ผู้รู้ ได้ดำเนินการดังนี้

๑). คณะนักวิจัยท้องถิ่นและอาสาสมัครที่เข้าร่วมเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม จำนวน๑๕ คนได้เดินทางมาพร้อมกันที่บ้านของคุณเพชร สอนงาม หลังจากนั้นได้ขึ้นรถมอเตอร์ไซด์ เดินทางไปเก็บข้อมูลจากบ้านกู่กาสิงห์ หมู่ที่ ๑ ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๖ คน คือ นายทองดี สูงพล อายุ ๘๓ ปี นายสี ศรีเที่ยง อายุ ๖๑ ปี แม่ใหญ่

บุญ หาญดับเหล็ก อายุ ๙๑ ปี แม่ใหญ่นวล นามวงศ์ อายุ ๘๖ ปี พ่อใหญ่แดง สี
นาทนาวา อายุ ๗๔ ปี แม่ใหญ่อินทร์ ลานรอบ อายุ ๘๒ ปี

ภาพที่ ๙ นักวิจัยกำลังสัมภาษณ์เก็บข้อมูลในชุมชน

๒). คณะนักวิจัยและอาสาสมัคร รวม ๑๒ คน เดินทางไปเก็บรวบรวม
ข้อมูลภาคสนาม โดยสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ที่บ้านหนองเมืองแสน หมู่ที่ ๒ จำนวน ๖
คน คือแม่ใหญ่เกษมศรี ตริคาม อายุ ๕๗ ปี นายบุญสง ศรีเที่ยง อายุ ๖๕ ปี นายคำ
โพธิ์ วาสนาม อายุ ๗๖ ปี นายนาค ศรีเที่ยง อายุ ๗๕ ปี นายช่วย ออมอด อายุ
๗๕ ปี แม่ใหญ่อ้วน ศรีเที่ยง อายุ ๘๗ ปี

๓). คณะนักวิจัยและอาสาสมัครเก็บข้อมูล รวมจำนวน ๑๐ คน ได้เดิน
ทางไปเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ด้วยการสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๖ คน จาก
บ้านกุ่มน้อย หมู่ที่ ๓ คือนายแว จำปาทิพย์ อายุ ๗๖ ปี นายถนอม พลอาสา อายุ
๖๗ ปี นายบุญถึง หยุดยัง อายุ ๘๗ ปี หมู่ที่ ๔

๔). คณะนักวิจัยท้องถิ่นและอาสาสมัครที่เข้าร่วมเก็บรวบรวมข้อมูลภาค
สนาม จำนวน ๑๕ คนได้เดินทางออกไปเก็บข้อมูลที่บ้านหนองอีดำ หมู่ที่ ๔ ซึ่งตั้งอยู่ห่าง

จากบ้านกู่กาสิงห์ไปทางทิศใต้ประมาณ ๑ กิโลเมตร โดยมีกลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๖ คน คือ นายประเสริฐ สมภาร อายุ ๘๓ ปี นายสี ศรีเที่ยง อายุ ๖๑ ปี แม่ใหญ่บุญหาญดับเหล็ก อายุ ๙๑ ปี แม่ใหญ่นวล นามวงษ์ อายุ ๘๖ ปี พ่อใหญ่แดง สีนาทนาว่า อายุ ๗๔ ปี แม่ใหญ่อินทร์ ลานรอบ อายุ ๘๒ ปี หมู่ที่ ๓

๕). คณะนักวิจัยท้องถิ่นและอาสาสมัครที่เข้าร่วมเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม จำนวน ๑๕ คนได้เดินทางไปเก็บข้อมูลจากบ้านหนองสิม หมู่ที่ ๙ ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๖ คน คือ นายทองดี สูงพล อายุ ๘๓ ปี แม่ใหญ่จวง จันทรดำ อายุ ๖๑ ปี พ่อใหญ่เหลา อาจเมือง อายุ ๗๗ ปี แม่ใหญ่นวล นามวงษ์ อายุ ๘๖ ปี พ่อใหญ่แดง สีนาทนาว่า อายุ ๗๔ ปี แม่ใหญ่อินทร์ ลานรอบ อายุ ๘๒ ปี

๖). นอกจากนี้การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ยังสามารถเก็บข้อมูลเหนือจากเวลาที่กำหนดไว้ตามแผน เช่น เมื่อมีเวลาพบปะกับผู้นำชุมชน ในงานเทศกาลบุญมหากรรม หรืองานแต่งงาน งานฌาปนกิจศพ ที่มีการจัดโต๊ะเลี้ยงอาหาร หลังจากทักทายกันตามอัธยาศัย ก็นำเข้าสู่เรื่องการท่องเที่ยว โดยนายสงบ ใจสาหัส กำนันตำบลกู่กาสิงห์ เป็นต้น

๓.๒.๔ การรวบรวมศึกษาข้อมูลเอกสาร ได้ดำเนินการดังนี้

๑). คณะนักวิจัยได้ร่วมกันสืบค้นหาเอกสารของหมู่บ้าน ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์หมู่บ้าน สภาพทั่วไปของหมู่บ้าน โดยแต่ละคนช่วยกันสอบถามและค้นหา เช่น นายอำคา แสงงาม ได้หนังสืออนุสรณ์ในงานบุญมหากรรม ที่คุณพ่อดำรง สังคมศิลป์ เขียนประวัติบ้านกู่กาสิงห์ ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๑๖ นางเพ็ญมาลี คำภูเมืองได้หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระครูโสภาสพัฒนคุณ อดีตเจ้าอาวาสและเจ้าคณะตำบลกู่กาสิงห์ เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๔๐ นายเพชร สอนงาม ได้สมุดบันทึกของผู้ใหญ่บ้านซึ่งเขียนประวัติหมู่บ้านด้วยลายมือ ของนายบิน นามองสี อดีตผู้ใหญ่บ้านบ้านกู่กาสิงห์ หมู่ที่ ๑ เป็นต้น

๒). ในช่วงวันที่ ๒๑ - ๒๒ เดือนสิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๔๗ มอบหมายให้นายสุพล นามเขต และนายดุสิต นาสุข ซึ่งขณะนั้นเป็นเทศมนตรีตำบลกู่กาสิงห์ และได้ขอรยณต์พาหนะของเทศบาลตำบลกู่กาสิงห์ ใช้เป็นพาหนะเดินทางไปประสานและขอความอนุเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จากหน่วยงานทางราชการ ได้เอกสารสำคัญประเภทต่างๆ ดังต่อไปนี้

-สำนักงานจังหวัดร้อยเอ็ด ได้เอกสารยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัดร้อยเอ็ดและเอกสารอื่นๆ อีกจำนวนมาก

-สำนักงานส่งเสริมกีฬานันทนาการและการท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด ได้เอกสาร เช่น แผนที่ท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด คู่มือท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด คู่มือท่องเที่ยวร้อยแก่นสาร ร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม เอกสารแผนที่และกำหนดการท่องเที่ยวของจังหวัด ร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม ฯลฯ

-สำนักงานท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต ๓ จังหวัดขอนแก่น ได้เอกสารเช่น แผนที่ท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ดในภาคอีสาน คู่มือท่องเที่ยวจังหวัดในภาคอีสาน และประเทศไทย คู่มือท่องเที่ยวประเทศไทย พร้อมแผ่นพับสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญในภาคอีสานจำนวนมาก ฯลฯ

๓.๒.๕ การเข้าร่วมประชุมสัมมนา เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดท่องเที่ยวโดยชุมชน กับเครือข่ายนักวิจัยท้องถิ่น ดังนี้

๑). ได้เข้าร่วมและนำเสนอผลงานการจัดการท่องเที่ยวในงาน “มหกรรม ๔ ปี งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทุ่งกุลารุ่ สู่การพัฒนาที่กินได้” ในวันที่ ๑๒ เดือนพฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๔๘ ณ ศูนย์ฝึกอบรมมูลนิธิประสานความร่วมมือพัฒนาทุ่งกุลารุ่ให้อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งจัดโดย ศูนย์ประสานงานโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นทุ่งกุลารุ่ให่ กับเครือข่ายนักวิจัยท้องถิ่นทุ่งกุลารุ่ ในงานนี้ได้รับเอกสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ คนวังอ้อเติมไฟการท่องเที่ยว นิเวศวัฒนธรรมรากฐานใหม่แห่งการท่องเที่ยวโดยชุมชน พร้อมเอกสารอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์จำนวนมาก

๒). นายอำคา แสงงาม นายเพชร สอนงามและนายอุทัย บัวแก้ว ได้เป็นตัวแทนนักวิจัยเข้าร่วมจัดนิทรรศการและเป็นวิทยากรแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ในการสัมมนาเครือข่ายการวิจัยเพื่อท้องถิ่นอีสาน “ความรู้คืนถิ่น : กระบวนการสำนึกแก่ชุมชนอีสาน” วันที่ ๗ - ๘ เดือนกุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๔๙ ณ หอประชุมไพรพยอม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ในงานนี้ได้รับเอกสารที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวมาก เช่น ชุมชนแก่นักวิจัยไ้บ้านอีสาน ทำเนียบนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๒๕๔๓ - ๒๕๔๙ เอกสารประกอบการสัมมนา เป็นต้น

๓.๒.๖ การจัดเวทีประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น โดยผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว กำหนดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยองค์กรชุมชน เป็นต้น

จากเอกสารต่างๆ ที่ได้รับมา สามารถนำไปเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการ
ท่องเที่ยว จัดรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยว และการกำหนดเส้นทางเครือข่ายการท่องเที่ยว
เพื่อเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวของบ้านกู่กาสิงห์ได้เป็นอย่างดี

๓.๒.๗ การศึกษาดูงาน ดังนี้

คณะนักวิจัยและผู้นำชุมชน จำนวน ๗๐ คน ได้ไปทัศนศึกษาดูงานการ
บริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ระหว่างวันที่ ๑๓ - ๑๔ เดือนตุลาคม พุทธศักราช
๒๕๕๗ รวม ๒ วันกับ ๑ คืน โดยขอหมายเลขโทรศัพท์ติดต่อสถานที่เป้าหมายไปดูงานจาก
Node ทุ่งกุลาร้องไห้ เช่น หมายเลขโทรศัพท์ ๑๐ - ๓๘๐๖๔๘๖ ถึงคุณกิตติ แสงโคตร
เพื่อประสานไปที่บ้านเป้า หมายเลขโทรศัพท์ ๐๗ - ๘๗๒๒๒๙๘ เพื่อติดต่อคุณวิชัย (ไม่
ทราบนามสกุล) ที่บ้านวังอ้อ หมายเลขโทรศัพท์ ๐๔๕ - ๖๓๘๓๒๒ เพื่อติดต่อไป องค์การ
บริหารส่วนตำบลสระกำแพงใหญ่ ทั้งนี้เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว และการบริหาร
จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ๔ แห่งคือ

ภาพที่ ๑๑ ผู้นำชุมชนทัศนศึกษาดูงานการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

๑). เวลาประมาณ ๑๐.๐๐ น รถบัสโดยสารถึงบ้านหนองหล่ม อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งเป็นหมู่บ้านชาวภูไท ตั้งอยู่ฝั่งแม่น้ำโขง ที่มีเอกลักษณ์คือการลำต้งหวาย และได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) โดยผู้นำชุมชนและคณะกรรมการบริหารบรรยายสรุป แล้วเดินชมทัศนียภาพฝั่งแม่น้ำโขง หลังจากนั้นออกเดินทางไปเยี่ยมชมตลาดและรับประทานอาหารเช้าที่อินโดจีน

๒). เวลาประมาณ ๑๖.๐๐ น เดินทางถึงบ้านเป่า อำเภอนองสูง จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีระบบในเรื่องการต้อนรับนักท่องเที่ยว เช่นมีศาลาที่พัก มีบ้านพัก ๕ หลัง มีห้องน้ำและสถานที่ขายสินค้า เป็นต้น ที่นี้มีการบรรยายสรุปประวัติของหมู่บ้าน และร่วมรับประทานอาหารเช้าหลังจากนั้นชมดนตรีหมอลำภูไท เข้าพักนอน และรับประทานอาหารเช้าให้นักวิจัยไปนอนพักค้างคืนและร่วมกิจกรรมกินข้าวพาสแลง ชมการแสดงศิลปวัฒนธรรม แล้วตอนเช้าเดินทางต่อไปที่บ้านวังอ้อ

๓). เวลาประมาณ ๑๑.๐๐ น ถึงบ้านวังอ้อ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี เป็นชุมชนตัวอย่างในการอนุรักษ์ป่า และยังทำเส้นทางเดินป่า สร้างฐานการเรียนรู้ตามเส้นทาง มีบ้านพักนักท่องเที่ยวและที่นี่เป็นศูนย์อบรมเด็กและเยาวชนด้วย หลังจากไหว้พระเสร็จฟังพระบรรยายสรุป แล้วรับประทานอาหารเช้า คุณสมเกียรติ(ไม่ทราบนามสกุล) พร้อมคณะกันเดินตามเส้นทางชมป่า และฐานความรู้ในป่า หลังจากนั้นเดินทางไป องค์การบริหารส่วนตำบลสระกำแพงใหญ่

๔). ถึงองค์การบริหารส่วนตำบลสระกำแพงใหญ่ อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัด

ศรีสะเกษ เวลาประมาณ ๑๖ นาฬิกา มีนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัด กำนัน ประธานสภาวัฒนธรรม บรรยายสรุปเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยว การบริหารจัดการท่องเที่ยว หลังจากนั้นเข้ามัสการหลวงพ่เจ้าอาวาสที่กำลังอาพาธ และเยี่ยมชมปราสาทสระกำแพงใหญ่ แล้วอำลาเดินทางกลับบ้านภูเกาสังห์โดยสวัสดิภาพ

๓.๓ การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดำเนินการ ดังนี้

๓.๓.๑ การศึกษาศักยภาพตนเองด้าน กิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรม ที่สามารถ

นำมาพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว เสริมศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนได้

๓.๓.๒ กำหนดเป็นรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยว โดยนำศักยภาพที่เป็นกิจกรรมทางสังคม และ วัฒนธรรม มากำหนดเป็นรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนี้

- ๑). รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวทั่วไป
- ๒). รูปแบบการเข้าค่ายทักษะชีวิต
- ๓). รูปแบบการบริหารจัดการ
- ๔). รูปแบบเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยว

๓.๓.๓ การประชุมพิจารณาปรับปรุงรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยการเพิ่มเติมกิจกรรมเข้าไป เพื่อให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยว และกระบวนการบริหารจัดการ มีความสมบูรณ์ครบวงจร

๔ การทดลองจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ดำเนินการดังนี้

๔.๑ การเตรียมการทดลอง ร่วมกันนำผลจากการสรุปวิเคราะห์มากำหนดจัดเป็น กิจกรรมการท่องเที่ยวตามศักยภาพของชุมชน ซึ่งได้คือ

๔.๑.๑ การประชุมผู้นำชุมชน ได้แก่ สมาชิกสภาเทศบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน ส่วนราชการ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาชีพ เพื่อสร้างความตระหนักในโครงการจัดการท่องเที่ยว กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยใช้กระบวนการวิจัยทดลอง พร้อมกับสร้างความเข้าใจในแนวคิดหลักในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือถือว่าการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมในการพัฒนาสังคม วัฒนธรรม เผยแพร่ ถ่ายทอด อนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม เน้นการมีส่วนร่วมของคนทุกฝ่าย ทั้งส่วนบุคคล คณะบุคคล และมีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม

๔.๑.๒ จัดทำปฏิทินทดลองจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยกำหนดให้มีการทดลองจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ๔ ครั้ง คือจัดกิจกรรมท่องเที่ยวระดับหมู่บ้าน ระดับจังหวัด รอบสื่อมวลชนและจัดเข้าค่ายทักษะชีวิต ดังนี้

ตารางที่ ๓ แสดงปฏิทินทดลองจัดกิจกรรมท่องเที่ยว

ครั้งที่	เนื้อหาการทดลอง	ระยะเวลา	หมายเหตุ
๑	การทดลองจัดท่องเที่ยวระดับชุมชน	๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๘	
๒	การทดลองจัดท่องเที่ยวระดับจังหวัด	๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙	
๓	การทดลองจัดท่องเที่ยวรอบสื่อมวลชน	๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙	
๔	การทดลองจัดค่ายทักษะชีวิต	๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙	

๔.๑.๓ กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยว คือ การทัศนศึกษาและดูงาน การจัดงานท่องเที่ยวประจำปี “งานกินข้าวทุ่งฯ นุ่งผ้าไหม” และการเข้าค่ายทักษะชีวิตสืบสานภูมิปัญญาต่อต้านยาเสพติด และรายละเอียดในแต่ละกิจกรรม เช่น เส้นทางท่องเที่ยว ขั้นตอนพิธีการต้อนรับ กิจกรรม สถานที่และแหล่งเรียนรู้ บ้านพักโฮมสเตย์ กิจกรรมการแสดง เป็นต้น

๔.๑.๔ ประชุมผู้เกี่ยวข้อง แต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลรับผิดชอบดูแลกิจกรรม

การท่องเที่ยวทุกระบวนการ โดยตั้งเป็นชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวตำบลภูเก้าสิงห์ กำหนดให้

มีคณะกรรมการที่ปรึกษา คณะกรรมการอำนวยการ คณะทำงาน เช่น ฝ่ายการเงิน ฝ่ายการแสดง ฝ่ายสินค้าพื้นบ้าน ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายอาหาร ฝ่ายสถานที่ ฝ่ายแสงสีเสียง ฝ่ายแหล่งเรียนรู้ เป็นต้น โดยฝ่ายจัดการแสดงให้สามารถเชื่อมโยงกิจกรรมได้ทุกโอกาสที่เหมาะสม และให้สามารถจัดแสดงในโอกาสสำคัญได้

๔.๑.๕ การจัดทำเอกสาร ได้แก่ โครงการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว กำหนดการท่องเที่ยว แผนที่ท่องเที่ยวในชุมชน หนังสือเชิญ รวมทั้งแผนพับประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยว แผนที่ให้ความรู้เกี่ยวกับโบราณสถาน พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน สวนเกษตรทฤษฎีใหม่ พร้อมจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ขนาดใหญ่บริเวณทางเข้าหมู่บ้าน

๔.๑.๖ การประสานนักท่องเที่ยว โดยนำหนังสือเอกสารโครงการพร้อมหนังสือเชิญ ไปยังนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย ที่จะเป็นนักท่องเที่ยวเข้ามาร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวทุกขบวนการ ตั้งแต่การต้อนรับ เข้าพักนอน ชมการแสดง เดินทางกลับ และกลุ่มอาชีพต่างๆ หรือหน่วยงานทางราชการที่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมให้เข้าร่วมโดยพร้อมกัน

๔.๒ การเชื่อมโยงกิจกรรมท่องเที่ยว ได้ดำเนินการดังนี้

๔.๒.๑ กำหนดกิจกรรมที่จะเชื่อมโยง เช่น คณะนักดนตรี ขบวนแห่เจ้าเมือง การฟ้อนรำชุดนาฏลีลาภูกาสิงห์ ฟ้อนส้มมาชีพ ฟ้อนบั้งไฟ นักร้องและหมอลำ การแสดงตำนานการสร้างภูกาสิงห์ พิธีเปิดและคำกล่าวเปิดงาน เป็นต้น

๔.๒.๒ กำหนดตัวบุคคลผู้ประสานงาน กำหนดตัวบุคคลรับผิดชอบกิจกรรมการแสดงแต่ละประเภท พร้อมกับมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบในการจัดหาผู้เข้าร่วมฝึกซ้อมกิจกรรมการแสดง

๔.๒.๓ ดำเนินการฝึกซ้อมกิจกรรมการแสดง โดยหัวหน้าฝ่ายงานที่รับผิดชอบ สามารถดำเนินการฝึกซ้อมได้ทันทีเมื่อรวบรวมสมาชิกได้พร้อมแล้ว และกำหนดให้ใช้เวลาฝึกซ้อมประมาณ ๗ วัน

๔.๒.๔ จัดทำรายการแสดงบนเวทีโดยละเอียด เพื่อใช้ประกอบการแสดงจริง เช่น บทพูดของพิธีกร ขั้นตอนพิธีเปิดและรายการแสดง เป็นต้น

๔.๒.๕ ดำเนินการซ้อมใหญ่ในสถานการณ์จริง โดยให้ผู้แสดงทุกคนร่วมแสดงบนเวทีจริงมีเครื่องเสียงแสงสีพร้อม ตามลำดับพร้อมจับเวลาการแสดงทุกคน เพื่อให้เวลากระชับลงตัวมากที่สุด

๔.๒.๖ ประเมินผลการจัดทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยว แล้วนำไปปรับปรุงให้การแสดงมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๔.๓ **การทดลองจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว** โดยดำเนินการทดลองจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างครบกระบวนการ เริ่มต้นจากการต้อนรับนักท่องเที่ยว การนำชมสถานที่ท่องเที่ยว การกินข้าวและชมการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน แล้วเข้าพักนอนในชุมชน แล้วทำบุญตักบาตรที่หน้าบ้านพัก ในตอนเช้า เลือกซื้อสินค้าของที่ระลึกและอำลาแล้วเดินทางกลับ ทดลอง ๔ ครั้ง ดังนี้

การทดลองครั้งที่ ๑ เป็นการทดลองจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในระดับหมู่บ้าน ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อ เป็นการทดสอบกระบวนการต่างๆ ที่จัดขึ้น เช่น การต้อนรับนักท่องเที่ยว การจัดทำอาหาร การแสดงดนตรี การแสดงศิลปวัฒนธรรม บ้านพักโฮมสเตย์ เป็นต้น ในขณะเดียวกันก็เป็นการเปิดโอกาสให้คนในหมู่บ้านได้มีโอกาสเข้ามาสัมผัส เรียนรู้และให้ความเข้าใจด้วยประสบการณ์ตรงว่าการจัดท่องเที่ยวของหมู่บ้านเป็นอย่างไร เป็นต้น

การทดลองครั้งที่ ๒ เป็นการทดลองจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในระดับจังหวัด มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว กระบวนการบริหารจัดการเพื่อยกระดับให้ดีขึ้นในขณะเดียวกันก็เป็นการประชาสัมพันธ์ ให้นโยบายการระดับจังหวัดได้ทราบถึงศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ จำนวน ๒๐ คน โดยได้รับความร่วมมือจากเกษตรอำเภอเกษตรวิสัย เกษตรจังหวัดร้อยเอ็ด เครือข่ายนักวิจัยท้องถิ่น Node ทุ่งกุลาร้องไห้ เข้าร่วมกิจกรรมทุกกระบวนการ

การทดลองครั้งที่ ๓ เป็นการทดลองจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในรอบของสื่อมวลชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวของชุมชนให้ทราบกันโดยทั่วไป นอกจากนี้ก็ยังเป็นการพัฒนากระบวนการ กิจกรรมท่องเที่ยว การบริหารจัดการให้ดียิ่งขึ้น นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวในครั้งนี้ สำนักงานการท่องเที่ยว

กีฬาและนันทนาการจังหวัดร้อยเอ็ด ได้ประสานกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย คือ สื่อมวลชนซึ่งรวมทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ จำนวน ๒๐ คน เจ้าของหรือผู้จัดการบริษัทรถยนต์นำเที่ยว จำนวน ๒๐ คน และผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม จำนวน ๑๐ คน รวม ๕๐ คน โดยเทศบาลตำบลกุลาสิงห์ เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งที่พัก ค่าอาหาร ค่าชมการแสดงและอื่นๆ ที่จำเป็นทั้งหมด

การทดลองครั้งที่ ๔ เป็นการทดลองจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบ การเข้าค่ายทักษะชีวิต สืบสานภูมิปัญญาพื้นบ้าน ต่อด้านยาเสพติด โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ หารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความเป็นอัตลักษณ์ของบ้านกู่กาสิงห์ ในขณะเดียวกัน ก็เป็นการทดสอบกิจกรรมฐานการเรียนรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ๖ ฐาน ว่ามีความพร้อมเพียงใด และเป็นการทดสอบการบริหารจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนอย่างแท้จริง

การจัดกิจกรรมทดลองครั้งนี้ กลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง ได้รับความร่วมมือจากผู้อำนวยการโรงเรียน พร้อมคณะครูโรงเรียนทรายทองวิทยา อำเภอโพธาราม จังหวัด ร้อยเอ็ด ได้นำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ที่สอบปลายปีเสร็จแล้ว มาเข้าค่ายทักษะชีวิต จำนวนรวมทั้งสิ้น ๑๑๐ คน

๔.๔ สรุปและประเมินผลการทดลอง ในการประเมินผลการทดลองจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ใช้วิธีการที่หลากหลาย และตามโอกาสและความเหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

๔.๔.๑ ในส่วนผู้นำ เช่น หัวหน้าส่วนราชการ ข้าราชการ กำนัน ผู้ใหญ่ บ้าน จะใช้วิธีการสอบถามโดยตรงในขณะที่อยู่ในบริเวณงาน ซึ่งคนกลุ่มนี้จะมีประสบการณ์ในการท่องเที่ยวแบบต่างๆ มาแล้วและสามารถประเมินภาพรวมของงานได้ดี ขณะเดียวกันก็สามารถให้คำแนะนำเพิ่มเติมได้ดี

๔.๔.๒ ประเมินจากหัวหน้าฝ่ายงาน ใช้วิธีถามกันแบบธรรมดาอย่างไม่เป็นทางการ ในช่วงขณะปฏิบัติงาน จากหัวหน้าหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายงานที่รับผิดชอบฝ่ายต่างๆ เช่น ฝ่ายจัดทำอาหาร ฝ่ายสถานที่ ฝ่ายต้อนรับ ฝ่ายการแสดง ฝ่ายพิธีกร เป็นต้น จะทำให้ได้คำตอบที่ตรงประเด็น เช่น ถามว่า “เป็นไงฝ่ายทำอาหารวันนี้” เพียงคำถามแค่นี้ ในสถานการณ์จริงขณะปฏิบัติงาน อะไรก็ตามก็จะได้ข้อมูลทั้งทางบวกหรือทางลบ(แล้วแต่สถานการณ์) ออกอย่างพรั่งพรู เป็นต้น

๔.๔.๓ ใช้แบบประเมิน โดยทั่วไปใช้กับนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง เพื่อ ต้องการทราบรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการในภาพรวมของการจัดงานในแต่ละครั้ง

ผลการประเมินทุกครั้ง คณะนักวิจัยและผู้เกี่ยวข้องจะได้นำไปสรุปผลการประเมิน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว กระบวนการบริหารจัดการ หรือนำไปปรับปรุงให้ดีขึ้น เพื่อความเข้มแข็งและยั่งยืนของการท่องเที่ยวของชุมชน ต่อไป

บทที่ ๔

ผลการศึกษาวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการทดลองจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้ได้รูปแบบกิจกรรมและ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมทั้งเส้นทางเครือข่ายท่องเที่ยวระดับหมู่บ้านเชื่อมโยงกับเส้นทางระดับภูมิภาค ซึ่งผลการศึกษา มีดังนี้

ทรัพยากรการท่องเที่ยว และกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรม

ทรัพยากรการท่องเที่ยว และกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรม ของชาวบ้านกุกาสิงห์ ที่สามารถนำมาพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวได้ ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ ๑ จากการศึกษา มีดังนี้

๑. ทรัพยากรการท่องเที่ยว มีดังนี้

๑.๑ ด้านประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่มีในหมู่บ้าน

และ

สถานที่ใกล้เคียงรอบหมู่บ้าน ได้แก่

๑.๑.๑ กุกาสิงห์

๑). **ที่ตั้ง** กุกาสิงห์ตั้งอยู่ในบริเวณวัดบูรพาภูน้อย หมู่ที่ ๓ บ้านภูน้อย ตำบลกุกาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ปัจจุบันได้รับการขุดแต่งบูรณะเพื่ออนุรักษ์รูปแบบโบราณสถาน และพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดร้อยเอ็ด และถือว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อของจังหวัดร้อยเอ็ด และมีคนนิยมไปเที่ยวชมมาก

๒). **คติความเชื่อ** เป็นโบราณสถานที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะแบบเขมร สร้างขึ้นตามคติความเชื่อทางศาสนาฮินดู ลัทธิไศวนิกาย โดยนับถือพระศิวะเป็นเทพเจ้าสูงสุด จากการศึกษาลวดลายหน้าบัน ทับหลังและลวดลายอื่นๆ ทราบว่าตรงกับสมัยศิลปะเขมรแบบบาปวน อายุราว พ.ศ. ๑๕๕๐ - ๑๖๓๐

๓). **การเรียกชื่อ** โดยทั่วไปยังไม่มีหลักฐานยืนยันว่าขอมเรียกโบราณสถานแห่งนี้ว่าอย่างไร แต่ภาษาที่ใช้เรียกชื่อเป็นภาษาไทย จึงเชื่อว่าคำว่า “กุกาสิงห์” เป็นคำที่คนไทยลาวได้ตั้งชื่อขึ้นใหม่ โดยคำว่า กู เป็นคำที่ใช้เรียกโบราณสถานที่มีลักษณะคล้ายสถูป หรือเจดีย์เก่าแก่ในอีสานตอนกลาง คำว่ากา น่าจะมาจากรูปพระยาครุฑ หรือนก

อินทรีที่เคยปรากฏอยู่ที่กู๋ นอกจากนี้คำว่ากายังเป็นคำในภาษาถิ่นตรงกับคำในภาษาไทยกลาง คือคำว่า ตรา ซึ่งแปลว่าเครื่องหมาย ส่วนคำว่าสิงห์ เป็นคำใช้เรียกรูปประติมากรรมสิงห์ที่เคยมีตั้งไว้ประตูทางเข้ากู๋ ดังนั้นกู๋กาสิงห์จึงหมายถึง โบราณสถานที่มีรูปกาและ สิงห์เป็นเครื่องหมาย

ภาพที่ ๑๔ โบราณสถานกู๋กาสิงห์ สมัยศิลปบาปวน

๔). **ตำนานการสร้างกู๋กาสิงห์** คนเฒ่าแก่ในท้องถิ่นเล่าว่า เดิมบริเวณแห่งนี้อยู่ภายใต้อิทธิพลการปกครองของชนชาติขอม ในสมัยนั้นเจ้าเมืองขอมโปรดการสร้างกู๋ จึงเกณฑ์ให้ขอมผู้หนึ่งสร้างกู๋พระโกนา แข่งขันกับขอมผู้ชายที่สร้างกู๋กาสิงห์ ซึ่งไม่ทราบว่ามีคนสร้างกันเมื่อไร ทราบแต่เพียงข้อตกลงของขอมทั้งสองฝ่ายที่มีต่อกันว่า กำหนดวันสุดท้ายของการแข่งขันให้ยึดเอาตอมดาวรุ่งขึ้น ทั้งนี้ฝ่ายขอมผู้หนึ่งได้ออกอุบายเพื่อจะเอาชนะฝ่ายชาย โดยจัดทำดวงไฟขนาดใหญ่แล้วชักขึ้นไปแขวนไว้บนยอดของต้นยาง ที่เห็นว่าสูงที่สุดในสมัยนั้นทุ่งกุลายังโล่งเตียน ทำให้มองเห็นขอบฟ้าชัดเจนไม่มีต้นไม้มาบดบังทัศนียภาพเพียงน้อยนิด เมื่อขอมผู้ชายมองเห็นดวงไฟและนึกว่าเป็นดาวรุ่งตามสัญญาที่ตกลงกันได้ จึงพากันหยุดก่อสร้างกู๋กาสิงห์ ส่วนขอมหญิงเมื่อออกกลอุบายหลอกขอมฝ่ายชายสำเร็จ ได้ก็ก็ช่วยกัน

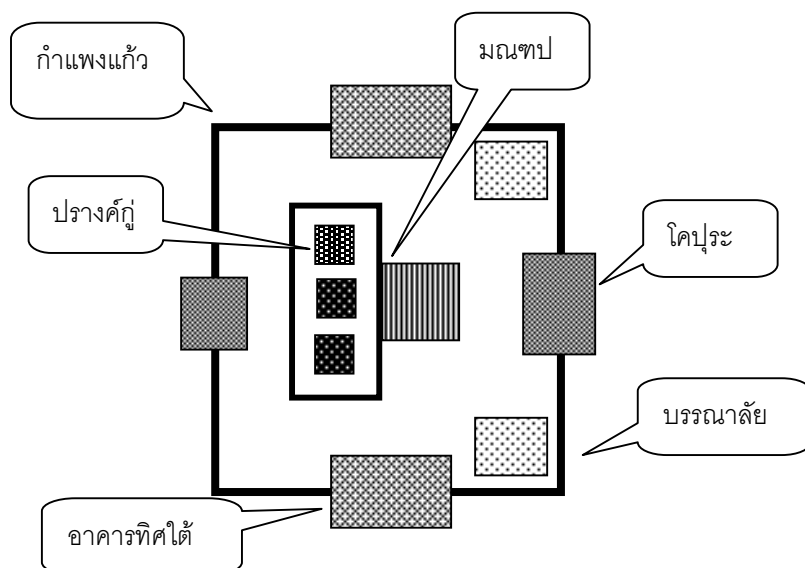
เร่งรีบสร้างกุฏิพระโกนาต่อไปจนถึงสว่างและเสร็จพอดี ด้วยเหตุนี้กุฎกาสิงห์จึงสร้างไม่เสร็จสมบูรณ์ เห็นเฉพาะเพียงส่วนฐาน ไม่มีปลายยอดปราสาทสง่างามเหมือนกับกุฏิพระโกนา ดังหลักฐานที่ปรากฏให้เห็นมาตราบเท่าทุกวันนี้

๕). แผนผังและอาคารสิ่งก่อสร้างประกอบ กุฎกาสิงห์มีแผนผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง ๓๕ เมตร ยาว ๕๐ เมตร ตั้งยาวในแนวทิศตะวันออก ตะวันตก ภายในมีสิ่งก่อสร้าง ดังนี้

ปราสาทกุฎกาสิงห์ มีลักษณะเป็นปราสาทสามองค์ตั้งเรียงกันในแนวทิศเหนือและทิศใต้ โดยตั้งอยู่บนฐานศิลาแลงที่ยกพื้นสูงอีกครั้งหนึ่ง มีมณฑป เป็นอาคารที่ตั้งเชื่อมติดกับปราสาทองค์กลางของกุฎกาสิงห์ มีลักษณะเป็นอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ใช้เป็นเส้นทางเดินเข้าสู่ปราสาทประธาน ที่ด้านหน้าปราสาทเยื้องทางทิศตะวันออกเฉียงใต้และเฉียงเหนือจะมีบรรณาลัย สร้างด้วยศิลาแลง ตั้งอยู่ทั้งสองด้านสันนิษฐานเป็นที่เก็บคัมภีร์ทางศาสนา ทางด้านทิศตะวันออกเป็นที่ตั้งของอาคารโคปุระ เป็นชุมประตูทางเดินเข้าออกสู่ปราสาท กังอาคารเป็นรูปเครื่องหมายบวก มี ๒ หลังคืออีกหลังตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตก กำแพงแก้ว สร้างด้วยศิลาแลงสูงประมาณ ๔ เมตร เพื่อล้อมรอบสิ่งก่อสร้างต่างๆ ไว้ แนวกำแพงที่สมบูรณ์ที่สุดคือทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ สันนิษฐานว่าสระน้ำที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ของปราสาทกุฏิบริเวณแนวกำแพงรอบวัดน่าจะเป็นสระพังหรือสระขุดเพื่อใช้เป็นแหล่งน้ำสำหรับประกอบพิธีกรรมคู่กับโบราณสถานแห่งนี้

นอกจากนี้ ก่อนการขุดแต่งบูรณะยังพบ คูน้ำรูปเกือกม้าล้อมรอบ แนวกำแพงด้านนอกอีกครั้ง ปัจจุบันได้ปลูกต้นไม้เป็นแนวเขตไว้

แผนผังแสดงอาคารและสิ่งก่อสร้างกุฎกาสิงห์

ธรรมขอมได้เลื้อมไปตั้งแต่สมัยศตวรรษที่ ๑๙ จนกระทั่งเมื่อประมาณปีพุทธศักราช ๒๔๔๖ จึงมีการตั้งบ้านเรือนอยู่ชุมชนขอมโบราณแห่งนี้ และตั้งขึ้นเป็นสำนักสงฆ์ที่บริเวณวัดบูรพาภูน้อยเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๗๕ ซึ่งชาวบ้านถือว่าเป็นพื้นที่อันศักดิ์สิทธิ์ เพราะเป็นสถานที่ประทับหรือสิงสถิตย์ของเทพยดา และด้วยที่เป็นชุมชนโบราณมาตั้งแต่สมัยขอม ชาวบ้านจึงได้จัดงานบุญบั้งไฟเพื่อบวงสรวงขอฝนทุกปี นอกจากนี้ในช่วงสงกรานต์ก็ได้จัดงานสรงกู่เป็นทุกปีเช่นกัน โดยเฉพาะวัดตั้งอยู่ในบริเวณกู่ เมื่อชาวบ้านไปทำบุญที่วัดก็จะนำข้าวปลาอาหารไปเช่นสรวงบวงพลีอยู่เสมอ

ความเชื่อต่อความศักดิ์สิทธิ์ของกู่กาสิงห์ที่เกี่ยวข้องกับคนในยุคปัจจุบันคือในช่วงจัดงานเทศกาลการท่องเที่ยว “งานกินข้าวทุ่งนุ่นผ้าไหม” เมื่อวันที่ ๑๗ เดือนพฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๕ ได้เกิดเหตุการณ์ที่น่าสนใจ คือ

เรื่องที่หนึ่ง มีอยู่ว่าขณะที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายเครื่องเสียงเดินทางมาจากเขากระโดง อำเภอเมืองจังหวัดบุรีรัมย์ เดินทางมาถึงสถานที่กู่กาสิงห์เวลาประมาณ ๐๒.๐๐ น ได้ดำเนินการติดตั้งเครื่องเสียง เมื่อเสร็จก็พักผ่อนและเผลอหลับไป และในนิมิตฝันไปพบว่ามองเห็นสิ่งก่อสร้างต่างๆ ของกู่กาสิงห์เป็นทองคำเหลืองอร่ามไปหมด และพบว่ามีเสือตัวขนาดใหญ่เดินอยู่ในบริเวณกู่กาสิงห์ เมื่อตื่นขึ้นจึงนำความไปบอกกล่าวกับกลุ่มแม่บ้านที่กำลังเตรียมงานอยู่ที่นั่น ก็สร้างความหวาดหวั่นพอสมควร

เรื่องที่สอง เกิดขึ้นในงานเทศกาลการท่องเที่ยว “กินข้าวทุ่งนุ่นผ้าไหม” ช่วงตอนเย็นที่มีการกินข้าวพาสองชมการแสดงที่หน้าปราสาทกู่กาสิงห์ ซึ่งวันนี้เป็นวันเปิดงาน และถือว่าการเปิดตัวของการท่องเที่ยวเชิงการเกษตรของทุ่งกุลาร้องไห้ โดยเฉพาะวันนี้ได้เชิญเกษตรจังหวัดทั่วประเทศมากินข้าวแสงด้วย ทุกสิ่งทุกอย่างได้เตรียมพร้อมไว้รอรับการเปิดงานอย่างเต็มที่ ทุกคนต่างใจจดใจจ่อต่อการเปิดงานด้วยความระทึกใจ จนกระทั่งใกล้ถึงเวลาเปิดงานคือเวลาประมาณ ๑๘.๐๐ น เริ่มมีฝนตกปรอยๆ มาบ้าง ทุกคนต่างมีจิตสับสนวุ่นวาย เพราะเมื่อดฝนเริ่มหนาขึ้นทำให้เจ้าหน้าที่เจ้าของงานได้รับความกดดันมาก ชาวบ้านจึงไปทำพิธีบอกกล่าวเจ้าที่ว่าอย่าให้ฝนตกเลยเพราะงานจะเสียหาย ในที่สุดฟ้าฝนก็เคลื่อนผ่านไปและไม่ตกทำให้ทุกคนโล่งใจ จนสามารถทำพิธีเปิดงานและชมการแสดงทางศิลปวัฒนธรรมจนแล้วเสร็จสมบูรณ์

เป็นที่น่าอัศจรรย์ก็ตอนที่คนเล่าว่านี่กว่างานจะเน่าเสียแล้ว เนื่องจากเพราะหมู่บ้านรอบๆ ชุมชนกู่กาสิงห์มีฝนตกหนักมากจนน้ำไหลเอ่อท่วมทันตามผิวถนน แต่ที่กู่กาสิงห์กลับ

ไม่มีฝนตกเลย หรือจะมีบ้างก็ตกปlopๆ แล้วก็หายไปดังที่กล่าวมาแล้ว และด้วยเหตุการณ์นี้ ชาวบ้านกุกาสิงห์และผู้มาร่วมงานต่างสรุปตรงกันว่า ความศักดิ์สิทธิ์ของเทพเจ้าที่กุกาสิงห์นั้นยังมีจริง แม้คนบางส่วนอาจไม่เชื่อแต่ก็ไม่ควรลบหลู่

๑.๑.๒ กุโพนวิจ มีรายละเอียดดังนี้

๑). **ที่ตั้ง** กุโพนวิจตั้งอยู่ชายบ้านด้านทิศเหนือสุดของบ้านกุ่มน้อย หมู่ที่ ๓ ตำบลกุกาสิงห์อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยห่างจากที่ตั้งของกุกาสิงห์ไปทางทิศเหนือ ประมาณ ๕๐๐ เมตร

๒). **คติความเชื่อ** อันที่จริงยังไม่มีหลักฐานมายืนยันเป็นข้อสรุปทางวิชาการ ที่จะบอกได้ว่าโบราณสถานแห่งนี้สร้างขึ้นตามลัทธิความเชื่อใด ส่วนหลักฐานที่ขุดพบก็มีน้อยและไม่สมบูรณ์จึงทำให้ทราบเพียงว่าโบราณสถานแห่งนี้สร้างขึ้นตามคติความเชื่อทางศาสนาฮินดู แต่ยังไม่ทราบแน่ชัดลงไปว่าสร้างขึ้นตามคติความเชื่อลัทธิใด แต่จากการพบเพียงท่อนแขนของพระนารายณ์ถือสังข์ ในขนาดต่างๆ ก็สันนิษฐานเบื้องต้นว่าโบราณสถานแห่งนี้ อาจใช้เป็นเทวาลัยในลัทธิไวยศนพนิกาย ที่นับถือพระนารายณ์เป็นใหญ่ และขณะเดียวกันจากการขุดพบแท่นฐานโยนที่มีช่องเดี่ยวรูป ๘ เหลี่ยม ก็ทำให้สันนิษฐานได้อีกว่าโบราณสถานแห่งนี้ น่าจะเกี่ยวข้องกับศิวลึงค์อันเป็นสัญลักษณ์ของพระศิวะ นอกจากนี้ชาวบ้านได้นำรถไถนาไปตัดถนนบริเวณกุโพนวิจ ยังไปพบทวารบาลรูปมหากาลโดยบังเอิญ ซึ่งกล่าวกันว่าทวารบาลดังกล่าวมักพบในเทวสถานพระศิวะ จึงสันนิษฐานว่าได้ว่า ในเบื้องต้นโบราณสถานแห่งนี้ อาจเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อทางศาสนาฮินดู ลัทธิไวยศนพนิกาย แต่ภายหลังได้เปลี่ยนมาเป็นเทวสถานพระศิวะ เป็นต้น

๓). **สภาพเดิม** สภาพเดิมก่อนการบูรณะพบว่าเป็นเนินดินขนาดใหญ่ ปรากฏมีร่องรอยของฐานอาคารก่อด้วยศิลาแลงให้เห็นเป็นบางส่วน โดยเฉพาะทางทิศตะวันตกพบฐานอาคารขนาดเล็กอยู่บนเนิน ๒ – ๓ แห่ง และมีฐานรูปเคารพวางกระจายอยู่หลายอัน และยังมีต้นไม้ขนาดใหญ่และวัชพืชปกคลุมพอสมควร

๔). **ภายหลังการขุดแต่งบูรณะ** จากการขุดปรับพื้นที่และขุดหลุมทดสอบชั้นดินทำให้ทราบโครงสร้างของโบราณสถานชัดเจน นอกนี้ยังพบภาชนะดินเผาใส่กระดูกแบบประเพณีการฝังศพครั้งที่ ๒ โดยมีรูปแบบภาชนะคล้ายกับภาชนะที่บ้านเมืองบัว ซึ่งสรุปได้ว่าในบริเวณแห่งนี้ สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายมีกลุ่มคนอาศัยอยู่มาก่อน และมีประเพณีการฝังศพครั้งที่ ๒ ต่อมาเมื่อเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์ได้รับวัฒนธรรมเขมรโบราณ จนมาถึงราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖ จึงมีการสร้างกุโพนวิจศาสนสถานเนื่องในศาสนาฮินดูขึ้นที่นี่

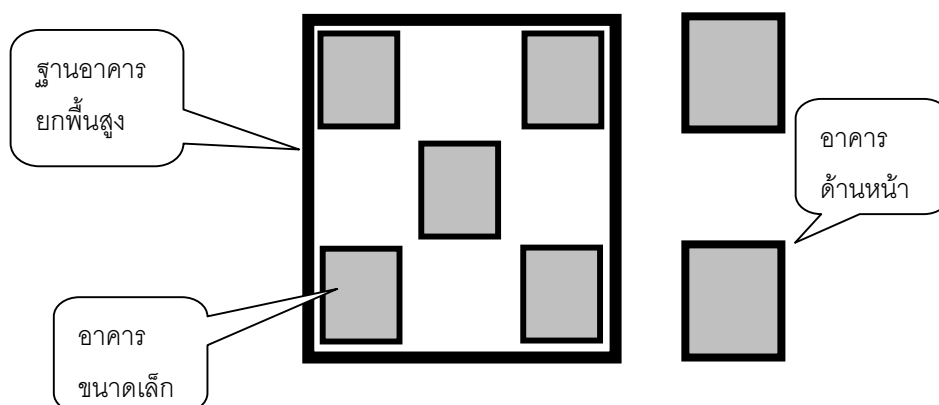
ภาพที่ ๑๕ โบราณสถานกูโพนวิจ คติศาสนาฮินดู

๕). การเรียกชื่อ การเรียกชื่อกูโพนวิจแห่งนี้สืบเนื่องมาจากความเชื่อและความคิดของคนโบราณที่ท่านเชื่อว่าเป็นห้องส้วมของเทพเจ้า กล่าวคือคนโบราณท่านมาเห็นภูมิสถานที่ตั้งบ้านกูกาสิงห์แห่งนี้เป็นที่ตั้งของกูกาสิงห์ กูโพนวิจและกูโพนระฆัง ด้วยลักษณะของหินที่วางเป็นห้องๆ ของกูกาสิงห์มีลักษณะเป็นห้องนอนก็นึกว่าเป็นบ้านหรือที่ประทับอันรโหฐานของเทพเจ้า ส่วนที่กูโพนระฆังเข้าใจว่าเป็นคอกม้าของเทพเจ้า เพราะคนโบราณเล่าว่าเคยเห็นรูปรอยเกลือกม้าอยู่ทีหินแนวกำแพงก้อนใดก้อนหนึ่ง ส่วนที่กูโพนวิจคนโบราณบอกว่าเคยพบฐานที่ตั้งเทวรูปจำนวน ๒ - ๓ ชิ้น ที่สำคัญฐานที่ตั้งเทวรูปเหล่านี้มีรูอยู่ตรงกลางรอบๆ รู ยังมีร่องน้ำ ทำให้นึกถึงที่ถ่ายอุจจาระโบราณซึ่งอาจเป็นได้ทั้งโถส้วมหรือฐาน

อันหมายถึงที่ถ่ายอุจจาระสำหรับพระภิกษุ ก็คงจะด้วยบรรพบุรุษของชาวบ้านกุภาสิงห์เป็นผู้รอบรู้ในเรื่องวัฒนธรรมภาษา ที่ใช้ภาษาให้เหมาะสมกับสถานภาพของบุคคล จึงได้กำหนดเอาคำว่า “เวจจุฎฐิ” ในภาษาบาลีมาตั้งเป็นชื่อโบราณสถานแห่งนี้ เพื่อให้เหมาะสมกับสถานภาพของเทพเจ้า ภายหลังเข้าใจว่าคำว่า เวจจุฎฐิ ได้กลายเสียง เป็น “เวจจะ” หรือเป็น “วิจ” ในที่สุด และใช้เรียกชื่อโบราณสถานแห่งนี้มาตราบเท่าทุกวันนี้ อย่างไรก็ตามการเขียนชื่อกุโพนวิจ มีหน่วยงานราชการบางหน่วยเขียน วิท โดยใช้ ท เป็นตัวสะกด ซึ่งถ้าจะเขียนให้ถูกต้องตามนัยสำคัญทางประวัติศาสตร์ และเป็นร่องรอยให้ผู้สนใจใคร่ศึกษาจึงควรเขียนชื่อกุโพนวิจ สะกดด้วย จ เป็น วิจ เป็นต้น

๖). **แผนผังสิ่งก่อสร้าง** กุโพนวิจจะเป็นโบราณสถานที่สร้างด้วยศิลาแลง มีแผนผังการก่อสร้างแตกต่างจากโบราณสถานโดยทั่วไป มีลักษณะรูปแบบของศาสนสถานที่ก่อศิลาแลงเป็นฐานอาคารแผนผังรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส สูงจากพื้นดินประมาณ ๒ เมตร พื้นที่เป็นฐานอัดทรายแน่น บนอาคารก่อด้วยอาคารขนาดเล็กรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสอีก ๕ หลัง คืออยู่ที่มุมทั้ง ๔ หลังและกึ่งกลางอีก ๑ หลัง ทั้งนี้ในแต่ละหลังปรากฏร่องรอยของหินที่มุมอาคารมีลักษณะเป็นช่องของต้นเสาไม้ ทำให้สันนิษฐานได้ว่า อาคารขนาดเล็กเหล่านี้น่าจะมุงหลังคาภายหลังได้ผู้กร่อนไป และด้านทิศตะวันออกซึ่งเป็นด้านหน้าอาคารจะมีอาคาร ๒ หลังตั้งอยู่ด้านหน้า เป็นที่น่าสังเกตว่าอาคารกุโพนวิจไม่มีบันไดทางขึ้นจึงสันนิษฐานว่าเดิมอาจจะใช้บันไดไม้พาดขึ้นด้านใดด้านหนึ่งก็ได้ ดังรูปแผนผังอาคารต่อไปนี้

แผนผังสิ่งก่อสร้างกุโพนวิจ

๗). **โบราณวัตถุ** โบราณวัตถุที่พบลักษณะคือ แท่นฐานรูปเคารพ หินทรายแดง ที่แตกและนำมาต่อกันได้จำนวน ๕ แท่น เคียรเทวรูป ๒ อัน ท่อนแขนเทวรูป

ของพระนารายณ์ ที่มีพระหัตถ์ถือสังข์ ครา นกนี้ยังพบส่วนลำตัว หน้าอก ขายผ้าของเทวรูป เป็นต้น เป็นที่น่าสังเกตว่าชิ้นส่วนประติมากรรมเหล่านี้มักแตกออกเป็นชิ้นเล็กๆ กระจายอยู่เป็นวงกว้าง เชื่อว่าน่าจะถูกจงใจทุบทำลายมากกว่าการแตกหักตามธรรมชาติ

๘). **ความเชื่อของชาวบ้าน** พ่อใหญ่ก่อ สิริทศศรี ซึ่งเป็นคนที่มีบ้านอยู่ติดกับพื้นที่กูโพนวิง เล่าให้ฟังว่า ท่านเคยไปเอาหินที่กูโพนวิงมาทำเป็นหินฝนมีด เพราะเห็นว่าเป็นหินที่มีความงามและเนื้อละเอียดดี พอตกตอนกลางคืนฝันไปว่า มีคนร่างใหญ่ทึบเดินมาทางหน้าบ้าน บอกว่า มึงไปเอาหินกูมาให้เอาไปส่งกูด้วย แล้วร่างนั้นก็หายไป ตื่นตอนเช้าด้วยความกลัวเจ้าที่ที่ตามมาเอาหินคืน ท่านจึงนำหินไปส่งไว้ที่เดิม ตั้งแต่นั้นมาก็ไม่มีเหตุการณ์ใดๆ เกิดขึ้น

อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านก็ยังเชื่อว่ากูโพนวิงเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้าน และเกี่ยวเนื่องความเชื่อทางศาสนา ในงานประเพณีบุญบั้งไฟ บุญสงกู่บูชาเทพ ก็จะมีพิธีแห่รอบหมู่บ้านอันเป็นการเคารพบวงสรวงบูชาอีกด้วย ส่วนการสรงกู่แม่น้ำไม่ได้มาจัดพิธีที่กูโพนวิงโดยตรง แต่ชาวคุ้มที่อยู่ใกล้ก็จะมาสรงกู่โพนวิงเสมอ

๑.๑.๓ กูโพนระฆัง มีรายละเอียดดังนี้

๑). ที่ตั้ง กูโพนระฆังตั้งอยู่บริเวณชายหมู่บ้านด้านทิศตะวันออกสุดของบ้านกุ่มน้อย หมู่ที่ ๓ ห่างจากที่ตั้งปราสาทกูกาสิงห์ไปทางทิศตะวันออกประมาณ ๕๐๐ เมตร กูโพนระฆัง เป็นโบราณสถานขอมที่ตั้งอยู่ในแนวถนนโบราณ ซึ่งคนในท้องถิ่นเรียกว่าถนนคูขาด โดยมีแนวคันดินขนาดใหญ่ออกจากทิศเหนือของบ้านกูกาสิงห์ มาจดกับเนินดินทางด้านทิศตะวันตกของบ้านโพนพะอุง อำเภอสุวรรณภูมิ และถนนดังกล่าวน่าจะร่วมสมัยหรือมีความสัมพันธ์กับ คูผีแปงซึ่งเป็นถนนโบราณที่ผ่านทุ่งกุลาร้องไห้ โดยเริ่มต้นจากอำเภอท่าตูมจังหวัดสุรินทร์ มาถึงกูพระโกนา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นเส้นทางจารีตประเพณีพราหมณ์ ขอมเข้าสู่ทุ่งกุลาร้องไห้

๒). **คติความเชื่อ** กูโพนระฆังเป็นโบราณสถานสมัยศิลปะเขมรแบบบายน สร้างด้วยศิลาแลง มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ตรงกับสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ มหาราชองค์สุดท้ายของอาณาจักรขอม ซึ่งสร้างขึ้นตามคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ลัทธิมหายาน เพื่อให้เป็นโรคยาศาลหรือโรงพยาบาลรักษาโรคภัยไข้เจ็บให้กับราษฎร ดังข้อความในจารึกที่กล่าวถึงอุดมคติของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ กล่าวไว้ว่า “พระองค์ทรงรู้สึกถึงความเจ็บปวดของประชาชนยิ่งกว่าของพระองค์เอง เนื่องจากความทุกข์ของประชาชนย่อมก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานต่อพระราชา ซึ่งมีมากกว่าความทุกข์ของพระองค์เองเสียอีก”

โบราณสถานดังกล่าวอยู่ในช่วงการบูรณะครั้งที่ ๑ คือการขุดและค้ำยันโบราณสถานเพื่อศึกษารูปแบบทางสถาปัตยกรรม เชื่อว่าหากบูรณะเสร็จสมบูรณ์จะเป็นที่สนใจของคนมาเที่ยวชมมากยิ่งขึ้น

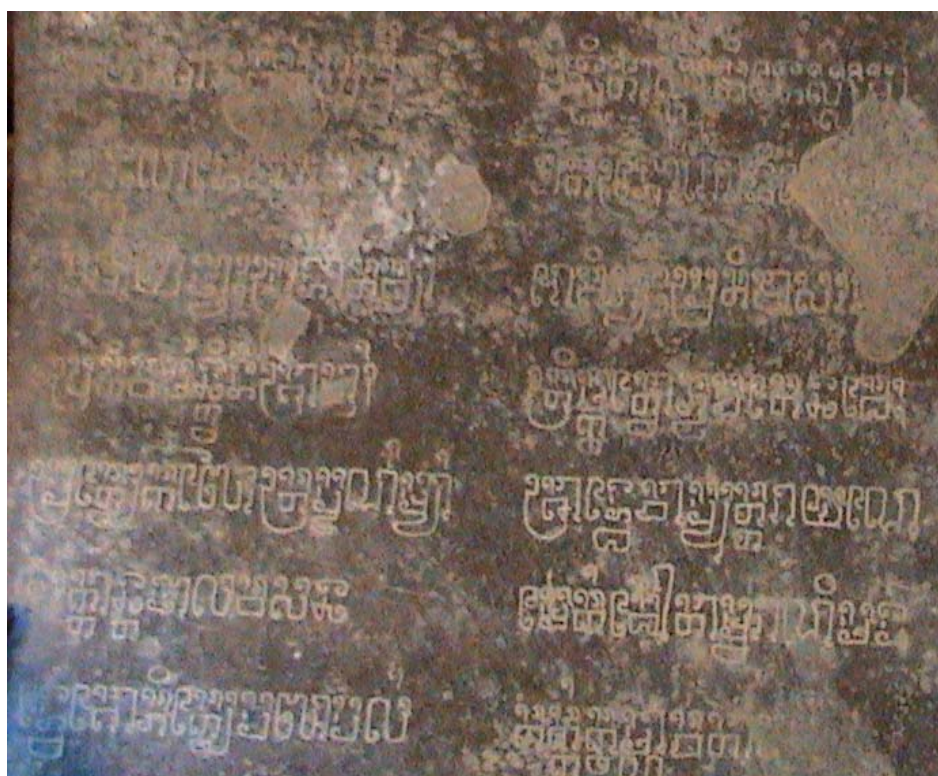

ภาพที่ ๑๖ โบราณสถานกุโพนระฆัง คติพุทธมหายาน

๓). **การเรียกชื่อ** คนเฒ่าแก่เล่าถึงสาเหตุการเรียกชื่อกุโพนระฆังว่า เนื่องจากว่าในสมัยก่อน ในวันพระมักจะได้นิมนต์เสียงระฆังดังขึ้นในบริเวณปรางค์อยู่เสมอ ซึ่งเป็นเรื่องอัศจรรย์มาก ดังนั้นคนโบราณจึงเรียกโบราณสถานแห่งนี้ว่ากุโพนระฆัง ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

๔). **ศิลาจารึก** ศิลาจารึกของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ กล่าวไว้ว่าพระองค์ว่าได้สร้างที่พักคนเดินทาง(บ้านซึ่งมีไฟ)ไว้ทั่วราชอาณาจักรขอมมีมากถึง ๑๒๑ แห่ง ห่างกันประมาณ ๑๕ กิโลเมตร และได้สร้างโรคยาศาลหรือโรงพยาบาล ๑๐๒ แห่ง โดยแต่ละแห่งได้

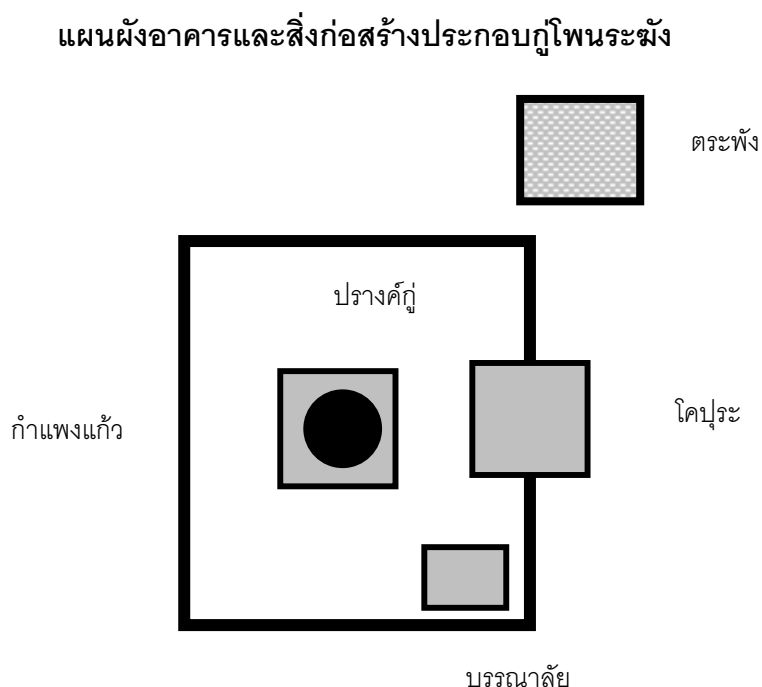
สร้างพระไภษัชยคุรุโพธิ์ประทับประทาน ซึ่ง เป็นพระพุทธรูปที่มีผู้คนนับถือมากในจีนและทิเบต ว่าเป็น พระผู้คุ้มครองดูแลรักษาสรรพโรค ดังศิลาจารึกกล่าวไว้ว่า “โรคทางกายของปวงชนนี้ เป็นโรค ทางจิตใจที่เจ็บปวดยิ่ง เพราะความทุกข์ของราษฎร แม้มิใช่ความทุกข์ของพระองค์ แต่เป็นความ ทุกข์ของเจ้าเมือง” และ “พระองค์ได้สร้างโรงพยาบาล และรูปพระโพธิสัตว์ไภษัชยคุรุพร้อม ด้วยรูปพระชินโรตทั้งสองโดยรอบ เพื่อความสงบแห่งโรคของประชาชนตลอดไป”

ภาพที่ ๑๗ อักษรขอมจารึก ศิลาจารึกกุโพนระฆัง

๕). แผนผังก่อสร้าง อโรคยาศาลในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 โดยทั่วไปจะมีแผนผังและสัดส่วนอาคารเป็นแบบเดียวกันคือ นิยมสร้างตัวอาคารด้วยศิลาแลง มี ปราสาทหันหน้าไปทางทิศตะวันออกไปสู่मुखซึ่งมักสร้างด้วยหินทรายหรือไม่ก็ศิลาแลง ทางทิศ ตะวันออกเฉียงใต้ของปราสาทมีอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าผนังทึบหันหน้าไปทางทิศตะวันตก เรียกว่าอาคารบรรณาลัย มีกำแพงล้อมรอบสร้างด้วยศิลาแลงเรียกว่ากำแพงแก้ว ที่กำแพงแก้วทางด้านทิศตะวันออกสร้างเป็นอาคารโคปุระหรือพลับพลา มีแผนผังอาคารเป็นรูปเครื่องหมายบวก อยู่กึ่งกลางแนวกำแพง นอกจากนี้บริเวณรอบนอกแนวกำแพงทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ

ยังมีบารายหรือสระชุดเพื่อเก็บน้ำไว้ใช้ประกอบพิธีกรรม โดยสระนี้กรุด้วยหินศิลาแลงโดยรอบ และเป็นชั้นลดหลั่นกันไป

๖). **โบราณวัตถุ** โบราณวัตถุที่พบที่กุฏิโพธิ์ระฆังที่สำคัญ มีทั้งที่เป็น ส่วนประกอบของสถาปัตยกรรม และประติมากรรม คือ ส่วนประกอบของสถาปัตยกรรม ได้แก่ เสาประดับกรอบประตู ศิลปเขมรแบบบาเยนกลีบขนุนรูปครึ่งวงกลม และรูปสามเหลี่ยมทรงสูง บัวยอดปราสาท นกศูล ทำด้วยสำริด ๔ แฉก ยาวประมาณ ๑ เมตร ทับหลัง ที่มีรูปสลักพระโกษะศุภะอุทธรูประภา และประติมากรรม เนื้อในศาสนาพุทธ ลัทธิมหายาน นิกายวัชรยาน มีดังนี้ ชิ้นส่วนรูปสตรี อาจเป็นนางปรัชญาปรมิตา ประติมากรรมระโพธิสัตว์ ๕ องค์ พระโพธิสัตว์รูปนูนสูง มีแผ่นหลัง เป็นต้น

๗). **ความเชื่อของชาวบ้าน** เมื่อเดินเข้าไปในบริเวณกุฏิโพธิ์ระฆัง มักจะพบกับเครื่องเช่นสรวงบวงพลิวัญญาณวางอยู่บริเวณริมบันไดทางเดินขึ้นไปกุฏิโพธิ์ระฆัง เสมอ เช่น กระทงใส่หมาก พลุ บุหรี่ ข้าว สิ่งเหล่านี้เป็นหลักฐานชี้ให้เห็นว่าชาวบ้านมี

ความเชื่อต่อดวงวิญญาณอันศักดิ์สิทธิ์ที่ภูโพนระฆัง จากการสอบถามจากบุคคลทั่วไปทราบว่า ภูโพนระฆังแห่งนี้เป็นที่สถิตของตาผ้าขาว เมื่อชาวบ้านมีเหตุไม่สบายไม่ว่ากรณีใดก็จะนำเครื่องเซ่นมาขอความสวัสดิมงคล

นายอนันต์ ทอนจอก เล่าให้ฟังว่า เมื่อประมาณปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ ขณะนางโชคดี ทอนจอก เดินทางกลับจากการถอนกล้าอยู่บริเวณด้านทิศตะวันออกของโพนระฆัง เวลาประมาณพลบค่ำ ๑๙.๐๐ น ขณะเดินทางมาถึงทางสามแยกจะเข้าหมู่บ้าน ได้ยินเสียงคุยกันของคนคิดว่าเป็นเด็กกลับจากนาพร้อมครอบครัวพ่อแม่ จึงหันกลับไปดูก็ไม่พบคน พบแต่เงาตระกูลมของคนที่ตกใจกลัว ร้องจนเป็นเสียงดังลั่นแล้ววิ่งเข้าหมู่บ้าน

ส่วนนายอุทัย บัวแก้ว เล่าว่าบริเวณภูโพนระฆังชาวบ้านโดยทั่วไปเล่าว่าเป็นบริเวณที่เข็ดขวง เป็นที่หวาดกลัวของคนทั่วไป เพราะได้ยินคนเฒ่าแก่เล่ากันว่าในวันพระวันศีลมักจะเห็นคนใส่ชุดขาวในแบบเป็นผู้เฒ่าห่มผ้าขาวแบบคนโบราณ แล้วชาวบ้านมีความสนใจอยากรู้ข้อเท็จจริงว่าเป็นใคร จึงติดตามไปดู เมื่อไปดูแล้วภาพที่เห็นเลือนรางได้หายไปภูโพนระฆัง ชาวบ้านจึงกล่าวขวัญกันว่าเป็นเจ้าที่ที่สำแดงเดชให้เห็นและมีความศักดิ์สิทธิ์ จึงได้มีดอกไม้ธูปเทียนไปไหว้เป็นประจำสืบเนื่องกันมาถึงปัจจุบัน บ้างก็เล่าว่าบางคน หลังจากไปเช่นสรวงแล้วก็อธิษฐานว่าถ้าสถานที่นี้มีความศักดิ์สิทธิ์จริงขอให้แสดงอภินิหารให้ชาวบ้านได้เห็นด้วย หลังจากนั้นเวลากลางคืนในวันพระชาวบ้านมักจะได้ยินเสียงร้องของม้าอยู่เสมอ เป็นต้น

นอกจากนี้บริเวณภูโพนระฆังมีชาวบ้านได้นับถือต่อกันมาว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์จริง แต่มีวงครอบครัวที่ไม่ยอมเชื่อ ได้นำควายไปไถนา และบุกรุกสถานที่บางส่วนของภูโพนระฆัง ผลปรากฏว่าในที่สุดก็มีอันเป็นไป คือการตายอย่างไม่ปกติคือตายโหงหรือไหลตายมาแล้ว ๔ คน เช่น นายบุญสม จันทร์แก้ว อาจารย์โรงเรียนบ้านกู่กาสิงห์ หลังจากนั้นก็มีครอบครัวชาวบ้านอีกท่านหนึ่งไปเชื่อถือและไปบุกรุกสถานที่ ก็มีอันเป็นไป คือนายเส็ง เติมตายโดยไม่รู้สาเหตุ พี่ชายบุญสมฝันเกี่ยวว่าถ้าหากใครฝ่าฝืนไม่เชื่อก็จะมิอันเป็นไปอีก เมื่อก็มีคนไปทำนาตรงนั้นอีกก็ตายอีก สรุปว่ามีคนตายประมาณ ๕ คน ล้วนแต่ตายโหง แบบไหลตายซึ่งชาวบ้านถือว่าเป็นการตายที่ผิดปกติ

๑.๑.๔ สระแก

เป็นสระขุดหรือบารายขนาดใหญ่เนื้อที่ประมาณ ๕๐ ไร่ ตั้งอยู่ในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ ห่างชุมชนบ้านกู่กาสิงห์ไปทางทิศใต้ระยะทางประมาณ ๑๐ กิโลเมตร

สันนิษฐานว่าคนโบราณ คงขุดแหล่งน้ำนี้เพื่อใช้เป็นกักเก็บน้ำไว้ใช้อุปโภคบริโภค ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะสถานที่ตั้งของสระขุดแห่งนี้ ตั้งอยู่แนวเส้นทางถนนโบราณที่ออกจากบ้านกู่กาสิงห์ไปจรดที่สระแก ปัจจุบันทางราชการได้ลงหินลูกช้างใช้เป็นเส้นทางคมนาคมไปแล้ว และบริเวณรอบสระพบว่ามีเศษภาชนะกระเบื้องจำนวนมาก เข้าใจว่าบริเวณดังกล่าวอาจเป็นชุมชนแห่งหนึ่งในสมัยขอมก็อาจเป็นได้ สระขุดแห่งนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับสระสี่เหลี่ยมในเขตอำเภอสุวรรณภูมิ

ภาพที่ ๑๘ สระแก ซึ่งเป็นสระขุดเก็บน้ำโบราณ

บริเวณสระแกดังกล่าว ปัจจุบันยังไม่ได้มีการขุดลอกแต่ประการใด ยังคงสภาพดั้งเดิมและมีน้ำตลอดปี อย่างไรก็ตามสถานที่แห่งนี้มีเรื่องเล่าเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน และความศรัทธาของเจ้าที่ที่น่าสนใจและชาวบ้านได้ประกอบพิธีกรรมเลี้ยงเจ้าที่เป็นประจำทุกปี

๑). **ผีหัวแสงหนองสระแก** ตามคำบอกเล่าของพ่อใหญ่น้อย ชม ชื่น ว่าในปี พุทธศักราช ๒๔๙๕ มีพ่อใหญ่จ่องเป็นคนนอนเฝ้าโพนหนองสระแก วันหนึ่ง ท่านไม่อยู่เพราะขึ้นมาบ้าน และได้บอกพ่อใหญ่น้อยให้มานอนเฝ้าเป็นหมู่ของลูกหลาน โดยบอกว่า พ่อใหญ่น้อยมานอนทุ่งใหม่ กลัวอะไรในทุ่งไม่มีผีดอก พอพูดแล้วแกบอกว่ายังไม่ทันค่า เลย ปรากฏมีแสงขึ้นออกจากสระแก เป็นตัวแต่ไม่มีหัว มีแสงพุ่งออกจากลำคอ พ่อใหญ่น้อยผู้ เล่ายังมีชีวิตอยู่ นอกจากนี้พ่อใหญ่น้อยยังเล่าว่า ได้ไปได้ปลากับพ่อใหญ่เหลา อาจเมือง โดย สมัยนั้นใช้ไฟจากขี้กระบอ ขณะได้ปลาไปพบผีหัวแสง โดยปรากฏเป็นแสงอยู่ข้างๆ มีลักษณะ เป็นตัวคนและมีแสงขึ้นที่ลำคอ พ่อใหญ่น้อยบอกว่าถ้าแท้จริงให้ไปส่งถึงบ้าน ผีหัวแสงก็ไปส่งถึง บ้านเรื่องจริงที่หนองสระแก

ภาพที่ ๑๙ ถนนโบราณจากบ้านกู่กาสิงห์ทางทิศใต้ไปจุดสระแก

พ่อใหญ่คำภา วาสนาม และพ่อใหญ่น้อยเล่าว่า มีชาวบ้านคูดิน ทรายได้มาหาปลาที่โพนสระแก พ่อใหญ่จ่องเป็นคนทำไว้อยู่ที่เถียงนา มาเห็นปลาไว้ในไหกับ เกียวสำหรับเกี่ยวหญ้าหนึ่งอัน ได้เอากลับไปที่บ้านด้วย วันต่อมาชาวบ้านคูดินทรายได้เอาไห

ปลาร้าและเกี่ยวมาส่ง บอกว่ามีหลายสิ่งหลายอย่างมารบกวน บางคนเห็นเสือ บางคนเห็นช้าง ม้า จะมาทำลาย จึงได้เอามาส่งพระที่สระแก

ที่สระแกมีพระแก้วขนาดประมาณ ๓ เซนติเมตร ลักษณะขาวใส โดยพ่อใหญ่จ๋องเป็นผู้รักษาไว้ เมื่อพ่อใหญ่จ๋องตายไป พ่อใหญ่คำภาซึ่งเป็นเขยได้ไปสุ่เข้าทรง ว่าให้เอาไปส่งที่สาแก พ่อคำภาจึงเอาไปส่ง และคิดอยู่ในใจว่าต้องเอาคืนมาบ้านให้ได้ และในวันเดียวกันนั้นไม่มีใครเลยเพราะอยู่กลางทุ่ง พอกลับไปว่าจะเอาพระแก้วกลับบ้านโดยไปดูที่หอ ปรากฏว่าพระแก้วหายไป โดยคิดว่าพระเป็นของศักดิ์สิทธิ์คู่กับสระแก

๒). **อภินิหารเจ้าพ่อเสือหาญ** น้ำในหนองสระแกก็ศักดิ์สิทธิ์ เหมือนกัน โดยพ่อใหญ่คำภาเล่าว่าวันนั้นพ่อได้ลงอาบน้ำ โดยคุณพ่อมีฟันปลอมอยู่ในปาก พอเข้าปากก็อมบ้วนน้ำออกจากปาก ฟันปลอมก็หลุดออกไปด้วย หาเท่าไรก็ไม่พบ พ่อคำภาเลยพูดว่า พ่อเสือหาญอย่ามาซ่อนลูกหลานเดเลย วันต่อมาพ่อคำภาได้ไปงมหาที่เดิม ปรากฏว่ามครั้งเดียวก็ได้ขึ้นมา ฟันของพ่อคำภาก็ได้ใช้กินข้าวมาจนเท่าทุกวันนี้

๓). **การสร้างศาลาที่สระแก** ความเชื่อเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ของ สระแกอีกอย่างหนึ่งคือการที่คนไปขอสิ่งที่ต้องการอยู่เสมอ และอธิษฐานว่าถ้าประสบผลสำเร็จ จะมาเลี้ยงหรือสร้างหอให้อยู่อาศัยใหม่ เช่นนายเกษม มาลัยศรี ซึ่งก่อนที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา ท่านได้ไปบนบานกับเจ้าที่ที่สระแก ว่าถ้าได้เป็นสมาชิกวุฒิสภา ท่านจะกลับมาเลี้ยงและสร้างหอให้ดีขึ้น และก็ได้เป็นสมาชิกวุฒิสภาตามตั้งใจ หลังจากนั้นก็มี การไปสร้างหอให้ใหม่ เป็นคอนกรีตดังในปัจจุบัน

ภาพที่ ๒๐ ศาลเจ้าพ่อเสือหาญที่สระแก

ในสวนชาวบ้านกู่กาสิงห์ ก็มีความเคารพความศักดิ์สิทธิ์ของสระแก เช่น กัน โดยได้ร่วมกันสร้างศาลาที่พัก ห่อน้ำห่อน้ำดื่มไว้บริเวณสระแก เพราะในแต่ละปีหลังจากทำบุญเลี้ยงบ้านแกจะพากันไปทำบุญที่สระแก เป็นทุกปี เช่นกัน

๑.๑.๕ ถนนคูขาด เป็นถนนคันดินขนาดใหญ่กว้างประมาณ ๒ เส้น สูง ๓ เมตร ยาวประมาณ ๔ กิโลเมตร เริ่มออกจากทางทิศเหนือของบ้านกู่กาสิงห์ บริเวณปราสาทกู่โพนระฆังผ่านลำแม่น้ำเสียวใหญ่ขึ้นไปจรดเนินดินทางทิศตะวันตกบ้านโพนพะอุง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด สันนิษฐานว่านอกจากจะเป็นถนนสำหรับใช้เป็นเส้นทางคมนาคมเชื่อมกับถนนโบราณระหว่างอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ มาที่กู่พระโกนา อำเภอสุวรรณภูมิแล้ว ถนนคูขาดยังเป็นชลประทานใช้กักเก็บน้ำไว้อุปโภคบริโภคอีกด้วย เพราะบริเวณถนนใกล้กับแม่น้ำเสียว บริเวณนั้นมีลักษณะเป็นฝายน้ำล้น โดยชาวบ้านที่ทำนาอยู่บริเวณนั้น เคยบอกเล่าให้ฟังว่าบริเวณพื้นที่น้ำล้นเดิมมีหินศิลาแลงปูพื้น และบริเวณสันคูคันดินทั้งสองด้านมีลักษณะเป็นหินเรียงกันเป็นชั้นบันไดขึ้นไปทั้งสองข้าง ซึ่งปัจจุบันยังไม่ได้รับการบูรณะแต่อย่างใด

ภาพที่ ๒๑ ถนนคูขาดหรือทำนบกั้นน้ำโบราณ

บริเวณน้ำไหลตก คนเรียกว่าหนองหินตั้ง ซึ่งเป็นหนองน้ำที่มีน้ำขังตลอดปีและมีความลึกคนในท้องถิ่นเคยเล่าให้ฟังว่า เวลาชาวบ้านไปทอดแหที่หนองหินตั้ง เวลาดำน้ำลงไปจะพบก้อนหินระเกะระกะอยู่พื้นใต้น้ำ และบางคนทอดแหได้เป็นพระพุทธรูปก็มีด้วย

ในอดีตงานประเพณีบุญสงกรานต์ทุกปี ชาวบ้านจากหมู่บ้านต่างๆ มักจะพากันไปสงน้ำที่บริเวณถนนคูขาดเป็นประจำทุกปี เพื่อแสดงความเคารพบูชาวิญญาณสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในท้องถิ่น และมีเรื่องเล่าเกี่ยวข้องกับผีอยู่เสมอ เช่น ในเวลาหัวค่ำเคยมีคนเคยเห็นคนแต่งตัวเป็นทหารขี่ม้าเดินตามสันคูถนนคูขาด พอเดินทางผ่านตรงถนนขาดบริเวณฝายน้ำล้น ซึ่งมีน้ำเต็มอยู่ปรากฏเห็นคนขี่ม้าเดินไปบนผิวน้ำ ทำให้ผู้พบเห็นหวาดกลัวมากพอสมควร

มีเรื่องเล่าถึงความศักดิ์สิทธิ์ของถนนคูขาดว่า ครั้งหนึ่งชาวบ้านซึ่งมีที่นาอยู่ติดกับถนนคูขาดได้ติดต่อเจ้าหน้าที่ดินอำเภอไปวัดที่นาเพื่อจะออกโฉนดที่ดินหรือออก น.ส. ๓ ขณะที่เจ้าหน้าที่ดำเนินงานอยู่ มองไปเห็นก้อนหินก้อนหนึ่งที่มีความสวยงามก็คิดอยากได้นำไปวางประดับไว้บริเวณบันไดทางขึ้นบ้าน จึงว่าจ้างให้เด็กที่ไปเลี้ยงวัวควายที่อยู่บริเวณนั้นไปยกขึ้นรถให้ ด้วยราคาให้ค่าเหล่าชาวประมาณ ๑ ขวด ขณะที่เด็กเลี้ยงวัวควายกำลังจะยกก้อนหิน เจ้าหน้าที่ที่ดินอำเภอก็มีอันเป็นโดยชักกระตุกขึ้นมา ทำให้หลายคนตกใจไม่รู้จะทำอย่างไร

บังเอิญมีพ่อใหญ่คนหนึ่งพอจะรู้ที่ไปที่มาจึงหาดอกไม้มาไหว้บูชาขอโอสิกรรมจากเจ้าที่ อาการของเจ้าหน้าที่ที่ดินจึงหายไป และรีบหามกันเข้าไปบ้านที่อยู่ในอำเภอเกษตรวิสัย ส่วนเด็กเลี้ยงวัวเลี้ยงควายที่เป็นผู้รู้เห็นด้วยก็กลัวภัยจากเจ้าที่ที่จะมาถึงตัวจึงรีบแผ่นกลับบ้านโดยมิได้บอกกล่าวแก่ผู้ใด

จากแหล่งท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์ที่พบทั้งที่มีอยู่ในชุมชนบ้านกุกาสิงห์และอยู่นอกชุมชน จำนวนทั้งสิ้น ๓ แห่ง พบว่ามีโบราณสถานที่ได้รับการบูรณะและพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแล้ว ๒ แห่งคือ กุกาสิงห์และและกุโพนวิจ ส่วนกุโพนระฆังอยู่ในระหว่างกำลังบูรณะและยังไม่แล้วเสร็จ ซึ่งถ้าหากบูรณะกุโพนระฆังแล้วเสร็จก็จะเป็นการเพิ่มศักยภาพความสำคัญของพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ได้มากยิ่งขึ้น

ในส่วนเส้นทางโบราณไปสระแกและสระแก และถนนคูขาด ปัจจุบันยังไม่มีหน่วยงานใดเข้าไปบูรณะให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้หากมีการพัฒนาสระแกถนนคูขาดและบริเวณแม่น้ำเสียวใหญ่ก็จะเป็นการเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวให้ดียิ่งขึ้น

๑.๒. ด้านธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีอยู่โดยรอบหมู่บ้าน

และ

สถานที่ใกล้เคียง ได้แก่

๑.๒.๑ ท่งกุลาร้องไห้

ท่งกุลาร้องไห้เป็นท่งกว้างในภาคอีสาน ที่มีตำนานแสดงถึงความแห้งแล้งกันดารภายในท่งมองเห็นขอบฟ้าจรดดิน โดยชาวกุลาร้องไห้ซึ่งเป็นชนกลุ่มหนึ่งในประเทศพม่าอยู่เหนือเมืองตองอุประมาณ ๖๐ กิโลเมตร ได้เดินทางมาค้าขายผ่านมาท่งแห่งนี้ ได้พบกับความกันดาร ถึงกับร้องไห้ร้องไห้จนกลายเป็นตำนานการเรียกชื่อของท่งมาเท่าทุกวันนี้ ในอดีตบริเวณท่งกุลาร้องไห้จะมีหญ้าพื้นเมืองขึ้นเป็นจำนวนมากเรียกว่าหญ้าโขมงขึ้นรกทึบ จนไม่สามารถทำนาได้ ประมาณ พุทธศักราช ๒๕๐๑ เป็นต้นมา มีรถไถนาเข้ามารับจ้างไถนาที่นา ภายหลังจึงสามารถปราบหญ้าได้ ท่งกุลาร้องไห้มีพื้นที่ประมาณ ๒ ล้านไร่ มีพื้นที่ครอบคลุม ๕ จังหวัด คือจังหวัดร้อยเอ็ด ยโสธร สุรินทร์ มหาสารคามและบุรีรัมย์ ปัจจุบันแม้ว่าท่งกุลาร้องไห้จะพัฒนาเป็นแหล่งปลูกข้าวมะลิสำคัญของโลกและสภาพเปลี่ยนแปลงไปมากแต่ก็เป็นที่น่าสนใจของคนทั่วไป

๑). ประวัติทางภูมิศาสตร์ของท่งกุลาร้องไห้ ภูมิศาสตร์ท่ง

กุลาร้องไห้เริ่มปรากฏตั้งแต่ยุค Jurassic ตอนปลาย ถึงต้นยุค Cretaceous ราว ๑๓๕ ล้านปีมาแล้ว ซึ่งได้เกิดยุคน้ำแข็งและแผ่นดินไหว มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยน้ำทะเลได้ทะลักเข้ามาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ในส่วนของแอ่งโคราชเริ่มจมลงทำให้เกิดชั้นเกลือและยิบซั่มในชุดหินโคราชที่อยู่ต่ำลงไปประมาณ ๕๕๐ - ๖๐๐ ฟุต

ต่อมาตอนปลายยุค Cretaceous ต่อกับยุค Tertiary ราว ๖๘ - ๗๐ ล้านปีมาแล้ว เปลือกโลกเริ่มหมุนตัวแทรกขึ้นมาของหินแกรนิต ทำให้แอ่งโคราชเริ่มยกตัวขึ้น ในระยะนี้ และแรงดันภายในโลกทำให้เกิดรอยเลื่อน ขึ้นทางตะวันตกและด้านใต้ของภาค คือแนวเทือกเขาแดงพญาเย็นและเทือกเขาเพชรบูรณ์ สำหรับเทือกเขาด้านใต้คือเทือกเขาแดงรักกับเทือกเขาสนกำแพง พร้อมๆ กันนั้นก็เกิดแรงอัดบีบตัวภายในโลก ทำให้เปลือกโลกโก่งตัวเป็นเทือกเขาภูพาน ที่มาแบ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็น ๒ แอ่ง คือแอ่งโคราชและแอ่งสกลนคร

๒). พื้นที่และอาณาเขตท่งกุลาร้องไห้ พื้นที่ของท่งกุลาร้องไห้มีประมาณ ๒.๑ ล้านไร่ ซึ่งลักษณะทางกายภาพจะพบว่ามีแนวยาวของพื้นที่จากตะวันออกถึงตะวันตก ตามแนวถนนปัทมานนท์เชื่อมจังหวัดร้อยเอ็ด ถึงจังหวัดสุรินทร์ยาวประมาณ ๑๕๐ กิโลเมตร กว้างตามแนวทิศเหนือทิศใต้ จากอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ถึงอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ยาวประมาณ ๕๐ กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ ๕ จังหวัด ๑๐ อำเภอ ๗๙ ตำบล ๑,๐๔๘ หมู่บ้าน ดังนี้

ก. จังหวัดร้อยเอ็ดมีพื้นที่ทั้งหมด	จำนวน ๙๘๖,๘๐๗ ไร่
- อำเภอเกษตรวิสัย	จำนวน ๓๙๐,๖๐๐ ไร่
- อำเภอสุวรรณภูมิ	จำนวน ๒๔๗,๐๐๐ ไร่
- อำเภอปทุมรัตน์	จำนวน ๑๖๒,๒๐๗ ไร่
ข. จังหวัดมหาสารคาม มีพื้นที่ทั้งหมด	จำนวน ๑๙๓,๘๙๐ ไร่
- อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย	จำนวน ๑๙๓,๘๙๐ ไร่
ค. จังหวัดสุรินทร์ มีพื้นที่ทั้งหมด	จำนวน ๕๗๕,๙๓๓ ไร่
- อำเภอท่าตูม	จำนวน ๑๗๕,๕๙๓ ไร่
- อำเภอชุมพลบุรี	จำนวน ๔๐๐,๔๐๐ ไร่
ง. จังหวัดยโสธร มีพื้นที่ทั้งหมด	๖๔,๐๐๐ ไร่
- อำเภอมหาชนะชัย	จำนวน ๖๔,๐๐๐ ไร่

๓). สภาพอากาศ สภาพภูมิอากาศของทุ่งกุลาร้องไห้มี

ลักษณะเป็นภูมิอากาศแบบสวันนา คือมีระยะที่ฝนตกชุกและฝนแล้งสลับกัน โดยมีฝนตกชุกอยู่ระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ส่วนเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม เป็นช่วงที่ฝนแล้งมากที่สุด

๔). การนับถือผีเจ้าทุ่ง ชาวบ้านโดยทั่วไปมีความเชื่อว่ามีผีเจ้าทุ่ง กุลาร้องไห้ไกลแห่งนี้ เป็นดินแดนที่มีภูตผีปีศาจลี้ลับน่าเกรงขาม คนที่มีวิชาอาคมแก่กล้าจึงสามารถหรือกล้าเดินทางผ่านทุ่งนี้ได้ ผีเจ้าทุ่งมีชื่อว่าเจ้าพ่อสีคอนเตา เป็นผีที่มีหน้าที่รักษาอยู่ในทุ่งกว้าง ดังนั้นเมื่อใครเดินทางไกลผ่านท้องทุ่งไม่ว่าเวลาใดมักจะกล่าวอ้างขอพรให้เจ้าพ่อสีคอนเตาคอยรักษา ให้มีความปลอดภัยปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง แม้แต่คนที่มาจากต่างถิ่นมาทำมาหากินหากไม่บอกกล่าว ก็มักจะพบกับกลางสังหรณ์ ซึ่งเป็นเรื่องราวที่เป็นอุปสรรคในการทำงานอยู่เสมอ

โดยแนวปฏิบัติของชาวบ้านทั่วไป เมื่อไปทำนาในท้องทุ่งกว้างไกล จะชะล่าในเรื่องการพูดจาในสิ่งที่ไม่เหมาะสมในท้องทุ่งหรือทำเรื่องไม่ดีไม่งาม มักจะมีเรื่องราวสังหรณ์ใจให้พบเห็นอยู่เสมอ เช่น ปรากฏเป็นสุนัขขนาดใหญ่วิ่งผ่านหน้ารถ หรือลมของล้อยางรถไถรั่วโดยไม่มีสาเหตุ เป็นต้น ดังนั้นจึงมักจะหาดอกไม้มาบวงสรวงบูชาจะทำให้หายไป ดังในปีพุทธศักราช ๒๕๑๘ ชาวอำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ได้นำรถไถนาแทรกเตอร์ มาไถ

นาที่ทุ่งกุลาร้องไห้ เมื่อเวลากำลังมืดค่ำขณะขับรถอยู่กลางทุ่งปรากฏว่ามีสุนัขขนาดใหญ่วิ่งผ่านหน้ารถโต ซึ่งจริงๆแล้วไม่มีขนาดใหญ่ปานนั้น ผู้ที่มาจึงยกปืนขึ้นยิง หลายคนร้องห้ามเพราะเชื่อว่าเป็นผีเจ้าทุ่ง จนกระทั่งต่อมายางล้อรถไถรั่วโดยไม่ทราบสาเหตุ แม้จะเปลี่ยนล้อยางในรถหรือทำอะไรก็ไม่เป็นผล ทำให้คนที่มาเหนื่อยล้าพอสมควร จนมีคนอุกคิดขึ้นได้ว่าพวกเรายังไม่ได้ออกกล่าวผีเจ้าทุ่ง จึงหาดอกไม้ธูปเทียนมาไหว้ขอจนบอกกล่าว จึงทำให้ขวัญกำลังใจทุกคนดีขึ้นและสามารถขับลงเข้าสู่ล้งรถขับไปได้โดยปกติ เป็นอัศจรรย์ใจของทุกคนที่อยู่ในเหตุการณ์ยิ่งนัก

๕). นิทานเรื่องประวัติการเรียกชื่อทุ่งกุลาร้องไห้

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีชาวพม่าหรือคนทั่วไปเรียกว่า “กูลา” ได้เดินทางมาค้าขายผ่านมาทางทุ่งแห่งนี้ ซึ่งเป็นทุ่งที่กันดารแห้งแล้งและกว้างใหญ่ไพศาลมองเห็นขอบฟ้าจดดิน พอมีด่ำลงจึงพากันนอนพักค้างคืนในกลางทุ่ง หลังจากตื่นขึ้นแต่เช้ามีด ได้พากันเดินทางต่อไป โดยหวังจะพบหมู่บ้านสักแห่ง พอได้ขออาศัยชั่วคราวกินประทังชีวิต แต่ก็สิ้นหวังแถมแสงแดดยิ่งร้อนแรง อบอ้าว ชาวกูลาที่ถือว่ามีอารมณ์เป็นเลิศ ต่างอดใจไปตามกันชั่วคราวที่เตรียมมาก็หมด สินค้าที่หาบมาก็หนักขึ้นทุกที ในที่สุดพวกกูลาต่างเหนื่อยล้าหมดเรี่ยวแรงที่จะ หาบสินค้าต่อไปอีก จึงตัดสินใจพากันเอาสินค้าทิ้งจนหมดเพื่อเอาตัวรอด ด้วยความทุกข์ยากลำบากในการเดินทาง คราวนี้กูลาต่างพากันร้องไห้ร้องไห้อยู่กลางทุ่งกว้างเป็น ที่น่าเวทนายิ่งนัก เรื่องราวของชาวกุลารั้วนี้ เป็นที่เล่าขานกันทั่วไป และเป็นเหตุให้คนเรียกชื่อทุ่งแห่งนี้ว่า ทุ่งกุลาร้องไห้ ตั้งแต่นั้นมา

๖). เชื้อสายกูลาที่บ้านกุกาสิงห์ จากคำบอกเล่าคนเฒ่าแก่ที่บ้านกุกาสิงห์ ท่านบอกว่ามีกูลาเข้ามาอาศัยอยู่ที่บ้านกุกาสิงห์ ท่านบอกว่าที่แรกเป็นพม่ามีภูมิลำเนาอยู่ที่เมืองเมะละแม่ง เมื่ออายุได้ประมาณเมื่ออายุได้ ๑๖ ปี ทางกรมพม่าจะเกณฑ์ให้มาฝึกปราบดาบเพื่อมารบที่เมืองเชียงใหม่ หลังจากรบชนะ ก็พาครอบครัวพี่น้องเข้ามาอยู่ที่ประเทศไทยในพื้นที่บริเวณเมืองเชียงใหม่ ซึ่งบอกว่าอยู่ที่เมืองขอม หลังจากนั้นก็เดินทางมาค้าขายผ่านลงมาทางอยุธยา

ท่านเล่าว่าชาวกุลามักเดินทางไปเป็นกลุ่ม สินค้าที่นำมาขาย เช่น ต่างหูทองเหลือง เป็นต้น และได้มาแต่งงานมีครอบครัวรวมมาอยู่ที่บ้านหนองเคียวขัน อำเภอจตุรพักตรพิมาน ภายหลังได้ย้ายมาอยู่ที่บ้านกุกาสิงห์มีลูกหลานเป็นชาวบ้านกุกาสิงห์สืบมา เช่น สายนามสกุล หาญดับเหล็ก เป็นต้น ท่านเล่าว่าภายหลังต้องการไปเยี่ยมญาติที่เมืองขอมแต่ตามหาก็ไม่พบ

๑.๒.๒ โพนขึ้นก

โพนขึ้นกตั้งอยู่ทางด้านทิศใต้ของบ้านกู่กาสิงห์ประมาณ ๖ กิโลเมตร เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ยังไม่ได้รับการบูรณะ แต่ก็เป็นที่สนใจของคนทั่วไป มีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับตำนานทุ่งกุลาร้องไห้ กล่าวถึงนกอินทรีมาถ่ายมูลไว้กลายเป็นหอยหินปูนมาให้เห็นจนเท่าทุกวันนี้ อย่างไรก็ตามลักษณะหอยหินปูน มีกระจายอยู่ทั่วไปในทุ่งกุลาร้องไห้ นับเป็นหลักฐานทางธรณีวิทยาที่แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิศาสตร์หรือธรณีวิทยาว่า ดินแดนทุ่งกุลาร้องไห้เคยเป็นทะเลมาก่อน ทั้งนี้คนเก่าแก่อถือว่าเป็นสิ่งมหัศจรรย์ มักจะกะเทาะนำหินไปเก็บรักษาไว้เชื่อว่ามีคุณค่าลึกลับ บ้างก็นำไปเผาทุบให้ละเอียดเพื่อทำเป็นสียใช้ทาโบสถวิหาร เป็นต้น

๑). ขึ้นกในทุ่งกุลาร้องไห้เกี่ยวข้องกับชีวิตคน สำหรับทุ่งกุลาร้องไห้ ตั้งอยู่ในแอ่งโคราช อาจเป็นทะเลน้ำจืดขนาดใหญ่ซึ่งปรากฏหลักฐานการทับถมของซากดึกดำบรรพ์ ได้แก่ซากหอยที่จับตัวกันแน่นเป็นแผ่นหนาตั้งแต่ ๑๐ - ๓๐ เซนติเมตร ซึ่งเป็นที่มาของ “โพนขึ้นก”

โพนขึ้นกดังกล่าวมีกระจายอยู่ทั่วไปในบริเวณพื้นที่อำเภอสุวรรณภูมิ อำเภอเกษตรวิสัย โดยเฉพาะในส่วนบ้านกู่กาสิงห์ จะมีขึ้นกกระจายตัวอยู่ โพนขึ้นก โพนหนามแท่งและโพนแก้ง เป็นต้น นายภรเดช ศรีสุข อาสาสมัครประจำศูนย์วิจัยไดโนเสาร์ภูมูมข้าว วัดสักกะวัน อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้วิเคราะห์ว่าซากหอยเหล่านี้มีอายุประมาณ ๒ ล้านปี ตรงกับยุค Quaternary น่าจะเป็นหอยน้ำจืดประเภทมีฝาเดียวจำพวกหอยขม และประเภทสองฝาจำพวกหอยกาบ

ขึ้นกดังกล่าวถูกทำลายไปมาก เนื่องจากการใช้รถไถนาปรับที่ทำกิน หรือมีกลุ่มคนนำไปขายให้กับเจ้าของกิจการที่ต้องการนำไปจัดสวน หรือใช้เป็นหินไปประดับตามบ้านหรือสถานที่ต่างๆ เนื่องจากถือว่าเป็นของแปลกประหลาด หลวงพ่อทอง ยโสธร (๒๕๔๗)) ส่วนการบูรณะกุฏิพระโกนาบูรณะเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๗๐ ท่านเล่าว่าปรางค์ที่โอบด้วยปูนเหลือเฉพาะส่วนฐาน ต่อมาโดยหลวงพ่อบุญได้จ้างแกวโด ในราคา ๖ บาท จากบ้านบง อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ เมื่อปี ๒๕๗๐ โดยนำเอาขึ้นกที่โพนต่างๆที่ทุ่งกุลาร้องไห้เข้ามาเผาด้วยความร้อนให้เป็นปูน ผสมกับน้ำหนังควายต้มและน้ำยางโอง มาทำเป็นน้ำผสมปูน พอเผาเสร็จต้องใช้ครกกระเดื่องตำแล้วใช้ตระแกรงร่อนให้ละเอียด

นอกจากนี้ขึ้นกอินทรีหรือฟอสซิลที่โพนขึ้นนี้ ชาวบ้านนิยมนำไปเป็น
ตัวยาในการรักษาโรค เช่น แม่ใหญ่จันทร์น้อย ศรีภูกา เล่าว่าหลังสงครามโลกครั้งที่สองเกิด
โรคไข้ทรพิษ ชาวบ้านเรียกว่าโรคบักहां ในสมัยนั้นมีพ่อใหญ่สอน ศรีภูกา เป็นหมอรักษา
คนแรก ยาแก้ไข้ทรพิษได้จากการไปหาตัวยาสุมไพรจากดงบ้านม่วย มีต้นจันทร์แดง จันทน์ขาว
จันทร์หอม ขึ้นกอินทรี หอยทะเล นำมาฝนผสมกันกินเป็นยา หอยทะเลไปเอาที่ทุ่งซึ่งเป็น
ทะเลสาบโพนขึ้นในตำนาน

๒). ตำนานโพนขึ้นฉบับชาวบ้าน

พ่อใหญ่เถิง หยุตยั้ง เล่าตำนานโพนขึ้น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ
ตำนานทุ่งกุลาร้องไห้ โดยท่านเล่ารวบรัดตัดตอนส่วนสำคัญให้ฟังว่า หลังจากน้ำทะเลเหือด
แห้งทำให้หอยปูปลาตายเน่าเหม็น นกอินทรีมาหากินหอยปู ปลาที่ทุ่งกุลาร้องไห้ไม่มีอะไรจะกิน
และจะกินพระยาเคล้าคั้งที่ภูพระโกนา พระยาเคล้าคั้งไม่ยอมเลยไปหาพระปัจเจก พระ
ปัจเจกเลยบอกว่ากินไม่ได้ จึงสั่งให้กินเฉพาะสัตว์ที่ตาย พระยาเคล้าคั้งเลยจะกินนกอินทรี
นกอินทรีสองตัวเมียตกใจกลัว บินทะยานขึ้นฟ้าทำให้ชี้แตกออกเป็นโพน ชีหยอดเท่าโพน ชี
อีหลีเท่าโพนบ้านเก่า

๑.๒.๓ แม่น้ำเสียวใหญ่

แม่น้ำเสียวใหญ่ถือว่าเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับ กับวิถี
ชีวิตของคนมาตั้งแต่สมัยขอมมีอำนาจปกครองครอบคลุมดินแดนแห่งนี้ และเป็นแนวเส้นทางการ
แพร่อารยธรรมขอมเข้ามาสู่ดินแดนทุ่งกุลาร้องไห้ ดังหลักฐานมีปรากฏว่า ตั้งกระจายอยู่บริเวณ
ฝั่งแม่น้ำเสียวจำนวนมาก ในปัจจุบันเป็นแม่น้ำสำคัญที่เป็นสายเลือดของชุมชนต่างๆ ที่ทำมาหา
กินอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำเสียว สภาพแม่น้ำเสียวมีลักษณะคดโค้งเดิมมีพืชพันธุ์ธรรมชาติจำนวน
มาก มีปู ปลาอุดมสมบูรณ์ และมีทัศนียภาพสวยงาม

แม่น้ำเสียวดังกล่าวมีความยาวประมาณ ๒๕๕ กิโลเมตร ครอบคลุม
๕๐๐ หมู่บ้าน ใน ๖ อำเภอและใน ๓ จังหวัด คืออำเภอบรบือ อำเภอนาคูของ
จังหวัดมหาสารคาม อำเภอปทุมรัตน์ อำเภอกะทู้และอำเภอสวรรภูมิ ของจังหวัด
ร้อยเอ็ด อำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ

ภาพที่ ๒๒ แม่น้ำเสียวใหญ่ ผ่านทิศเหนือติดชายบ้านกุกาสิงห์

ต้นกำเนิดของแม่น้ำเสียวใหญ่อยู่บริเวณหนองบ่อ พื้นที่อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ในปีพุทธศักราช ๒๔๙๔ ทางราชการได้สร้างเป็นอ่างเก็บน้ำหนองบ่อ ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ ๑,๐๘๕ ไร่ ในปีพุทธศักราช ๒๕๑๒ มีการเจาะบาดาลเพราะมีดินเค็ม พอที่สามารถนำมาตากเป็นเกลือสินเธาว์ เพราะตั้งอยู่บนแหล่งเกลือมหาสารคาม ซึ่งลึกลงไปประมาณ ๓๐ เมตร จะพบหินเกลือหนาประมาณ ๕๐๐ เมตร ซึ่งเทียบได้กับความสูงของเสาไฟฟ้า ๑๐ ช่วงเสาไฟฟ้า และมีความกว้างประมาณ ๒.๕ กิโลเมตร มีหินเกลืออยู่กว่า ๑,๐๐๐ ล้านตัน ซึ่งในปีพุทธศักราช ๒๕๑๔ - ๒๕๒๐ จะมีคนทำนาเกลืออยู่ประมาณ ๖๐ ราย ครอบคลุมพื้นที่ ๘๐๐ ไร่

ที่บริเวณลุ่มแม่น้ำเสียวดังกล่าว นอกจากเป็นสายเลือดหล่อเลี้ยงชีวิตให้กับคน สัตว์และพืช มาเป็นเวลานานแล้ว ยังก่อให้เกิดงานประเพณีวัฒนธรรมสำคัญ เช่น งานแข่งเรือที่บ้านเมืองบัว เป็นต้น อย่างไรก็ตามปัจจุบันสภาพแวดล้อมของแม่น้ำเสียวได้ถูกทำลาย